

ז.ה.ל.צ.י.ב.

הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה

ועשקו גבר וביתו (מכס 3, 3), על אותה שעה נתחתם נזר דין על שני פתילות בנר אחד [אשת איש] (רש"י גיטין כ"ח, א')

ספר

כפיה בסתר

ביאור דין ה"גמ ממאנסי"

שבפרשת "בלום-האכהיזער-ביקסנשפאן"

בדבר השערוריה: שבריונים פראים כפרצופים מוסווים תפסו הבעל וקשרו עיניו וכבלו ידיו בזיקים, ואיימו שלא יצא מתח"י עד שיגרש ואם ימאן אז יבוהו קשות ולסוף י"ט שעות כפחד וצער כיצעו עליו מורים קלים "גמ מעושה" במאסר, ובא תיכף משם לבית דינינו וערער על האונס בגמ, בצירוף "מסירת מודעא" שעשה, ופרסמנו כרוז והתראת בי"ד בכל העולם בקלא דלא פסיק עם "בירור הלכה": שהגמ בטל ובניה משני ממזרים. והיות שרובנים הצועדים כ"קנאים" התחברו עם הקלים והתירו את האשת איש למרות שאינם בקיאים כלל בדיני גיטין, שעליהם אמחו"ל שקשין לעולם יותר מדור המבול. ואח"כ הרהיבו מורי לונדון להכניסה לחופה עם איש זר מבלי להוכיח כשרות הגמ ע"פ תוה"ק, וכאילו שפסקה תורה מישראל ח"ו, וקביעת הדין מתבצע בכח הזרוע, ועצם העברה על האיסור מתירו ע"כ מחובות ערבות לאפרושי מאיסורא דאשת איש וכשלון ממיעת ממזרים, וגם בכדי למנוע פירצה זו בעתיד, באנו לברר שנית תוקף פסלנות הגמ ע"פ תוה"ק

חובר בעזרת החונן לאדם דעת, נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה
אברהם שמואל יהודה בלא"א הרה"ח נתן ז"ל געשמעטנער

מייסד וחבר ביד"צ שער המשפט, וראב"ד ביד"צ סניף שמרו משפט
מתדיינים בחנם בהענקת כל הזכויות המגיעות לבעלי דין על פי דין תוה"ק
והפס"ד ניתן עם נימוקים ("מהיכן דנתוני") בכתב עם זכות ערעור על טעות

מח"ס: מחזה איש (ביאורי סוגיות וחי' הלכות, ב"ח), תורת אמך (דיני נשים בת"ת, ג"ח)
נחלת איש (ביאור דיני "הסגת גבול" דגזילת קרקע), מנחת איש (עה"ת ואגדות הש"ס)
משפטים כהלכתם (על הלכות דינים), פתילי חותם (ח"א, על הלכות גיטין)

יוצא לאור בהשתדלות ובסיוע "וועד למשמרת כשרות גיטין"

מהרורא ארעאי וחלקי להערות * מבת תשע"א מאנסי נ. י.

לשלוח הערות:

A. GESTETNER
17 MOSIER COURT
MONSEY N. Y. 10952

פנקס בית דין, מסמך 5007

דבר המערכת

ברוך שהחיינו והקימנו והגיענו לזמן הזה, להציע לפני עולם התורה "חלקים חלקים" מספר "משפט הכפיה" בשלב אחר שלב, מטרתנו בהוצאה "ארעית" הנוכחי הוא: היות שאנו מכירים היטב גודל האחריות לפרסם ספר זה ברבים. אבל ההכרח לא יגונה, כי תוהו ובוהו שורר בדיני גיטין, רב אחד סומך על אחר, ואותו אחר על אחר, עד שסוף ההיתר יוצא מקלים ורקים שהקימו להם בית חרושת לגיטין מעושים להתפטם מזה.

ידועים לנו כמה מקרים, איך שרבנים יראים שאין להם שום מושג כלשהו בדיני גיטין, ייעצו לאנשים לישא גרושות שהיה שאלות חמורות על גמיהן, ואח"כ נתוודע להשואל שסוף ההיתר יצא ממנו שהוא וגם הנשאל לא היו סומכין עליו מעולם... [ראה עובדות מוזעזעים במבוא (עקף ח)], והגענו למצב שבנ"א יראים להשתדך עם "גרושה", כי כל גרושה שניהלה מלחמה נגד בעלה, בכח הערכאות או בכח בתי דין [לפי המצב השורר כהיום בבתי דין], יש שאלות חמורות על כשרות הגט, [ראה בפנים (סימנים ח' - ו)].

אשר על כן אנו רוצים ליתן הזדמנות אחרונה לתלמידי חכמים שבדור, להעיר ולהאיר כדרכה של תורה, טרם יציאת הספר בשלימות כליל בהדרו בנוי ומשוכלל ומכורך, ויה"ר שתשרה שכינה במעשה ידינו, ויהי נועם ה"א עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, א"ס.

פנקס בית דין. מסמך 5007

וועד למשמרת כשרות גיטין

התנצלות המחבר, בלב נשבר ונדכה מדבר

בלב קרוע ומורתח מסרנו את חיבור הנוכחי לפרסמה לפני הוגי תורה, שונה משאר מחברים שהם מלאים גילה בעת שרואים שספרם פרי יגיעתם ועמלם מופיע לאור, כי ספר זה נכתבה בדם התמצית מתוך כאב וצער גדול לאן שהגענו. וביותר היה קשה עלינו מאוד לפגוע בכבוד בנ"א ולהכאיבם ח"ו, הן בנוגע להרבנים שעל קולר צווארם תלוי הפירצה הנורא הזו, ובעיקר בהנוגע להמשפחות שימצאו עצמם נפגעים מדברינו, מאוד עגמה נפשינו שהוכרחנו לזה, ואנו מבקשים ממו מהם.

פנקס ביד, מסמך 5007

לִיהוּי ידוע להם, שלא נכנסנו לתוך עסק זה מתוך קלות ראש וכלי התבוננות ח"ו, מכירים אנו היטב במה דברים אמורים, ימי הזקנה ממשמשים ובאים וכל יהודי יודע שיגיע העת שיצטרך ליתן דו"ח ולהשיב מענה על כל ביטוי והגה. אבל היא הנותנת, דהרי דו"ח זה אינה מוגבלת רק על החיוב, אלא גם על השלילה מלמחות בעוברי עבירה, וכידוע. ומעתה, בזמן שידוע לנו: שע"פ גדר דין תוה"ק גט זה בטל, וכדהוכחנו בקונטרס בירור הלכה הקצר שפרסמנו אדר תש"ע, [הוצג בפנקס ביד (מסמך 1060)] כמעט זה שנה שלימה.

הרי חובת ה"ערבות", שכל אחד מישראל נכרתו עליו אלפי ריבואות כריתת בריתות, [וכמבואר בגמרא (סוטה ל"ז, ע"ג), ובתוס' (סו, ד"ס אמר)], רובץ עלינו ושולל מאתנו כל אפשרות של שתיקה. ובש"כ כשידיעה זו בפסלנות המוחלט של גט זה, התחזק אצלינו יותר ויותר, בכל יום ויום שעבר מבלי שיגיע לנו שום תגובה על דברינו, שמזה מתברר שאף אחד אין ביכלתו לדחות את דברינו, להכשיר הגט ולהוכיח שמעינו כדן. ובפרט כשהבעל פנה לבית דינינו וערער על אונסו, הרי בכגון דא אמה"כ אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

ידוע ידענו כי רבים יתמהו עלינו, דמה אנו לעמוד במקום גדולים, ומי יאמר זכיתי לבי והנני נקי מכל שימצא רחימצא. אבל אשא את משלי ואומר: מלך גדול עמד בקשרי מלחמה עם שונאיו, המלחמה היתה כבידה פנים ואחור, והגיע למצב שהשונא התגבר וכל השרים אבדו עצה ורעדה אחזתם והתחילו לנוס משדה הקרב וכמעט שהמלך נשבה משונאיו. באותו רגע כשהכל היה נראה כאבוד ח"ו, נצנץ בלב איש חיל פשוט עצה איך לנצח את האויבים ולהציל את המלך.

בעת כזאת, האם יאות לו להיות נסוג אחור, בהיותו חושד עצמו דאולי אין כוונתו שלימה לטובת המלך, אלא שנגנב בלבו איזה פניה אחרת. אדרבה לעת כזאת שהמלך ומלכותו עומדים על סף סכנת התמוטטות, אין הזמן גרמה לחשוב מחשבות עונה, כי הדבר הראשון שמוטל עליו לעשות, הוא פעולת ההצלה מבלי להתחשב אם כוונתו שלימה, דאם יסוג אחור עקב חשבונות אלו, הלא ענוש ייענש ויתחייב ראשו למלך.

והנמשל מובן, מכירים אנחנו את מקומינו, והלואי והיתה מלאכתנו נעשית ע"י אחרים, דאז בודאי שהיינו נסוגים אחור ונחבאים בחור העכברים. אבל היות שכולם אבדו עצה וכובשים את פניהם בקרקע, בזמן שתורת ה' וקדושת עמו עומדים על סף התמוטטות, שעמדו עלינו בני בליעל שבכדי לאצור הון, העמידו לעצמם מטרה להרוס משפחות, לגזול נשים מבעליהן, ולגנוב ילדים מתחת יד אביהן, להוריד ילדי ישראל למטיון גשמי ורוחני, ולהכניס פסולי חיתון לתוך מחנינו, אין אנו בני חורין לפטור עצמינו ממלאכה קשה זו.

אנו קוראים ומתחננים עוה"פ לכל האחראים בפרשה זו, שהתקשרו עצמם בברית השתיקה וההתעלמות, דאם יש ביד מישחו לדחות את דברינו ולהוכיח כשרותה של גט זה ע"פ גדר דין תוה"ק, אנא שיזדרזו לעשות כן במוקדם, כדי שנפטר מחובת משא הערבות הרובץ עלינו ולא נצטרך למסור ספרינו לפרסום באופן קבוע, ולא למענינו יעש, כי אם למען כבוד רבנים האחראים וכבוד בני המשפחה. והדן אותנו לכף זכות, ידונו אותו מן השמים לכף זכות, א"ס.

המחבר

קטעים מספר אורחות צדיקים הנובעים מהרמב"ם ורבינו יונה המשמשים כמגדל אור במבוכת החושך כפול ומכופל השורר בימינו

א. צריך להרחיק במידה זאת, שלא יהא עניו ונכנע לפני הרשעים... ואם יש יכולת בידו ינקום מהרשעים לכבוד השם ויחזק תוכחתו נגדם, ויעמוד עליהם כארי נוחם... ויוכיחם בכל כוחו כפי חכמתו, בתחלה בנחת, ואם לא יועיל, יבלימם, ויצווים על הטוב, ויזהירם מן הרע בפיו ובלשונו... ולא יכנע ולא ישפל בזה. שער הענוה

ב. יש ענוה שהיא רעה כמו הגאווה, כענין שעשו נביאי שקר, שהיו לובשים בגדים כמו נביאי האמת שיקבלו כזביהם ושקריהם... לכך אותם ההולכים בעונה כענין המלכודים ומדברים בנחת, ומנהיגים עצמם בחזקת חסידים וצדיקים למען יאמינו להם ויסמכו על דבריהם... ועושים רמאות בסתר... וגונבים דעת הבריות, אלו הם מחללים השם ברוך הוא יותר מכל אדם... והמכיר בהם חייב לפרסמם ולהודיע לכל. ס

ג. אך המדה הזאת [העזות] משוכחת מאוד בעזות התורה והעבודה, להעזי פניו נגד הרשעים, ולהקשות עורף כנגדם, שלא לשמוע לעצתם, ושלא להודות על שקריהם ותועבותיהם, ושלא להחניף להם... וצריך להעזי פניו להוכיח בני אדם לגלות להם חטאתיהם... אשר מקבל שכר על קשיות ערפו. שער העזות

ד. אדם רשע שאינו מקבל תוכחה, מצוה לשנאתו... וישנא שקר ודבר-כזב... וזה כלל גדול שישנא אדם כל דבר-שקר, וכל מה שיוסיף שנאה לדרכי השקר, יוסיף אהבה לתורה. שער השנאה

ה. יש רחמנות שהיא רעה יותר מאכזריות, כגון המרחם על הרשעים והמחזיק אותם, ויש מבשול גדול לאיש המגביה הרשעים ונותן להם יד, ומשפיל הטובים ומואם בהם. שער הרחמים פנקס ביד, מסמך 5007

ו. הדיינים שבידם להצילם מיד עושקיהם, ואינם דנים דין יתום ואלמנה, בני מות הם... אך יש מקומות שצריך לנהוג באכזריות כנגד הרשעים... לרדוף הרשעים ולהכביד עליהם להחזירם למוטב... ושלא לרחם עליהם, ואמרו רבותינו כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי, לסוף נעשה אכזרי במקום רחמן... שאין אכזרים כבעלי עבירות... הגורמים הפרעניות, המה אכזרים על עצמם ועל בניהם ועל אנשי דורם. שער האכזריות

ז. יקח האלוקים לקרוב ולחבר... שאם היה לו עסק בעניני עוה"ז היה מרחו מרובה, ולא היתה לו מנוחה, ואם הוא עוסק בעניני אחריתו ובעניני המצות ויחוד לבו לאלוקים, יהיה לבו פנוי יותר ומיוחד. שער השמחה

ח. צריך האדם תיקון גדול טרם יבא בעומק הבטחון... אשר הבוטח צריך לפרוץ כמה פרצות שאינן טובות לו בעולם הזה, צריך להוכיח את הרבים אע"פ שצריך לירא מהם פן יזיקוהו בגופו ובממונו, וגם צריך להתייאש מקרוביו ומאוהביו שלא ישתתף עמהם כשאונם הולכים בדרך טובה, ושלא יחניף להם. ס

ט. אם הוכחת את חבריך בדברים קשים עד שהוא שונאך, כדרך שאמר דוד ובתקוממך אתקומט, אל תתחרט על אותה קטטה, כי אם תתחרט ותבקש ממנו מחילה, אז יתחזק בטעותו. שער התחרטה

י. יקנא בחטאים וברשעים להלחם כנגדם ולהוכיחם... וחובה על כל יר"ש אשר הוא מהור לב להעיר קנאה, כי יראה והנה יד השרים והסגנים במעל, ואמרו"ל כל פירצה שאינה מן הגדולים אינה פירצה. שער הקנאה

יא. צריך מאוד קלות וזריזות וגבורה להילחם נגד הרשעים, להיות אביר לב כמרע"ה וכפנחס... להיות זריז מאוד להיפרד מחבורת רשעים. שער הזריזות

יב. יש מפלפל ועושה סברות לקיים השקר עד שנראה שהוא אמת, אבל החכם מבין להבדיל בין השקר ובין האמת, וזה דבר ידוע שהשקר והאמת תכופים בלב אחד, ויש אדם מזויף שאפילו שיודע בודאי שהדבר

שקר הוא נמשך אחריו, כש"כ כשיש ראיות וצדדים לשקר שדומה להיות אמת שבודאי ימשך אחר שקרו... והחכם יכחיש הסברות של שקר בחכמתו.

שער השקר

יג. המכיר בחבירו שהוא רשע ורמאי... ומחניף לו... ולא די שאינו מוכיחו אלא אומר לו לא חטאת... יש לזה החונף עונש שלא קינא על האמת, ועוד שנותן מכשול לפני החוטא... שלא ישוב מרעתו ויוסיף עוד לחטוא... וכש"כ אם עון זה החוטא גלוי לרבים, וזה החניף לו ברבים... אז חילל השי"ת וביזה דת ודין, וחייב אדם למסור עצמו לסכנה, ולא ישים עצמו בעון זה... ויש מכשולים גדולים בכבוד הרשעים.. שער החניפות

יד. המתחבר לרשע אע"פ שאינו מחניף לו ואינו משבח, אלא שהוא מקרבו ומתחבר עמו, יש לו עונש... ויש מכשולים גדולים בחיבור לרשעים... שלומד ממעשיו... שגם אחרים יתחברו אותו ויאמינו לו... וגם הם ילמדו ממעשיו... לסוף שהרשע מושל עליו..

ש

מז. מי שיש בידו למחות ואינו מוחה, ואינו נותן לב על מעשי החטאים, זה הדבר קרוב לחניפות, כי החוטאים חושבים כיון שאינם מוחים בדינו ואינם מקנטרים אותנו, כל מעשינו הם טובים... שכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפס על אותו עון... שכל ישראל ערבים זה בזה... וכמה בנ"א עומדים ברשעם, מחמת שרואים שאין להם בושה עבור דרכיהם המכוערות... ואין דבר בעולם הנועל פתחי תשובה כמו החניפות..

ש

מז. הרוצה לינצל מן החניפות, יזהר להרחיק עצמו מן הכבוד, כי מי שאינו חושש להתכבד לא יצטרך להחניף, וגם צריך לזהר שלא יהנה מאחרים, כי רוב המחניפים, מחניפים לאחד שסבורים שתהיה להם הנאה ממנו, לכן מי שמתרחק מאלו שני דברים: הנאה, וכבוד, ניצול מכמה עבירות, כי כמה בנ"א עושים מעשים טובים כדי שיקבלו כבוד מבנ"א, וזה הענין מקלקל כל עבודת האדם..

ש

יז. מי שנתנה מחבירו, אפילו אם יראהו שעובר על כל עבירות שבעולם, לא יהא רשאי להוכיחו, כי ירא שלא יהנה עוד, וענין ההוא תקלת קצת חבמי הדור הזה, הם רודפים ליהנות מן העם, ע"כ יחניפו להם כדי שיחזקו אותם בחזקה גדולה, ולא די שאינם מוכיחים אותם על עניניהם, אלא מתוך שהם מחניפים להם הם עצמם אוהזים מעשיהם ונמשכים אחריהם. ואם כל המדינה... נוהגת בדרך לא טובה כמו זמנינו... ישב לבדו יחיד כענין שנאמר ישב בדד וידום כי נטל עליו.

ש

[פנקס ביד. מסמך 5007]

יח. כשאדם משתדל לאחוז בידו האמת, ויחזיק ידי אנשי אמת וישא ראשם, וישפיל אנשי השקר ויגיעם עד לעפר, הנה אלה דרכי קידוש השם... ויש מי שרואה בנ"א הולכים בדרך רעה ותעו מן הדרך הישרה, וירא מהם להוכיחם, או היה מתבייש מהם, עד שנמנע להורות להם הדרך הישר, עליו הכתוב אומר הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש, בכל אלה הדברים וכיו"ב קשה בהם מאוד התשובה.

שער התשובה

יט. אמרו במדרש (רות רבא ח' א' אות ז'): מהו דכתיב כי זנתה אמם, א"ל אימתי נעשין דברי תורה כוונות, בזמן שבעליהן מבזין אותם, כיצד, חכם יושב ודורש לא תטה משפט, והוא מטה משפט, לא תכירו פנים, והוא מכיר פנים, לא תקח שוחד, והוא לוקח שוחד..

שער התורה

כ. המוכיח את חבירו.. לא ידבר לו קשות עד שיכלימו... אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר, מבלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו, ומחרפים אותו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב. רמב"ם דעות ו' ח'

כא. קודם ביאת המשיח תתפשט אפיקורסות אצל רבנים... [יותר מאצל פשוטים עי"ש], ואיש הפשוט יבין שהרב הוא אפיקורוס ויבזה אותו, והרב יאמר לו "חצוף!" והפשוט ישיב: אמת שזה חוצפה ממני לבזות את הרב, ואני חצוף, אבל אתה באמת אפיקורס! זכרון יעקב יוסף (מערכת ל'), נשם הרב"ק רב ייצי מאוסטראה זלוקל

כפיה בסתר

והוא בירור הלכה

בפסלנות הגט מעושה שבפרשת "בלום-האכהייזער-ביקסנשפאן"

ובו חמשה פרקים:

[פרק א]: שע"פ גירי ההלכה היה אסור במוחלט לבוא בעל זה על מתן גט באין שום מנוס מזה. [פרק ב]: בתוקף נאמנות הבעל באופן ביצוע הגט, ושקביעת המציאות להלכה הוא על פי דבריו. [פרק ג]: שלפי האופן שנתבצע הגט, יש לה דין "גט מעושה" גמור באין שום מנוס מזה. [פרק ד]: דהגט פסול ובטל אף בדיעבד, ע"פ חומות בצורות מה שהעמידו הפוסקים נגד כל אפשרות כלשהו להכשירה. [פרק ה]: דבנ"ד ברור דאף אם ניסת תצא, והולדות ממזרים.

הנה, היות שהדבר מובן, דעל כרחק א"א לצדד להכשיר את הגט, רק באחד משלשה דרכים, או: [א], דבאמת אכן היה כאן כפיה כפי שמספר הבעל, אלא דמ"מ הגט כשר, משום שבעל זה הוא מאותן שמותר לבוא ע"פ דין על מתן גט. או: [ב], דלעולם לא היה כאן שום כפיה כלל, והבעל בא ברגלו אל הגט כאחד האדם לפי זמן קבוע מראש, אלא שאח"כ בדה הבעל מלכו שקר גם כאילו שכפאווה. או במהלך אמצעי: [ג], דאיה"נ של"ה מותר לכופו, ואכן היה כפיה, אבל היינו מעמא דהגט כשר בנ"ד, משום שעשו מצדקאות הלכתיים שונים המגרעים את כח הפסול דכפיה ומכשירים אותה.

ובהיות, שהרב פלאהר, שהוא אחד מן האחראים מי שעל קולר צואריהם תלוי פירצה זה, [בעברו על אוהרת חז"ל: דמי שאינו בקי בטיב גיטין לא יחא לו עסק עמה, ש"התיר" להבעל דגן "לישא" את האשת איש על סמך גט פסול זה], השיב למי ששאל ממנו, מה שיש לו להשיב על ערעור הבעל שכפאווה לגרש, בזה"ל: "לעולם היה מותר לכופו, דהלא גם הטוען של הבעל עצמו תופס כן...", אבל באמת לא היה כפיה גמורה, רק לחצו עליו קצת", עכ"ל. הרי שניסה להתאחו עצמו על כל שלשת הנימוקים הנ"ל כאחד...

ונראה מהו המשפט ע"פ ההלכה: כשמצד אחד טוען הבעל: שנאנס באונס גלוי וניכר. ומצד השני ישנם בני בלי שם [מצד האשה], המפצים שמועות פורחות: שהיה גט רגיל בלי שום כפיה כלל. ומצד השלישי אומר אחד מן המכשילים, מי (שהנושא) [הבעל] אשת איש זו טוען שסמך עליו: "שהיה מותר לכופו, והא ראייה דהרי גם "הטוען" שלו סובר כן...", [וכאילו שיש בדעת הטוען הנוכל שלו, שרימיהו מתחלתו ועד סופו, איזה כובד משקל כלשהו להכריע להלכה בזה], אלא דבאמת לא כפאווהו לגמרי רק לחצו עליו קצת"...

ונבא להוכיח בעזהשי"ת בפרקים דלהלן, דכל שלשה דרכים הללו מופרכין באחד בנ"ד, ושע"פ ההלכה הברורה אין לאף אחת מהם שום תקומה כלל, ולא רק דכ"א מהם בפני עצמה אין לה תקומה, אלא דאף בהצטרפות כולם יחד ג"כ אין להם שום תקומה כלל, כי צירוף של שלשה פעמים מאומה - אינו עולה לבלום..., והאשה נשארה "אשת איש" גמורה, ובניה מן השני הם ממזרים גמורים עד סוף כל הדורות. ונתחיל מקודם, לפי המהלך הראשון: שע"פ דין היה מותר לבוא בעל זה. [וכמובן שאין דברינו מופנים, רק למי שמבין שגירי ההלכה הם הקובעים הבלעדיים בכל הנוגע לכשרות גט, ולא ה"הרגישים"....] וזה החלי בעזהשי"ת.

גופא דעובדא בקיצור – לפי דברי הבעל:

ומקודם נתאר גופא דעובדא של ביצוע הגט ומעשיהו, כפי שתיארה הבעל בפנינו, ערש"ק פרשת תצוה תשס"ט, תיכף ומיד לאחר ביצוע מעשה הגט, כשבא ישר משם לבית דינינו לערער על הגט. מה שיבואר (לקמן בפרק שני), דע"פ החלכה הברורה: אין שום אדם נאמן להכחישו כי אם בפניו דוקא, עי"ש.

הנוכל יהושע העכט הזמין אותו לפגישה בביתו בקרוינהייטס, ביום ה' פרשת תצוה תשס"ט לעת ערב, כאילו בעד איזה "עסקנות" מצוה, ותיכף כשנכנס לתוך ביתו, קפצו עליו כשבעה בריונים מוסוים ותפסוהו, ולקחו ממנו את כל חפציו, כולל: בתי עינים וה"סעל פאון" שלו. ואיימו עליו תוך כדי שתפסו בידם דברים מכוסים בתוך "בעג" בכדי לייראו [דמי יודע איזה כלי משחית שמונחים שם]: שאם לא יגרש לא יצא חפשי מתחת ידם לעולם, וגם יכזהו מכות רצח עד כדי מיתה.

אח"כ קשרו את עיניו, וגם כבלו והדקו את ידיו באזיקים מה שציער אותו בכאבים חזקים עד למאוד, וגם התלו בו להוליכו קשור עינים מחדר לחדר וממקום למקום, כדי לטשטשו ולייגעו. לאור כל הצער והכאב והפחד, התחנן להם: "הרי אתם יודעים שהנני כבול בידכם, ואין לי שום עצה איך לצאת מכאן...". באמצע הלילה הובילוהו קשור עינים ב"קאר" עם שומרים בנסיעה של שני שעות למאנסי, והזהירו אותו עוה"פ שאם לא יציית להם לומר ככל אשר מצווים עליו, אז יחזיקוהו תפוס לזמן ארוך בלתי מוגבל ואף כמה חדשים, וענה: "הרי אמרתי לכם שהנני בידכם ואין לי ברירה אחרת...".

בבוקר טרם ביצוע הגט, אמר לו המאנס יהושע העכט: שאף מישהו לא חיפש אחריו ב"סעל פאון" שלו בכל משך הלילה, [שקר מוחלט כדי לדכאו ולשברו, דבני משפחתו אכן ניסו להתקשר עמו, אבל מלבד שנטלו הסעל פאון, גם הסירו ממנה ה"בעטערי" כדי שלא יוכלו לתפסם...], וגם הסביר: דהיות שהוא עושה ד"ז בשביל ממון שמשלמין לו, על כן אם יפרסם את שמו, אז זה יהיה רק לטובתו, שע"ז יתרבו הלקוחות שלו...

אח"כ אמר לו, שלפי צו הרבנים הוא "מחוייב" ליקח ממנו ט"ו אלפים דולר, והוא השיב לו שבשום פנים ואופן לא יקח מהם מעות, והוא עם אחר הניחו לפניו חבילת מעות וציווי עליו למנותם, וכשלא רצה בשום אופן למנותם, והם התחילו למנותם בפניו, החזיר את פניו מהם בכל משך שעת המניה, והעמיד עצמו עם פניו מוסבין אל הקיר.

כשגמרו למנות המעות, ניסו לתוחבם לתוך כיסו, וכשלא הניחם בשו"א, הניחו את המעות לתוך כובעו שהיה מונח על המטה, ותיכף הוריקן וזרקן מתוך כובעו ונפוצו על המטה, ואמר להם שאינו מקבל את המעות ושיקחו אותו בחזרה, השיבו לו שזהו מעותיו, ואינם מקבלים אותה בחזרה, ואם אינו רוצה שמישהו יטלם משם, אז מוטב לו שיקח המעות אצלו, ולא ציית לעצתם והניח את המעות הפקר ומפוזר על המטה.

אח"כ אילצוהו למנות שליח לצוות לכתוב גט, ולומר כל אשר ציוהו, בעוד שנאלץ לעמוד בחדר חשוך, כשפניו מוסבים אל הקיר, ומסובב עם שומרים בפרצופים מוסוים. וככה, במצב זה, כפוהו ליתן גט לאשתו צירל בת מו"ה ישראל יחזקאל אלתר האכהייזער ג"י מלונדון, ביד "שליח קבלה" מוסוה.

כשתי שעות אחה"צ כשביצוע הגט נסתיים, והכינו עצמם לעזוב המקום לאחר שכבר היה תפוס אצלם למשך י"ט שעות, העמיד עצמו יהושע העכט בפני הדלת והזהיר אותו שאם יודע מה שטוב לו אז מוטב לו שיקח את המעות [שהיו מונחים עדיין על המטה, וגם איים עליו: שאם יארע עמו משהו, אז ינקמו בו בני משפחתו], ובהבינו מדבריו שלא ישתחרר מידם בל"ז, אמר לו "אני לא אקח את המעות, אבל אם תרצה תוכל להניחו בהקופסא שהנחתם שם את החפיצים שלי", [כי לא רצה ליגע בו, כדי שתוכל לשמש כהוכחה ע"י "פינגער-פרינט" שלו, שהשתתף בתפיסתו, ואח"כ יחזיר להם המעות, וכן עשה, שמקודם פתח האשמה נגדו והודיע להם שיש מעות תח"י עם ה"פינגער פרינט" שלו, (אלא שאח"כ הפסיק מזה, והכריז שרוצה להחזיר המעות לבעליה, וכדלקמן)].

אח"כ הושיבוהו במושב התחתון של קאר שהיה עומד בה"גאראדזש", ושני אנשים הושיבו עצמם לצידו אחד מימינו ואחד משמאלו, וכיסוהו עם שמיכה תוך כדי שהרכינו וכבשו את ראשו למטה, שלא יוכל לראות היכן שנמצא, ויהושע העכט שישב במושב העליון [פראנט], תפס אצלו הקופסא שהניחו בה את חפציו שלקחו ממנו כשתפסוהו.

וככה נסעו בחוץ כמה רחובות אחת הנה ואחת הנה ישר והפוך, כדי שייאבד ממנו הרגשת הכיוון מאיזה מקום שבא, [וברגע האחרון התחנן אליו יהושע העכט, דהיות שנזהר להתנהג עמו ב"רחמנות"... (שלא הכהו מכות רצח, רק איימו עליו לעשות כן... וגם ציערוהו כנ"ל), על כן גם הוא לא יעשה לו מצידו קושיים...], אח"כ עצרו פתאום הקאר ודחפוהו לצאת תיכף ומיד מן הקאר, וזרקו אחריו את הקופסא בשוק, ותיכף ומיד נסעו משם במהירות גדול ונעלמו, כדי שלא יוכל לרשום את מספר ה"פלעיט" שלהם, ובתוך הקופסא בין חפציו שלקחו ממנו, היה מונח גם המעות.

תיכף לאחר בציעת הכפיה, היתה צעדו הראשון של הבעל ישר לבית דינינו, [על אף השעה המאוחר ששב"ק ממשמש ובא, והיה צריך עוד לנסוע לביתו במאנרו], וערער על הכפיה, וסיפר בפנינו כל פרטי המאורע, ותיכף בו ביום הדענו בבירורות לכל ששאלו מאתנו, שהגט פסול ובטל, ולאחר שב"ק הכרזנו ד"ז בפומבי ב"קול ביד" שנשמע מסוף העולם ועד סופו, וגם הוצאנו "כרוז" בכתב, שהגט פסול ובטל.

לאחר שב"ק הלך הבעל לה"פאליס סטעישן" שבקרונהייטס, והכניס שם ערעור על הגבר אלם יהושע העכט, וסיפר כל המאורע, אולם ע"פ עצתינו הפסיק וחדל מזה, [לא מפני איסור "מסירה", כי בגוונא ש"חברה" זו יעשו כן להלך, וכבנ"ד שהתפאר עצמו כן וכנ"ל (ד"ה בבוקר), כבר פסק הרא"ש (כלל מ"ג, סי' ט'), דמותר לקבול בערכאות על העוסקים בכפיית גיטין עי"ש, אלא] מפני כמה טעמים שאכמ"ל. ואח"כ הכריז בפומבי שרוצה להחזיר את המעות לבעליה, אלא שעד עתה עדיין לא בא שום אדם לקבלו].

ועתה נפן לדון, מה משפט גט כזה על פי דעת תורה, כשהבעל בא ומתאר סיפור המעשה כנ"ל, ושום ביד לא הכחישו את דבריו, אלא שרבני לונדון כתבו בסתמא שהגט כשר, אבל אינם נותנים שום טעם או הסבר על כשרותה של הגט, למרות כל הערעורים החזקים דלהלן. [מבלי לנחות עתה להרדיפות שהיה להבעל לפנ"ו, מה שאילצוהו לעשות ה"מסירת מודעא", ועוד חזון למועד]. אשר על כן, נבוא לדון, על כל אפשרות "היתר", מה שייתכן לעלות על הלב ולהאמר, ולדון על כל אחד מהם בפני עצמו, מה משפטו על פי דין תורה"ק.

פרק א

שע"פ גררי ההלכה אין שום מבוא להכשיר הכפיה על בעל זה

ובו שמנה סימנים: [א' - ח']

[סימן א]: אם יש מקום להכשיר כפיית הגט ע"י חתימת השט"ב, או ה"פסק דין" לחיוב גירושין, עם ה"סירוב" ו"הרחקה דר"ת" מה שהוציאו על הבעל. [סימן ב]: אם יש מקום להכשיר כפיית גט, בתור הענשה על העבר. [סימן ג]: אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בנ"ד, על סמך טענת מזונות. [סימן ד]: אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בנ"ד על סמך טענת הליכתו למרחקים ומניעת שכו"ע. [סימן ו]: אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בנ"ד שהבעל היה מוכן לדור עמה במקום אחר. [סימן ז]: אם יש מקום להכשיר כפיית הגט על סמך טענת "מאים עליי". [סימן ח]: אם יש מקום להתיר כפיית גט על מי שמסכים לגרש אלא שמעמיד עצמו על זכותיו.

סימן א

אם יש מקום להכשיר כפיית הגט ע"י השט"ב, או ה"פס"ד" לחיוב גירושין, עם "הרחקה דר"ת" וה"סירוב" שהוציאו עליו

[ובו י"א ענפים]: א. חיוב גירושין מה"ת. ב. פס"ד לחיוב גירושין ע"פ הלכה. ג. התחייבות הבעל בשט"ב לקיים פס"ד שע"פ הלכה. ד. התחייבות הבעל בשט"ב לקיים פס"ד שע"פ סברת הדיינים. ה. אם התחייבות הבעל לציית לחו"ד הדיינים מטיל פסול על הגט, והזיוף בדברי האגר"מ בזה. ו. ייעוץ בכתב להבעל שיגרש מרצונו. ז. חתימת שט"ב בכפיית הזמנה. ח. חתימת שט"ב בהטעה. ט. דיינים שהפירו השט"ב. י. סירוב והרחקה דר"ת על מסרב פס"ד לגרש. יא. הטלת תשלומי דמי מזונות על הבעל בכח ערכאות לכופ על גט.

הנה, טרם שננחות לדון בסימנים דלקמן (ז' - ח') על משפט הבעל, אם מהותו מכשיר עליו כפיית גט או לא, ועל עצם הגט ומעשיהו, אם יש בו הפסול ד"גט מעושה" אם לא (נפק ז'). ההכרח לדון מקודם, על דינם של ה"סיבות" שמלפניה, שהכינו את הרקע לבציעת ה"גט מעושה" בפועל, והם: [א], ה"פסק דין" מה שבי"ד הוציאו על הבעל: ש"חייב לגרש" את אשתו. [ב], ה"סירוב" וה"הרחקה דר"ת" מה שפירסמו עליו בשווקים וברחובות על שמיאן מלציית להם לגרש. [ג], ומעשה ה"בזיון" מה שזרקו אותו מתוך הביהכ"ג חוצה, בכרוז ובליווי צעקות וחירופים ובזיונות עצומים.

והיות שנדמה לרבים, דאם יצא פס"ד על בעל שהוא "חייב לגרש", אם הוא ממאן מלקיים הפס"ד, אז מותר לכופו ע"י. על כן נבוא לדון בפרק

זה על שלשה דברים הנ"ל ע"פ מבט ההלכה, [שהוא הדבר היחיד הקובע בזה ולא ההרגשים...], ונפתח את דברינו בדרך שאלה תשובה ובירור, וזה החלי בעהשי"ת:

שאלה:

היות שהבי"ד מי שהבעל חתם אצלם שט"ב, הוציאו עליו פס"ד של "חיוב גירושין", והוא מיאן מלציית להם [מבט טענות שונות], ולסיבה זו הוציאו עליו כתב "סירוב" וגם "הרחקה דר"ת". אולי יתכן שזה יכול לשמש כהכשר והיתר ל"כפיית גט" על הבעל.

תשובה:

לא רק שאין בכדי כוחה של ה"פסק דין" בצירוף ה"סירוב" שהוציאו עליו, להתיר או להכשיר עליו כפיית הגט בנ"ד. אלא הדבר ברור להיפך הגמור: שאף אם היה נותן "גט רגיל" בלי שום אונס ניכר, היה כל זה מטיל עליה ה"פסול" הגמור ד"מעושה".

ביאור:

ענף א

"חיוב גירושין" מה"ת אם מכשיר כפיית גט

טרם כל שיח יצמח בזה, עלינו להבהיר בכדי למנוע מן הטעות, כאילו שהיה כאן איזה ד"ת ביישרות, ורצו לשמוע את דברי הבעל, ונתנו לו הזדמנות להציע את טענותיו. אמנם, כ"ז מוכחש בקונטרס למי

שלא צרכנו. [ובזה ל"ש הסבירו הידוע של הרמב"ם (גירושין פ"ג, ה"כ) דעלם "קיום" מלותו וחיובו משווייהו כ"רצון", משום דכיון דכל היתר הכפיה מחו"ל על אותן הצעלים הוא צגדר "חידוש", וממילא אין לך צו אלא חידוש, כלומר שהוא מוגבל רק דוקא באותן שמנו חו"ל להדיא שכופין אותן, ולא ליותר מהם, וז"פ].

(ב). **ויותר** מזה פסק המשל"מ (גירושין פ"א, הכ"ח) בהסבר דברי הר"ן (נשוא"מ סי' נ"ח), דאף כשהחיוז גירושין אינה רק מכח "מציעת האשה" להגדרה, אלא מחמת "איסור" שאסור לו לדור עמה, וכגון מי שעבר ונשא מינקת חצירו, דס"ל להרמב"ם (שם) דלא סגי בכשיפרישו זמ"ז עד שיעברו ימי הנקה, אלא שחייב לגרשה בגט דוקא, [אפילו אם הוא כהן, שכתובת הגירושין יהא אסור להחזירה אח"כ]. והיוצא מדבריו, דאם הצעל ממאן מלגרשה כפי החיוז המוטל עליו, אז אסור לכופו על זה, למה, משום דהקלקול היוצא מ"גט מעושה" [אף כשהייב לגרשה מחמת "איסור"], דהיינו התרת אשת איש לעלמא וריצוי ממזרים בישראל, הוא גרוע הרבה יותר מן הקלקול דהעברתו על ה"איסור" דמינקת חצירו, עי"ש.

(ג). **ואף** יותר מזה כתב הגרעק"א בתשובה הנדפס בדרוש וחידוש רעק"א (ח"א, דף נ"א), דאפילו חיוז גירושין גמור שרובן עליו מה"ת מכח "שנאסרה עליו", ג"כ אינו מועיל להתיר עליו כפיית גט, [ואפילו כשהוא צריך "מציעתה" להגדרה]. ועל כן פסק, בנידון אשה שזינתה תחת בעלה צרנון, ונאסרה עליו מה"ת ונפרד ממנה, והיא תובעת ממנו גט, אצל הוא ממאן מליחן לה גט, משום שכועס עליה על מה שצגדה צו וזינתה תחתיו, ורואה להנקם בה שתשצ ותתעגן כל ימי חייה. ובמסיק להלכה ולמעשה, דהגם דיש דיעות צראשונים דמחוייב לגרשה בגט דוקא, ולא סגי בהפרשה בעלמא, מ"מ כיון שממאן מלגרשה, אסור לכופו על הגירושין, עי"ש. למה, משום שהבין עם הדעת תורה שלו, שהקלקול היוצא מ"גט מעושה" [אף כשהייב לגרשה מה"ת מחמת "איסור"], הוא גרוע הרבה מן קלקול העברתו על ה"חיוז מדאורייתא" המוטל עליו לגרשה.

(ג). **ובדאי** לנו לעמוד ולהתבונן קצת בפסק דין הג"ל (אות ג') מהגאון רעק"א, מי שכל מהותו היתה עצמיות תורה"ק ממש וכידוע, והכל מודים שהיה גאון הגאונים בכל המושגים: בתורה, בצדקות, במדות,

החותמת ולמי הפסולים שכתב הבעל, [ונמצא בפנקס בי"ד (מסמך 5004)], ששם מוכיח בראיות ברורות על המון עוולות נוראות שנעשה עמו בניגוד ליישורות ולדינא. ובהיותינו מעורבים בפרשה זו, אנו אחראים על אמיתות חלק גדול מהם, וכמו שהסברנו במכתבינו שנדפס שם, עי"ש.

ובל דברינו שבכאן לא נצרכה אלא להדעפה וברוך את"ל: דאפילו אם לו היה כל הד"ת מתנהל ביישורות גמור וע"פ גרי ההלכה. עכ"ז ל"ה פסק דינם מועיל כלום להתיר עליו כפיית גט וכדלקמן, וד"ב.

והנה בכדי לברר אם יש בכחה של "פסק דין" לחיוב גירושין להכשיר כפיית גט, או לא, מקודם חל עלינו חובת הביאור מה דינה של עצם "חיוז גירושין" מה"ת כשלעצמה, מבלי שתהיה על זה "פסק בית דין", אם יש בכוחה להכשיר כפיית גט על הבעל, או לא.

(א). **הנה**, לפי מאי דקימ"ל כפסק הרמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"א), דלא כייפין לגרש, רק לאותן שש המנויין צמסנה וצגמרא להדיא דכופין אותן לגרש ולא זולמן כלל. זאת אומרת דאפילו אותן הצעלים מי שנפסקו עליהם צגמרא וצשו"ע צלשון "יוציא", כלומר שהם "חייבין" לגרש את נשותיהן, מ"מ אין כופין אותם על זה, אפילו אם נדמה לנו ע"פ הסברא שיש לכופם מק"ו מאותן השש, [כ"כ הרדב"ז (ח"ד, סי' ר"ס), הועתק לשונו לקמן (סי' ז', ענף צ', אות ד'), ושאר פוסקים, עי"ש (ענף ד')]. **שמענין** מזה, דאפילו "חיוז גירושין" גמור, המוטל אליצא דכו"ע אקרקפתא דהבעל ע"פ תורה: שהוא "מחוייב" לגרש את אשתו, עכ"ז אכתי אין די כוחה של חיוז גמור הזה, להתיר או להכשיר עליו כפיית גט, אם הוא ממאן מלקיים את חיובו הזה המוטל עליו מה"ת.

והמעם פשוט, דכיון ש"רצון הצעל" הוא דבר הכרחי מאוד, הנצרך לכשרות הגט מן התורה, והוא התנאי הראשון מה שמנה הרמב"ם (גירושין פ"א, ה"א) צין עשרת הדברים הנצרכין מה"ת לכשרות הגט, וכשחסר רצון הצעל לגרש הרי הגט פסול מה"ת. **א"ב** הר"ז לימוד צרור, דעלם ה"חיוז" לגרש כשלעצמה מבלי צירוף "רצונו", אינה די להכשיר את הגט, וממילא פשוט דאם הוא ממאן מלקיים את חיובו לגרשה, אז לא יועיל כלל מה שנכפיהו על כך, דסו"ס הרי נמצא מעשה נתינת הגט

ובקדושה וטהרה. ע"ב אם נרצה לידע מהו "דעת תורה" אמיתי במהרתה, עלינו ללמוד לקח מדבריו, ונראה שיש בה חידושים גדולים שהם להיפך הגמור מן מושכל ראשון שלנו. וזהו במשולש:

ראשית חזינן, דההירוס של "גט פסול", כלומר גט מה שכפו על הבעל בניגוד לרצונו, הוא הרצה יותר חמור מן ההירוס דהעד קיום הבעל את החיוב דאורייתא המוטל עליו לגרשה בגט פיטורין. למה, משום שחולאתיה של גט כפוי בניגוד ל"רצון הבעל" הוא: העברה המוחלטת של הנשוא אותה, על ערוה החמור והנורא ד"אשת איש", צנירופ המכשול דטמיעת "ממזרים" בישראל לדורות עולם, רח"ל.

שנית, דכ"ז הוא אפילו כשהבעל מנהיר בפירוש, דמה שרואה לעכז ממנה הגט, הוא רק משום חשבוניות של "נקמה", דהרי הוא בלא"ה הולך לפרוש ממנה, דהרי אסורה עליו מה"ת. עב"ז אין זה משנה מאומה, לענין שנוכל לכופו בשביל זה על הגט, אפילו כשהוא חייב ליתנה לה מה"ת. [והדבר מובן, איך שהיה ה"פס"ד" ככה"ג מאת דייני זמנינו, אין שום ספק שהיו חוראים את משפטם בשנף קנף להיתר כפיה: "נקמה"?? ח"ו...], הלא זהו מדה גרועה מאוד, בודאי מזה לכופ את הרשע הזה המושחת במדותיו לגרש. אבל הגרע"ק הבין, דכשעומד לפנינו חשש של התרת א"א לעלמא, אז אין הזמן ללמד להבעל לקח צפרק מדות...].

ושלישית, דעל אף שהדבר מובן, דאם הבעל יעגן לעולם את אשתו הזאת, מי שכבר זינתה תחמיו ברצון, אז קרוב לודאי שתמשיך לזנות גם להבא, ותכשיל גם אחרים עם האיסור החמור דא"א. והיה מקום גדול [לפי דעתינו] לומר, דבשביל הנלמה והנלמא אחרים מן האיסור החמור ד"אשת איש", אולי יותר טוב להקל קצת על הפסול ד"גט מעושה", ולהתיר לכפות את הבעל לגירושין.

ומה חזינן, דאפילו החשש החזק והמוחש הזה, לא מהני כלל שנוכל להתיר בשביל זה לכופ את הבעל שיגרשנה. למה, כי הגרע"ק א הבין צדעתו תורה שלו, שההירוס ה"ודאית והמוחלטת" היותא מ"גט פסול", חמור פי כמה אפילו מן ה"חשש הקרוב לודאי": שתמשיך לזנות, ועולה על כולנה.

ד. **ובאמת**, דרעיון זה, דחשש יציאת האשה לתרבות רעה, לא מהני להתיר כפיית גט על בעלה, כבר כתבה רבינו הרא"ש (כתובות פ"ה, סי' ל"ה) [כשדן אם להתיר כפיית גט, מכח טענתה ד"מאס עליי"], וז"ל הנורא: מוטב שזנות ישראל הרעות יוסיפו רעה על רעתן, ואל ירצו ממזרים בישראל, עכ"ל, וזה הוצא בפור (אה"ע סי' ע"ז), ומהרש"ל (סי' ס"ט), עי"ש.

וב"ז צריך לשמש כלימוד גדול לנו ולזנינו עד עולם, לדעת ולהבין מהו "דעת תורה" נקי ואמיתי. דהרי ד"ז לא יעלה אפילו על לבו של טיפש ונשחך לחשוב, שהוא מבין ודואג יותר לעתידה הרוחני של כלל ישראל, מרבותיו הרא"ש ורע"ק א שכל בית ישראל נשענים עליהם ועל הוראותם בקדושה. [וראה במבוא (ענף ד') שהסברנו ע"פ דברי פוסקים הללו, שאפילו "פרומע הרגיש" הנראים במושכל ראשון כמלדיקים כפיית גט, באמת דאינו מועיל להתירה כלל, ואיך שאף רבנים יראים הסתכחו ונתאחזו בטעות העצום הזה, המהרס בחמורות שצחמורות, עי"ש].

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. אף "חיוב גמור לגרש" הרובץ על הבעל "מן התורה", ואפילו בש"חוב" זה נובע מ"איסור דאורייתא" שלא לחיות עמה, כל שאינו מאותן שש הנימנין מחו"ל שדינם לבופן לגרש, והוא ממאן מלקיים את חיובו מה"ת לגרשה, אין זה מצדיק או מבשיר כפיית גט על הבעל.

ב. ואפילו כשהבעל אומר בפירוש שמונע ממנה הגט, רק משום שרואה "להנקם" זה, ואפילו אם קרוב לודאי שהאשה בהיותה מעוגן כל ימיה, שתזנה עם אחרים, מ"מ כל שאינו מן אותן שש שמנו חז"ל שדינם לבופן לגרש, אין כל זה מצדיק או מתיר כפיית גט על הבעל, משום דהקלקול שמוזה גרוע מן קלקולים הנ"ל.

ענף ב

פס"ד דחייב גירושין להלכה, אם מבשיר כפיית גט.

א. **ומעתה**, לפי המבואר לעיל (ענף א'), דאפילו "חיוב גירושין" שע"פ "דין גמור"

שזודאי החליט דדעתו לזטל את רצונו לדעת תורה, ונתן את הגט מרצונו הטוב, [וכמו שנמצא לקמן (ענף ג'), אות א)]. **משא"כ** כשהצי"ד הוציאו את הפס"ד לחיוב גירושין "בכתב", ופרסמוה או מסרוה ציד נד האשה, בכה"ג מעלין דרגא, דלא רק שזה אינו מכשיר עליו כפיה וכנ"ל, אלא שזה כבר מטיל פסול ד"מעושה" על כל גט רגיל בלי שום אונס ניכר מה שיתן בעקיצה, וכדינא לזכור לקמן (ענפים ג' וד'), ע"ש.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. אף "פסק דין" מבי"ד המחייבים את הבעל [ב"בעל פה"] בגירושין, אפילו כשהוא מבוסס ע"פ הלכה גמורה ואמיתית, מ"מ אין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט בשו"א, כשאינו מאותן שש הנימנים מחו"ל שדינם לבופן לגרש, והוא ממאן מלגרשה.

ב. פירסום פס"ד שבוה ל"חיוב גירושין" בכתב, או בשמסורה ביד אשתו, זה גופא מטיל "פסול" על כל גט שיתן אח"כ בעקיצה, עכ"פ כשמערער עליה אח"כ.

ג. אם פסקו הבי"ד להבעל שחייב בגירושין ע"פ הלכה, ולאחר שגירש נתברר שהיתה שלא כהלכה, לדעת הצ"צ יש להכשיר בדיעבד, ולדעת החזו"א חגט פסול בכפילא, בין מדין "מעושה" ובין מדין "מוטעה".

ענף ג

"פסק דין" לחיוב גירושין להלכה מדיינים שהבעל "התחייב" עצמו לציית להם, אם בכוחה להכשיר כפיית גט

עד כאן ביררנו (זענף ז') דאף "פסק דין" לחיוב גירושין גמור מה"ת, אינו מוסף תת כח להכשיר עליו כפיית גט, מפני שהוא ממאן מלקיים את חיובו. **ועתה** נפן לדון, כשה"פסק דין" שעל הבעל ל"חיוב גירושין" ע"פ תורה, היה מבוסס גם על "קבלתו" לציית להדיינים, וכגון שקיבל אצלם "קנין", וגם "חתם" אצלם שט"ב, על "התחייבותו" לציית ל"פסק דין" שיפסקו עליו, מה דינו.

זאת אומרת, דמלבד ה"חיוב הכללי" הרובץ על כל יהודי מסיני, לקיים את כל ה"חיובים" מה שהתורה"ק הטילה עליו, בנוסף לזה "התחייב" עצמו בעל זה באופן מיוחד עם "חיוב פרטי" לציית לפסק דינם של

הרובץ על הבעל "מן התורה", אין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט כשהוא ממאן מלגרשה, משום ד"חיוב גירושין" לחוד, ו"כפיית גט" לחוד, ולא הותרה רק אצל ששה המנויין מחו"ל. **א"כ** פשוט לפי"ז, דגם "פסק דין" מה שפסקו צי"ד על הבעל: שהוא "מחויב ע"פ דין" לתת גט פיטורין לאשתו, ג"כ אין בכוחה להכשיר כפיית גט בעקיצה. דהרי מהו פירושו של "פסק דין", שהדיינים "מודיעים" ו"מאשרים" להבעל: שכן הוא חריצת משפטה של תורתנו הקדושה, שרובץ עליו "חיוב גמור" לגרש את אשתו.

וא"כ אף אם לו יהא, שהפס"ד מצוסם על מקורות נאמנים ואיתנים בדברי הפוסקים, והוא מחזקת מעמד לאמיתתה של תורה אליצא דכל הדיעות בלי שום חולק כלל. **מ"מ** פשוט, דמה שהדיינים מאשרים דבר זה ע"י "פסק דין": שאכן חייב הוא לגרש את אשתו ע"פ תורה, בזדאי דלא תהא אלים יותר מעצם הדבר כשלעצמה: שהוא חייב לעשות כן. **ואם** חזינן, דעצם החיוב גירושין שע"פ תורה מסיני כשלעצמה מה שרוצת עליו, לא אלים די כוחה להכשיר עליו כפיית גט וכנ"ל (ענף א'), בזדאי דגם אישורם של שלשה דיינים ע"ז: שהבעל אכן מחויב לעשות כן, לא תוסף תת כח מאומה להכשיר עליו כפיית גט, דהרי פשוט שלא יוגבר כוחם יותר מכח החיוב מה שהם צאים מחמתה, וז"פ.

[אדרבא, כשפסקו לו הדיינים שחייב לגרש מן הדין, ועל סמך זה עמד וגירש, מפני שחש שזודאי הם יודעין היטב את הדין, ואח"כ נתברר שחייבוהו שלא כדין. יש צוה מצוה, דהאבנ"ז (אה"ע, סי' ל"ו) נוטה לומר דהגט כשר בדיעבד, אצל החזו"א (גיטין סי' ז"ט, אות ז') כתב, דהגט פסול בכפלים: צין מכח "גט מעושה", משום דאנוס לשמוע לד"ח ג"כ מיחשב אונס, וצין משום "גט מוטעה", דהרי איגלאי מילתא שטעו צדין, ע"ש. וכמוצן דצדאורייתא נקטינן כהמחמיר, וז"פ].

ב). **ובחזין** להדיגש, דמה שכתבנו כאן ש"פסק דין" על חיוב גירושין אינו מכשיר כפיית גט, לא נזכרה רק בגוונא שהפס"ד נמסר להבעל צ"בעל פה", שהצי"ד "אמרו" לו שע"פ הלכה הוא חייב ליתן גט לאשתו. **דבכה"ג**, איה"נ דא"א לכופו על מתן גט על סמך זה, אצל לאידך גיסא, גם אין פס"ד שכזה מטיל שום פסול על הגט שיתן בעקיצה מרצונו, דבכה"ג תלינן

דיינים מסויימים, ע"י קבלת קנין וחתימת שטרי בירורין. אולי ד"ז זה אכן מוסיף תת כח, שנוכל להכשיר עליו על יסוד זה כפיית גט, אם הוא ממאן אח"כ מלציית לציוויים שע"פ תורה לגרש, דהרי הכנים עצמו מ"רצונו הטוב" לתוך "חיוב הציות" לדבריהם, וגראה מאי דקמן.

(א). **הנה**, ד"ז מתבאר היטב ע"פ הדין דאיתא בשו"ע (אה"ע סי' קל"ד, ס"ד. וסי' קנ"ד, סכ"ג) צוה"ל:

אם נשבע הבעל ליתן גט, טוצלריך שיתירו לו קודם, שלא יהא דומה לאונס, עכ"ל. ובלבוש (שם) הוסיף צוה"ל: ואנו נוהגין להתיר ג"כ לכל, אפילו למי שלא נשבע, עכ"ל ע"ש. חזינן מזה, דלא רק ד"חיוב מדאורייתא לגרש", מה שרובן אקרקפתא דהבעל מסיני כ"חיוב כללי" לקיימה, אינו מועיל להכשיר עליו כפיית גט.

אלא דאף לחץ ד"חיוב דאורייתא לגרש" שכזה, מה שהבעל הכנים עצמו לחובה "מרצונו" הגמור ב"חיוב פרטי", וכגון שנשבע מרצון עצמו שיגרשנה, דנמנא שעתה הוא מחויב לגרשה ע"פ תורה בכדי שלא יעבור על שבעתו. לא רק שאין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט, אלא לאידך גיסא, דאף יש בכוחה להטיל פסול גמור על כל גט שיתן אח"כ בעקבות לחץ זה.

זאת אומרת, דאפילו כשהבעל הכנים עצמו בתחלה מ"רצונו" לתוך "הכרח פרטי" של "חיוב ע"פ תורה" לגרש את אשתו, מ"מ יש זיכולת של "הכרח" זה, להטיל פסול על הגט שינתן בעקיבה. והמעש, דהגם שבתחלה הכנים הבעל את עצמו לזה מרצונו, דבשעת השבעה עשה זאת מרצונו הגמור והטוב, מ"מ כיון דסוף סוף עכשיו, לאחר שנמנא כבר תחת הלחץ של חיובו לקיים את שבעתו, הרי הוא נותן את הגט מחמת אונס זה, וממילא שוב יש צוה משום החשש ד"גט מעושה".

ואין להקשות לפי"ז, דא"כ גם כשהבעל מגרש את אשתו, בכדי לקיים את ענש החיוב מה שחייבתו התורה לגרשה, במקרה כשחייב לעשות כן מן הדין הגמור. למה לא נימא דיש צוה משום החשש ד"גט מעושה", דהלא לולא חיובו שמה"ת לגרשה היה רוצה לישאר עמה, וכמו דחזינן דחיוב קיום שבעתו שמה"ת מטיל צוה החשש ד"גט מעושה".

אמנם לק"מ, דודאי שאני כשמגרש ע"פ ציווי התורה גרידא הרובץ עליו מסיני, מבלי הלחץ הנוסף

כ"חיוב קיום שבעתו", דכיון דחזינן שעמד וגרש, אמרינן שכבש רצונו וציטלה, בכדי לקיים את רצון התורה, וספיר הו"ל גירושין גמורין שצרכו המלא. דמאחר דבעינן לכשרות הגט מה"ת, שנתן ע"י הבעל "מרצונו" א"כ הרי כך הוא "אופן" קיום חיוב זה: שמוטל עליו לכופ את רצונו שתסכים לדעת התורה"ק המחייבתו שיגרשנה [צרכו] על אף שמצדו היה רוצה לישאר עמה. [ובזה לא בעינן לנחות להסבירו הידוע של הרמב"ם (גירושין פ"ב, ה"ב): דענש קיומו את חיובו שע"פ רצון ה', הוא רצונו האמיתי, דזה לא נכרך רק היכא שכופין אותו בשוטינן כהלכה, שיש עליו אונס חיצוני גלוי וניכר. משא"כ, כשיש עליו לחצים חיצוניים ונוספים הנ"ל, אז שייך החשש שהתחרט על מה שהכנים את עצמו לתוך החיוב מרצון עצמו, וממילא גרש באונס שלא לרצונו, והבין].

(ב). **ואף** לדעת הרמב"א (שם), דכשלא התירו לו השבעה, מ"מ הגט כשר דיעבד, [מלכד מה דהרא"ם (סי' י"ד), ומהרשד"ם (אה"ע סי' ק"ג, ד"ה ועתה) כתבו, דח"ו להקל צוה באיסור אשת איש ופסול ממזרות, ע"ש]. אבל זהו רק בנוגע לענין להכשיר את הגט דיעבד כשלא התירו לו מסדרי הגט את שבעתו מדעת עצמו, וכשגם הוא מצידו לא גילה להם שהוא מתחרט משבעתו, ואז"ל שלא זיקש מהם שיתירו לו את שבעתו. בבב"ג אין חוששין דיעבד לפי דיעה זו, דאולי נתן הגט מתוך לחץ השבעה, משום דחלינן דכיון דגירשה בשחיקה ולא זיקש התרה על שבעתו, וגם לא מסר מודעה שהוא אנוס לגרשה בעקיבה, מסתמא גמר וגירשה מרצונו.

רייז צענין זה ד"נשבע לגרש" הרצה שיטות ואריכות גדול בחילוקים דקים מה שאכמ"ל. אמנם זה מיהא צרור לכו"ע, דכשמתקצצים צידד ד' תנאים הללו: [א], שהבעל גילה דעתו בפירוש טרם נתינת הגט שהוא מתחרט על שבעתו. [ב], וכש"כ כשגם זיקש להדיא שיתירו לו את שבעתו, ולא רצו להחירה לו. [ג], ואז"ל כשהבעל ערער אח"כ, שלא נתן את הגט מרצונו רק מחמת הלחץ דחיוב קיום שבעתו מה שרצנה עליו. בבב"ג כו"ע מודים דנחשז כאונס גמור והגט פסול, ע"י ראנ"ח (סי' ס"ג, ד"ה יש לחלק), [אלא דאח"כ (ד"ה הכלל) הוא מסתפק, דייתכן דשאני שבעה, דמחמת חומר חוקף האיסור דאורייתא שלא לעבור על שבעה, גמר ומגרש

של ההתחייבות בקבלת קנין או חתימת שט"ז שיציית לפסק דינם, שמוכל להכשיר עליו כפיית גט. **אדרבא**, לכמה שיטות, הר"ז עוד מוסיף תת כח לאידך גיסא: להטיל "פסול" על כל גט שיתן אח"כ אפילו באופן רגיל ובשתיקה, אם הוא מערער עכ"פ אח"כ עליה, וכנ"ל.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. התחייבותו של הבעל אף ב"שבועה", ובש"ב רק ב"קבלת קנין" או "חתימת שט"ב" שיציית לפסק דינם של הדיינים לגרש ע"פ חוב תורה, לא רק שאין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט בשו"א כשאינו מאותן השש הנימנץ מחו"ל דבופין אותן לגרש.

ב. אלא אדרבה עצם התחייבותו בשבועה לגרש, [או קבלתו בקנין או בחתימת שט"ב לציית להם לגרש ע"פ תורה, יש בכוחה לכמה שיטות להטיל פסול גמור על כל גט שנתן אח"כ, אפילו באופן רגיל ובשתיקה, עכ"פ כשמערער אח"כ עליה.

ג. ובפרט כשגילה דעתו קודם הגט, שהוא מתחרט על שבועתו או על הקבלת קנין וחתימת שט"ב, דוח מטיל פסול על כל גט שנותן אח"כ אפילו בלי שום אונס ניכר.

ד. ואצ"ל, דבשכופין אותו לקיים את שבועתו לגרש, או קבלת הקנין וחתימת שט"ב לציית להם לגרש ע"פ תורה, בכה"ג בו"ע מודים בלי שום חולק, דהגט פסול ובטל.

ענף ד

"פסק דין" לגירושין ע"פ "סברת" הדיינים מי שהבעל התחייב להם לצייתם, אם בכוחה להכשיר כפיית גט.

עד כאן דיברנו (צענפים א' - ז') מבעל, מי ש"חיובו לגרש" מבוסס הדק היטב ע"פ "הלכה" לכו"ע בלי שום חולק כלל. וביררנו דאפילו אם בצירוף להתחייבותו הכללי המוטל עליו ע"פ הלכה לגרש, ובצירוף מה שהדיינים "פסקו" עליו חיוב גירושין מן הדין, גם התחייב עצמו באופן "פרטי" ע"י קבלת קנין וחתימת שט"ב, לציית לפסק דינם.

דמ"מ, לא מהני כל דברים הללו, אם הבעל אינו מאותן שש שנימנץ ע"י חז"ל שדינם לכופם

ברלון, ע"ש], מהרש"ד (ח"ב, סי' ק"ל, ד"ה אמנס), ותו"ח (מהרש"ש, ח"ב קוני' מודעא ואונס, דף י"ד), מכתב מאליהו (שער ז', סי' כ'), ואור שמח (גירושין פ"י, הי"ב), ע"ש].

ובש"ב ואצ"ל, כשצנוסף לכל הנ"ל: [ד], מיאן הצעל בכל החוקף מלגרשה, ולמרות שזועמו שיגרשנה היה מוכן לעבור על שזועמו, אם התעלמו מכ"ז וכפאוהו על מתן הגט, צכה"ג פשוט וברור לכו"ע שהגט פסול וצטל, וא"א להכשירה צשו"א על יסוד חיוצו לקיים את שזועמו. **דאפילו** להסוברים דמלד השבועה גרידא עדיין אינו נחשב כאונס אם עמד וגירשה, מ"מ זהו מיהא ברור דלהיפך ודאי לא אמרינן דהשבועה מוכל להכשיר את כפיית הגט שצעקינה, וכמו שפסקו מהריב"ל (ח"ב, סי' י"ח), והבי"מ (סי' קל"ד, סס), דאם כפאוהו לקיים השבועה, הו"ל גט מעושה. ויותר מזה כתב מהריב"ל (סס), דאף אם לא כפאוה להדיא לגרש, רק שהטילו עליו "הרחקה דר"ת" צכדי שיקיים את שזועמו, ג"כ הגט פסול וצטל, ע"ש.

ג. **ומעתה**, ניחוי אנו ע"פ כל הנ"ל, דעכ"פ "התחייבות" הבעל ע"י "קבלת קנין" או "חתימת שט"ב", לקיים את "פסק דינם" של הדיינים, צודאי שלא תהא עדיפא "התחייבות" זו מן התחייבות שע"י "שבועה", מה שמחויב לקיימה מדאורייתא, ועכ"ז חזינן דכו"ע מודים שאין צרכה להכשיר עליו כפיית גט. **וא"ב** פשוט, דכש"כ ד"התחייבות" שע"י "קבלת קנין" ו"חתימת שט"ב" לקיים את "פסק דינם" של הדיינים, צודאי שאין צרכה להכשיר עליו כפיית גט, אפילו כשה"פסק דין" מצוסס על טהרת ההלכה לכו"ע צלי שום חולק כלל.

דמלבד מה, שהתחייבות כזה שע"י קבלת קנין או חתימת שט"ב, היא קלושה טובא מהתחייבות החלטי שע"י שבועה, כיון דאינה רק על צד הספק "אם" יתחייב, וממילא ייתכן שהיה סמוך לצו צטות שלא יתחייב. גם היא גרוע טובא מן התחייבות שע"י שבועה, דלרוב הפוסקים אין הקנין חל ע"ז דהו"ל קנין דברים, וכדלקמן (ענף ה').

ואם חזינן דענש "התחייבות שמן התורה", אינה מכשיר עליו כפיית גט, אפילו בצירוף "פסק דין" ע"ז, וכנ"ל (ענפים א' וז'), א"כ מה יוסיף תת כוחה

להוציא, ולא רק שאין בכח התחייבותו לציית לפסק דינם שע"פ הלכה, להכשיר עליו כפיית גט בשו"א. אלא אדרבא אף יש בכוחה לכמה דיעות, להטיל פסול על כל גט שיתן בעקיבה אפילו בשתיקה, אם ערער אח"כ עליה, ואצ"ל דאם כפאוהו לגרש בעקיבה של אותן ההתחייבות, דהגט פסול ובטל לכו"ע.

ועתה נפן לדון, איך הדין כשה"פסק דין" ד"חיוב גירושין" מה שהוציאו הדיינים על הבעל, אינו מבוסס ע"פ תורה והלכה, רק על "חוות דעתם וסברתם" של הדיינים, שכן נראה להם "מסברתם" ע"פ הנימוס וההגיון, אם שייך לומר ד"התחייבות" הבעל ב"קבלת קנין" וב"חתימת שט"ב" לציית להם, אכן תהא בכוחה להכשיר עליו כפיית גט.

א. **הנה**, הדבר פשוט וברור, דהחיוב גרידא המוטל עליו לקיים "הצטתו" לציית להם, לא תהא חלימא יותר מן החיוב המוטל עליו מסיני לציית לדברי תורה. ואם חזינן דחיוב חזק שמה אין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט, וזהו אפילו כשצירוף לזה גם יצא עליו "פסק דין" שחייב לגרשה מה"ת, וגם התחייב עצמו לציית לפסק דינם שע"פ הלכה, וכנ"ל (ענינים א' - ג'). **א"ב** פשוט, דכש"כ דרך החיוב הקלוש שיקיים את התחייבותו, מה שהצטייג לאנשים אלו שציית לחוות דעתם שמסברת עצמם, צודאי שלא תהא עדיפא מכ"ו, ואין בכוחה בשו"א להכשיר עליו כפיית גט.

ולאחר שכתבנו כל זאת, מנאנו שכן כמוז מפורש במרדכי (גיטין, רמז תס"ז) דברים ברורים בזה"ל: **מועשה** באחד שקיבל עליו בגזירות חרם ונדוי צי"ד להזקיק [את] בנו לגרש. ונראה שיכול להתיר לעצמו, "ויווי צי"ד אינה כלום", שהמנזרה לגרש כאילו טעה בדבר משנה, ואף לבעל אין יכולין לכופ, וכ"ש לאחרים... "ואם נתן גט בכפיה [זו], ה"ל גט מעושה שלא כדין", עכ"ל.

ובעי"ז מנאנו גם במפר הישר (לר"ת, סוף סי' ע"ז) שכתב בזה"ל: **שבך** אני מורה וצא, שאין לגזור לגרש על [אותן] שאין כופין, והגט הנעשה על ידי חרם או "ציווי צי"ד", קורא אני בו שהוא שלא כדין, ופסול ופוסל... ואם צי"ד ציווי עליו להזקיק לגרש, טעו בדבר משנה, ויחזרו, ואם היה נשאל לי,

הייתי מורה שלא יזקיק לגרש... ואתה הר"ר יוסף, מדוע אתה מיקל להוציא אשה מצעלה, הלא ידעת עונש ועשקו גזר וציתו איש וגו', וע"י שוליא דנגרי נתמסס גזר דין... ואם אתם גורמין גירושין צהערמות הללו, קשה הוא כהערמת שוליא ויותר, שהוא השיאה לו, וזה לאחרים, וזר ישראל ירים מכשול להתהלך צמישרים, ושלוס, עכ"ל. ושו"ר, דכן כתב העונג יו"ט (סי' קס"ח, ד"ה ואם): דאם תייצוהו לגרש [שלא מן הדין], והבעל כמרד לדבר ה', ציית לדבריהם ועמד וגירש, הו"ל גט מעושה, עי"ש].

ודבריהם הצוררים, הם ראייה ברורה וחזקה לאישור כל דברינו הנ"ל, דהרי חזינן דאפילו כשהבעל קיבל עליו בגזירות חרם ונדוי צי"ד לציית לדבריהם לגרש, ג"כ אין בכוחם לכופו ע"ז. וא"כ כש"כ וק"ו, דהתחייבות בקבלת קנין או בחתימת שט"ב גרידא, ודאי שאין בכוחה להכשיר עליו כפיית גט, ואם אכן עשו כן, אז הגט פסול ובטל וכדברי המרדכי הנ"ל, ופ"צ.

ב. **ואף** יותר מזה פסק באמרי אש (ח"ב, סוף סי' ס'). וסי' ס"א, ד"ה ומ"ש הדרי"ג, דאף כלפי גירושין דאשה בעל כרחיה, מה דל"ה רק איסורא דחדר"ג, ג"כ לא מהני הסכמתה שמקודם ע"ז, או ע"פ גזירת הצוררים שהתחייבה לציית להם, ואם כפו אותה לקבלת גט על סמך זה, הגט פסול עי"ש. ובין פסק גם בלבו"מ (אה"ע תניינא, סי' ע'), דאף כשעשתה האשה קניינים בכל חוקף על הפשר לקבל את גיטה, א"א לכופה ע"ז כשמתחרטת מן קבלתה, עי"ש. **[ואף בי"ע]** (ח"ו, אה"ע סי' ס"ט, אות ג') כתב כן כלפי לחייב את האשה לקבל גט על סמך מה שחתמה שט"ב אלל הצי"ד שתציית להם, דל"ש לטעון שמחוייבת לקבל הגט מאחר שכבר התחייבה לציית להם, כי עד רגע האחרונה יכולה להתחרט, ואפילו קבלת קנין ל"מ ע"ז, עי"ש].

ומעתה, אם חזינן כן אף רק כלפי כפיית גירושין בעל כרחיה של האשה, שאינה רק דררה דחדר"ג, דעכ"ז לא מהני שום "קבלה" להכשירה. **א"ב** כש"כ וק"ו צ"צ של ק"ו, צהנוגע לכפיית הבעל, שיש בזה משום פסול גמור מדאורייתא, ואיסור ערוה החמורה דא"א ודפסול ממזרות, צודאי דה"התחייבות" לציית לגזירתם של הדיינים או הצוררים שע"פ סברת עצמם, אין בכוחה בשו"א להכשיר כפיית גט על הבעל.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. אפילו פס"ד לחיוב גירושין על "האשה", מה שאינה מבוסס ע"פ הלכה, רק ע"פ חוות דעתם וסברתם של הדיינים, מי שהאשה התחייבה עצמה להם בקבלת קנין וחתימת שט"ב לציית לחוות דעתם, אין בכוחה להתיר האיסור שמתקנת ר"ג: שלא לגרש אשתו בעל כרחו, ולהכשיר עליה כפיית גמ.

ב. וכש"כ וק"ו דפס"ד לחיוב גירושין על "הבעל", מה שאינה מבוסס ע"פ הלכה, רק ע"פ חוות דעתם וסברתם של הדיינים, מי שהבעל התחייב עצמו להם בקבלת קנין וחתימת שט"ב לציית לחוות דעתם, אין בכוחה בשו"א כלל להכשיר עליו כפיית גמ הפסול מה"ת, בשאינו מן אותן השש שמנו חז"ל שדינם לכופם להוציא.

ענף ה

התחייבות הבעל לציית לחז"ל הדיינים, אם מטיל פסול על הגט, והזיוף שהוכנס באגר"מ בזה.

ובאמת דהרבה יותר מזה יש דברים בגו, דלא רק שאין בכח "התחייבות" של קבלת קנין וחתימת שט"ב לציית לחוות דעתם וסברתם של אנשים מסויימים, בכדי להכשיר כפיית גמ על הבעל ובג"ל (ענף ד). **אלא** דאף יש בכח "התחייבות" שכזה בכדי להטיל "פסול" על כל גמ שיתן הבעל בעקיבה, כשאינו מן אותן שש שמנו חז"ל שדינם לכופם להוציא, וגראה מאי דקמן.

א. **הנה**, הרמ"א (סי' קל"ד, ס"ד) כתב שס פסקי מהרא"י (סי' קע"ג), דאם הבעל קבל קנין לגרש, דינו כמו שזועה וזריכין לפוטרו ולהתירו מזה, עי"ש. **ואם** כך הוא אפילו כשנתן את הגט בשתיקה, אלא שטוען אה"כ שלא נתנה רק מכח הכרח קיום התחייבותו שט"ב מה שלחך ורצך עליו, א"כ כש"כ ואז"ל כשגילה דעתו בפירוש שהוא ממאן בגירושין, וכנ"ל (ענף ג), וז"פ.

ובכדי להשתמר מטעות הנפוז אלל הרצה צנ"א, התמיהים ושואלים, דמדוע לא תועיל התחייבות הבעל לציית לפסק דינם שע"פ חוות דעתם של הדיינים, להכשיר עליו אה"כ כפיית גמ ע"פ חוות דעתם וסברתם, הלא הסכים והתחייב לציית להם. **ומאי** שנא מהא דחזינן, דהתחייבותם של הבעלי דין צדיני ממונות

לציית לפסק דינם של הדיינים ל"פשרה", אכן מועיל שיהא זכוחם לכופ עליהם ציוע הדין אף נגד רצונם, מה דלולא התחייבות זה לא היה זכוחם לכופם על פשרה, וא"כ מאי שנא נ"ד.

אשר על כן נחון להדגיש התשובה על זה צדצרים פשוטים: **דשאני** דיני ממונות, דשם שפיר יכולין לכופ צע"ד מי שהתחייב עצמו צקנין או צשט"ב לקיים את דצריהם שע"פ פשר, כלומר ע"פ דעת עצמם וסברתם של הדיינים. **דשם**, כיון דלא נזכר "רצונו" והסכמתו של הצע"ד צשעת מעשה ציוע הפס"ד, אלא דסגי לן צהסכמתו ומחילתו הקדוש צשעת קצלת הדיינים צקנין, שהוא מוותר על זכויותיו שע"פ דין, וזה דיה להצדיק אה"כ הכפיה צשעת ציוע הפס"ד, וכמזואר בשו"ע (חז"מ סי' י"ב, ס"ז), עי"ש.

משא"כ בגירושין, דכל עצם כשרות הגט תלוי צ"רצון הבעל, מה דצעינן לה דוקא צשעת מעשה צציעת הגט ממש, כלומר שעצם פעולת נתינת הגט לתוך ידה תהיה צרצונו הגמור, דצל"ז הרי הגט פסול וצטל מה"ת. **וממילא** פשוט, דא"א "לכופו" לגרש צשו"א, על יסוד קצלתו ו"התחייבותו" צקנין וצשט"ב צשעצר, שיציית לחוות דעתם וסברתם, דאף אם צשעת הקצלה עשה זאת מדעת עצמו וצרצונו הגמור, כיון דסו"ס עכשיו צשעת הגירושין הוא ממאן מלגרשה, ומוצא עצמו מוכרח לזה רק מכח התחייבותו, הרי הגט פסול, וצפו"ב. **[וכש"כ** כשכל עצם הקצלה הוא צכפיה, וכמו צרוצ המקרים, וכדלקמן (ענף ז'), עי"ש ותל"מ].

ב. **ואף** חב"ש (שם, סק"ו) שתמה על זה, דהלל אין הקנין חל צכה"ג, עי"ש. **מלבד** מה דייתכן דהתחייבות צחתימת שט"ב שאני וחיל, [ראה לקמן (ענף ז')]. **וגם** מלצד מה דהלבוש (שם), סתם דגס קנין חל. **[וע"ע** רדב"ז (ח"ו, סי' צ' אלפיס ש"ט), ומהרלב"ח (סי' כ"ז), ותורת חיים (למהרש"ש ח"א, סי' ע"ט), ומהרי"ט (ח"ב, חו"מ סי' נ"ב), ושבז"י (ח"ב, סי' ק"ל), וגורב"י (תנינא, חו"מ סי' מ"ז), ומהרש"ם (ח"ב, סי' קצ"ה), עי"ש].

הלל צר מן כל דין הדצר פשוט, דאף הצ"ש דס"ל דההתחייבות צקנין לגרש, מה שעשה הבעל שלא צפני צי"ד, [וכדמיירי התם לפי פשטות משמעות לשונם], אין צכוחה להטיל פסול על הגט מה שנתן אה"כ

במשכנות יעקב (סי' ל"ח) [הוצא בפת"ש (אה"ע סי' קל"ד, סק"ע)], דענא התחייבות הצעל בקומפרומיס לקיים דברי הצוררים, משווייהו לגט מעושה, עי"ש.

ג. **ולאור** דברי כל הפוסקים הנ"ל (מן ריש סי' זה עד כאן), הרי הדבר פשוט, שצעל ואשמו הבאים לדון על תביעת גט, אסור לזוות להם לעשות קבלת קנין או לחתום שט"ז שיצייתו להפס"ד. דהרי יש צרכ ענא ד"ז בכדי להטיל פסול גמור ומוחלט על הגט מה שיתן אח"כ בעקיצה אפילו בשחיקה, וכש"כ כשיערער אח"כ שהוכרח לגרשה עקב התחייבותו. [וגם את האשה הרי אסור לכופה על קבלת גט, עכ"פ מכח תקנת ר"ג, וכידוע].

ד. **ויצו"ר**, שכן מפורש יוצא בשו"ת אוריין תליתאי (סי' קי"ג), שכתב שם בהעברה בעלמא וכדבר הפשוט והמוזן מאליו: שזוהר כשזוג באים לד"ת על תביעת גירושין, שלא להחתימם על שט"ז [וכמוזן, גם לא לקבל קנין] לציית להפס"ד, כיון דזה עושה חשש דגט מעושה, עי"ש. הרי שמעיד, שכן היה המנהג מכח חשש הנ"ל, וא"כ הרי התחייב גדול מאוד על הבתי דין דכהיום, איך לא שמו לבם לחוש ע"ז, הלא ד"ז נוגע לכשרות הגט, ולהתרת אשת איש לעלמא, אמתמה.

ה. **ויורר** מזה ברור, דבהיות כן ש"התחייבות" כזה שעי' קבלת קנין וחתימת שט"ז, שיציית לחוות דעתם וסברתם של הדיינים לגרש, יש בכוחה להטיל פסול גמור על הגט מה שיתן אח"כ בעקיצה, עכ"פ כשמערע עליה אח"כ וכנ"ל. **א"ב** הרי הדבר פשוט וברור: שאיסור גמור וחמור מכח למא דלפנ"ע, רוצן על שכתמו של כל צעל, [כשאינו מאותן שש שמו חז"ל שדיינים לכופים להוציא], שלא יקבל קנין, ושלא יחתום על שט"ז, כשהוא נמצע לצי"ד ע"י אשמו על גירושין.

ולא עוד, אלא שאם אכן קיבל קנין או חתם שט"ז על חיוב גירושין, ואח"כ הוציאו עליו פס"ד לגירושין, אסור לו ליתן גט לאשמו כל עוד שמרגיש צנפשו שנותנה רק בכדי להסיר מעליו סבל הלחץ מה שמוארות התחייבות זה מטיל עליו. ובמחל עליו חוב קדוש לעמוד בנסיון ולהיות איתן כחלמיש שלא ימוט ללחצם ליתן הגט כל עוד שהוא צמצצ זה, דאם אכן יכרע בדרך ללחצם, הרי יכשיל

בשחיקה. **ב"ב** זהו רק משום דס"ל דענא הקנין אינו מטיל עליו שום חיוב כלל לקיימה, ומשו"ה שפיר אין בכוחה של קנין כזה שאינו מחייבו להלכה כלום, להטיל פסול על הגט מה שנתן אח"כ בשחיקה, כיון דלא היה עליו שום לחץ אמיתי לגרש.

מישא"ב בהנוגע למאי דקאחינן עלה, כשהצעל עשה הקבלת קנין בפני צי"ד, והם יכולים להוציא עליו על סמך זה "פסק דין" של חיוב גירושין, מה שזד האשה יוכלו לפרסמה ברבים. **א"ב** מה יושיע להצעל הא דענא הקנין אין מחייבו צאמת להלכה שיהא מוכרח לקיים את ציוויים, מ"מ הרי צ"מציאות" לא יועיל זה להצעל להקל מעליו את הלחץ במאומה, דהרי הוא מונח תחת לחץ הגדול והחזק של הפחד והאיום ממנה שהצי"ד יכולים להטיל עליו לחצים שונים וכמו שרואים מעשים בכל יום.

ובש"ב ובפרט כשגם חתם אצלם על שט"ז שהוא מחייב עצמו לציית לחוות דעתם, וכנהוג, ונמצא שיש תחת ידם "מסמך" עם חתימתו, שבו הוא מודה שהתחייב עצמו לציית להם. הרי נתן כזה "חרב" צידם, שיהא ביכולתם להטיל עליו לחצים שונים ומשונים שיזכרו לציית להם, וכגון ע"י שיפרסמו את חתימתו ברבים, [וזה יטיל עליו לחץ דבושה מ"דעת הבריות", שיסתכלו עליו כאדם שאינו הגון, שעובר על הצטחוחיו שכתב לפני דיינים...], או להוציא עליו "סירוב" וכצנ"ד. [ראה לקמן (ענף י')].

בבה"ג, כו"ע מודים וגם הצ"ש: דענא התחייבותו בקנין וחתימת שט"ז לפני צי"ד שיציית לחוות דעתם וסברתם, אכן מטיל פסול גמור על כל גט שנותן אח"כ בעקיצה. דהרי זה גופא מה שיש בכוחם עי"ז להתאלס עליו, להדפו ולרודפו עד החרמה ולהכלימו ולצי"שו ברבים, כבר די בכוחה להטיל עליו לחץ כל יסוער וכל יתואר שירגיש עצמו כמוכרח ממש לגרש, ופ"ו"ב. [ועל יסוד נימוק זה כתבנו לעיל (סוף ענף ב'), דאף פס"ד לגירושין המבוסס ע"פ "דין גמור", יש בכוחה לפסול את הגט שניתן אח"כ בעקיצה, אם מסרו את הפס"ד "בכתב" ליד האשה, עי"ש].

ובן פסק להדיא בגודע בשערים (ח"א, סי' ג', אות ג'), דכל לחץ שהנצירים מטילים על הצעל לקיים הקומפרומיס משווייהו לגט מעושה, עי"ש. **וב"ב** גם

מפרי יצירת עשמונותיו]. אלא שמסיק לבסוף, שירא מלהחליט "דבר חדש" כזה, טרם שחיפש באמתחת הפוסקים אם אין זה מנוגד מדבריהם, ועל כן לא יעשו כן למעשה, וגם מעיד שאף צבית דינו אינם סומכין ע"ז, עכ"ל.

ובמה שכתב שזהו חקירה חדשה ו"דבר חדש", הרי העיד והכריז על עצמו כזה, בהודאת בע"ד יותר ממאה עדים: שנעלם ממנו המציאות הפשוט והגלוי, שפוסקים מפורסמים ונכונים רמ"א מפורש להדיא בשו"ע אה"ע, כבר שקלו וטרי "חידוש" זה וכנ"ל (ענפים ג' - וה'). ולא עוד, אלא שדבריו הנ"ל הם בניגוד הגמור מהחלטת כל הפוסקים: ש"התחייבות" כזה, לא רק שאינו מכשיר כפיה על הצעל, אלא דאף יש בכוחה להטיל פסול על גט רגיל מה שנותן בעקיפה, וכנ"ל (שם). ושאר ליה מאריה, דבמחכ"ת שגג שגגה גדולה וחמורה, בעצם הדבר מה שנחפו ואף להדפיס ולפרסם דברים "קולא" מהרהורי לבו בדבר הנוגע לחמורות שבחמורות, להתרת "אשת איש" לעלמא, ומה גם שמשבחו עוד כ"דבר ברור".

בו בזמן שכל כולה בנויה רק על דמיון של "סברת" קורי עכביש מה שפול דרעיונו לפוס ריהטא, ובעוד שטרם הביאה עדיין בכור הצחינה וכמו שהודה בעצמו, ומה שלאחר העיון הקל היה רואה מיד שד"ו הוא מופרך ומנוגד מדבריהם המפורשים של כל הפוסקים, וכנ"ל. דהגם שמהיר שם לבסוף, שלא יסמכו למעשה על היתר זה, כי עדיין לא הביאה בכור הצחינה, הדבר ברור שלא יצא בזה ידי"ת, דהרי תולאת הנזק שמפרסום דברים אלו כבר נעשה ואין להשיבה, כי נתן בזה מכשול להקלים מפריצי עמינו דילפי מקלקלתא ומתאחזים ע"ז, וכמו שנחמכחנו כ"פ צפועל בנ"ד, וחכמים הזהירו בדברייכם.

ובבר אמתו"ל (אבות פ"ד, מ"ג) על כגון דא: דשגגת תלמוד עולה זדון, [וראה לעיל בפתיחה (ענף ה', אות ה')] בדבריו הנלהבין של הגה"ק בעל מנח"א בזה, עיי"ש]. ונפסק כן להלכה בלבוש (ח"מ סי' כ"ה, ס"ג), ובש"ך (שם, סק"ח), ובשו"ע הרב (א"ח, סי' תקכ"ז, סי"ד), ותשב"ץ (ח"ב, סי' רס"ג), ורדב"ז (ח"א, סי' רנ"ה). ונ"ד, סי' קט"ו), ומהרש"ל (סי' כ'), ועוד עיי"ש. ובעי"ז איתא גם בגמרא (ב"מ ל"ג, ב'): מאי דכתיב (ישעיה נ"ח, א') הגד לעמי פשעם, אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות, עיי"ש. ועי' מאירי (שם) שכתב בזה"ל:

את אשתו, וגם את הנושאה, עם האיסור הנורא דא"א, שהוא ביהרג ואל יעבור, ופ"ב.

(ה). **ובקשר** להמבואר לעיל (אותיות א' - ד') נחון לדעת, לנוסח התשובה באגרות משה (אה"ע ח"ד, סי' ק"ז) נודיף באלה הדפוסים, בשינוי מכפי המופיע בדפוסים אחרים, [והנוסח המזויף הוכנס לתוך מאגר האלקטרוני "בר אילן" מה שרבים משתמשים בה מצלי משים]. והיוצא ממשמעות הנוסח המזויף הוא: דאם הצעל חתם על שט"ז לצי"ד, והם חייבוהו לגרש אפילו שלא מן הדין, אז שוב מותר לכופו בכח ה"ערכאות" על מתן הגט [רח"ל]. ונודעונו למראה דברים הללו המנוגדים מדברי כל הפוסקים הנ"ל (מריש סימן זה עד כאן), ומהווה פירכה נוראה בחומת הדת.

אולם, כשעקבנו ונדקנו בזה, התברר מהנוסח שדפוסים האחרים, שהוא מיירי התם מענין שונה לגמרי. והיינו, דאם השופט ממאן מליטת "דיווארס" להצעל, משום שאינו "מציית" להדיינים ליתן גט כפי שהתחייב בשט"ז. אם הצעל מחליט ליתן גט בכדי להשיג ה"דיווארס", אז ל"ה גט מעושה, [משום דהו"ל רק "מניעת טובה" ולא עשיית רעה].

וזהו ענין שונה לגמרי, מן היוצא ממשמעות הנוסח המשובה והמזויף, כאילו שמחיר לכופו להדיא על מתן גט, על סמך חיוז גירושין שלא כהלכה, הצנוי על סמכות השט"ז, מה דז"א וכנ"ל. והדבר ברור וניכר, ששינוי נוסח הנ"ל הוכנס שם בזדון ע"י איזה פוקר, מי שרצה להכניס קלות על חשבון המחבר, בכל עתם הפסול ד"גט מעושה", מה דמהוה קוץ מכאיב וסילון ממאיר בעיניהם, וכדי בזיון וקלף. [וראה לקמן (ענף י"א, אותיות א' וז'), מה שחממונו על דברי האגר"מ, אף לפי נוסח המקורי, ושם (אות ג') הנצענו על זיוף נוסח שהוכנס בדבריו, עיי"ש].

(ו). **ובאן** המקום להתריע על דברי העמק תשובה (ח"ג, סי' ק"י), שכתב מסבירא דנפשיה: דייתכן דכשהצעל קיבל קנין צפני הדיינים לציית לפסק דינם, שזה מחיר כבר לכופו אח"כ על נתינת הגט, אף כשהוא אינו מאותן שדיינים לכופו להוציא. [ובמעט ברור, שדבריו צנוין על הנוסח המזויף מה שראה באגר"מ הנ"ל, אלא שזכרנו הטעמו לחשוב אח"כ, שזהו "חידוש"

גירושין" שיוציאו על הצעל, ייתכן להטיל פסול גמור על הגט וכנ"ל (שם), וכיון שרונס עו לשמש לרצון האשה הרוצית בגט, אם משום שזה יגדיל הרווחתם ע"י ריבוי נידונים, וגיטין, או מחמת שכר הרעילו את מוחם עם דיעות כוזבות של דעת עכו"ם: דכל אשה התובעת גט, חייבין ליתנה לו על כל מחיר, [וזולת כשהמדובר מצניהם, דאז יש להם "תורה" אחרת...], והם אובדים עצות מה לעשות.

על כן הונהג אלס, שמתחכמים ומערימים לכחוז בנוסח ה"פסק דין": שאינם "מחייבים אותו" לגרש את אשתו, אלא ש"מייעצים לו" לעשות כן "מרצונו"..., [דבר שלא ראינו כלל אלס רבוצינו מדורות הקודמים לעשות כן, ובכה"ג ודאי ד"ל לא ראינו" הוי ראייה, עי' חת"ם (או"ת, סי' קמ"ה, ד"ה וצוא)], ואח"כ נותנים "כחז" זה ציד האשה. והם סוצרים, שעלמה צידס להתחכם ולהמלט מפח כפיה שלא כדין, דהרי לא "חייצו" אותו לגרש, רק "ייעצו" לו שיעשה כן מרצונו הטוב.

(ב). **אמנם** לו חכמו יטילו יצינו לאחריתם, שלא הועילו זוה מאומה להמלט נפשם מפח הכפיה. **דבשלמא** אם באמת היה כאן רק "ייעוץ" בעלמא, ולא יותר מזה. בלומד, שהיו מוסרים "ייעוץ" זה להצעל "צנענה" רק צינס ולצין עצמו, וגם רק "צעל פה" מצלי שידע מישהו מזה, באומרם לו שהם מייעצים לו לטובתו... שיתן גט לאשתו, [וכמוצו, רק באופן שגם לצניהם היו "מייעצים" כן...].

ואילו את ה"פסק דין" היו מוציאים כאמיתת ההלכה: דליכא שום מקום "לחייצ" את צעלה בגירושין, [ואז היו רוב רובם של הנשים משתכנעים לשלום, צראותם שאין להם סיכוי לכופו לגרש, וכדלקמן (סי' ז', ענף ז', אות ה')]. **בבה"ג** איה"נ דשפיר ל"ה צוה שום חשש ד"דכפיה" כלל, דהרי לא הטילו עליו צוה שום "לחץ" חיצוני מה שיכריח אותו לקבל את "עצמם" ולצנעה צפועל, כי אינו עומד להפסיד כלום כשלא יעשה כעצמם, דפשיטא דהפסדה צדצרים בעלמא אינו נחשב כלחץ של כפיה כלל.

אולם, צרגע שהם מוציאים את דברי "ייעוץ" הזה "צכחצ", צידועס היטב ש"ייעוץ" בעלמא להצעל צינו ולצין עצמם "צעל פה", לא יועיל צרוב המקרים לשכנע את הצעל ליתן גט, ועל כן הם נוקטים

אע"פ שכל בני אדם צריכין לפשפש צמעשיהם ולהזהר צעצירות, תלמיד חכם ראוי להזהר ציותר... שאם טעה צהוראה, אין יכול לומר שוגג הייתי, עכ"ל. וע"ע מהרי"מ (ח"א, סי' ק'), ומהרש"א (צ"מ, שם) וצמש"כ הפנ"י (שם) על דבריו. [וראה לקמן (ענף י"א, אות ה'), טעות מכשול נוסף ממשיצ זה].

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. עצם התחייבות הבעל בקנין או בחתימת שט"ב שיציית לחוות דעתם וסברתם של הדיינים לגרש, יש בכוחה להטיל פסול גמור על כל גט שיתן אח"כ בעקיבה אף בשתיקה, עכ"פ כשמערער אח"כ עליה.

ב. זוג הבאים להתדיין על תביעת גירושין, אסור לצוותם על קבלת קנין או על חתימת שט"ב לציית להפס"ד, מכיון שזה מטיל פסול גמור על הגט שנותן [או מקבלת] אח"כ אפילו בשתיקה בלי שום אונס ניכר.

ג. בעל הנתבע לד"ת על תביעת גירושין מאשתו, אסור לו לקבל קנין או לחתום על שט"ב, ואם אכן עשה כן, ואח"כ חייבוהו במתן גט נגד רצונו, חייב לעמוד איתן בחלמיש נגד לחצים שמטילים עליו, כדי שלא להכשיל את אשתו ואת מי שישאנה אח"כ, עם האיסור החמור דא"א.

ד. באגר"מ הובנס נוסח מזוייף בענין זה, וכן בספר עמק תשובה חקר בזה, כאילו די"ל שהתחייבות בשט"ב לציית להדיינים יש בכוחה להכשיר כפיה, וחדבר ברור דע"פ "כללי ההוראה" לא קימ"ל כן, וע"כ יש ליוהר מאוד שלא ליגרר אבתרייהו.

ענף ו

מה דינה של "ייעוץ בכתב" להבעל: "שיגרש מרצונו הטוב" מזה שהדיינים מוציאים בחיוב.

(א). **ואגב**, לפי כל האמור לעיל (ענפים ג' וד'), מתצבר הטעות העצום מה שהופך לאחרונה אלס הצחי דינים, דכשזוג צאים אלס להתדיין על תביעת גירושין מהאשה, כיון שצרוצ רוצם של המקרים, לא רק שאין שום מקום ע"פ הלכה "לכופו" על גירושין, אלא דאפילו רק "לחייצ" את הצעל בגירושין, ג"כ אין שום מקום כלל לזה ע"פ הלכה. ובירודעם היטב, דכל "חיוצ

הבעל עקב הלחץ שזה גורם עליו, והעושים בן מרבים ממזרים בישראל, רח"ל.

ענף ז

בשחתומת שט"ב הוא ע"י כפיית "הזמנה"

א. ובחורין להוסיף: כלל המבואר לעיל (ענפים ז' - ה') מדצרי הפוסקים, דקבלת קנין וחתימת שט"ב לציית לפס"ד, מלכד שאין זכותה להכשיר בשו"א כפיית גט על שום בעל שאינו מאותן שש שמנו חז"ל שמוחר לכופס לגרש. אלא דאדרבא, עוד יש זכותה של התחייבות זה, בכדי להטיל פסול גמור על כל גט הניתן אח"כ בעקיצה אף בשתיקה, עכ"פ כשמערער עליה אח"כ.

ב. נאמרה אף בגוונא, כשעלם ההתחייבות בקנין או בחתימת שט"ב עשה הבעל מרצונו הגמור מבלי שהטילו עליו שום לחץ כלל, [דומיא דשצועה מה שקיבל על עצמו מרצונו הגמור והטוב וכנ"ל (ענף ג')]. דעב"ז, כיון שהתחייבות זה מטיל עליו אח"כ לחץ לקיים הבטחתו, [וכש"כ כשמגלה להדיא שמתחרט על קבלתו, ושהוא ממאן עכשיו מלגרשה ע"פ ציוויים], הר"ז מטיל הפסול ד"מעושה" אפילו על גט רגיל מה שנותן בעקיצה בלי שום אונס ניכר, ואז"ל דאם כפאווה לגרש על סמך קבלתו, דפשיטא דהו"ל גט מעושה הפסול ונטל וכנ"ל.

וא"ב, כש"כ וק"ו בגוונא, שכל ענש קבלת הקנין וחתימת השט"ב נעשה באופן שיש לה דין "אונס ו"כפיה", הרי ודאי שזה מטיל פסול חמור על כל גט הניתן אח"כ בעקיצה, ואז"ל כשכפאווה להדיא לגרש על הסמך דקבלה זו, דהגט פסול ונטל לכו"ע. והנהגה לכאורה, הרי צרוב רובם של המקרים, הבעל בא לד"ת ע"י הזמנה מה ששלחו לו צי"ד ע"פ בקשת אשתו על תביעת גירושין, ועי"ז היה מוכרח לקבל קנין ולחתום שט"ב שיציית להם, דאל"ה היו מוציאין עליו סירוב וכידוע, וכ"פ הוא בא לשם אחרי שלשה הזמנות ו"התראת סירוב" מפורש.

ב. ומעתה, הרי כבר כתבו הפוסקים, דביאת הבע"ד לד"ת ע"י "הזמנה" מצי"ד, מעניק דין "כפיה" על כל מהלך הדיון. עי' שו"מ (תניינא ח"ב, סי' פ"ד. ודעאחא ח"ג, סי' ק"א), ומהרש"ם (ח"ד, סי' י"ב) שכתבו כן כלפי החיוב ליתן לו "מהיכן דנתינ", זכ"ה ג

בנתינת ה"ייעוץ" בכתב וכנ"ל. ולא עוד, אלא שגם כותבים זאת תחת כותרת ["לעטער העד"] של "צית דין", [ואף מעמידים את ה"ייעוץ" הזה תחת כותרת ד"פסק דין" עם אותיות גדולות, וכמעשים בכל יום]. ובגוסף לכ"ז, הרי הם נותנים עוד את ה"ייעוץ" הזה שבכתב לגירושין ביד האשה, שמוכל לפרסם את כתב זה ברבים. ולאידך גיסא, את ה"פסק דין" האמיתי: שאין כאן "חיוב גירושין" ע"פ הלכה כלל, ד"ז הם משתיקים ומחניקים ומסתירים, בכל יראה "בכתב" - ובכל ימנא אפילו "בעל פה", וכמעשים בכל יום.

א"ב פשוט וצרור, דאין לך "כפיה" גדולה מזו על הבעל לגירושין, דהרי מי אינו יודע ומצין גודל ה"לחץ" מה ש"ייעוץ" לגירושין שצאופן זה ובפרט כשהוא "בכתב" מה שנותנים ביד האשה משמשת, דזה מטיל עליו לחצים שונים ומשונים שיהא מוכרח לקיימה. דהלא די לה להראות "פסק-ייעוץ" זה לאנשים ספורים, [שיודעת שיכאיב לו כש"הם" יראו זאת], שזה יטיל עליו הלחץ של "דעת הצריות", שיתמכרו עליו כאדם שאינו הגון העובר על הבטחתו בכתב לפני דיינים שיציית להם וכנ"ל (ענף ה', אות ז'), [וגלוי וידוע לכל מי שיש לו מח בקדקדו, דבכוונה זו, הם נותנים את ה"ייעוץ" הזה "בכתב" דוקא].

ולא יכחיש שום אדם, דהלחץ על הבעל מן "ייעוץ לגירושין בכתב", חמורה עליו פי כמה לסובלה, מן הלחץ עליו שמן "חיוב גירושין שצבעל פה" בינו ולבין עצמם. ואם חזינן, דהפוסקים הסכימו דאף חיוב גרידא שבבע"פ לגירושין, כבר פוסל את הגט וכנ"ל (ענפים א' ב' וה''), [דבהכי קמייירי הפוסקים בסתמא, דהרי ע"פ הלכה אין צריכין הדיינים להוציא שום פס"ד בכתב, עי' שו"ע (חומ"מ סי' י"ט, ס"א וז' וסי' כ"ג, ס"א), עי"ש]. א"ב כש"כ וק"ו צ"ב של ק"ו, ד"ייעוץ לגירושין" מה שנותנים "בכתב" ביד האשה, בודאי דחמור פי כמה מזה, והו"ל "כפיה" גמורה הפוסל כל גט הניתן בעקיצה, וכל הולך ישר יודה שזה טענה חזקה ואמיתית, מה שאין עליה שום תשובה כלל, וד"ב.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. אסור לבי"ד [או בוררים] להוציא מתח"י "ייעוץ לגירושין" בכתב, אפילו בשכותבים: שהבעל יעשה זאת "מרצונו", דוהו דבר הפוסל כל גט שיתן

שאין ביכולת ד"ז לשמש אח"כ בהבשר לבפיית גמ'. אלא אדרבה, זה ממיל "פסלנות" על חגט שנותן אח"כ בעקיבה, עכ"פ בשמערער עליה אח"כ, [וזהו מלבד הפסלנות מה שעצם ה"התחייבות" ממיל עליה, ובג"ל (ענף ו').]

ענף ח

בשחתימת שט"ב חיתה "קבלה בטעות"

א. עוד נחון מאוד להוסיף ולהדגיש, דכל המבואר לעיל (ענפים ג' - ה') מן הפוסקים, שפסק דין לגירושין על פי חוות דעתם של הדיינים, המבוסס על ייפוי כוחם מהבעל לדון, על ידי קנין וסחימת שטרי צירורין שהתחייב לציית להם. דלא רק שאין זכותה להכשיר בשום אופן כפיית גט על הבעל, אלא אדרבא יש זכותה להטיל פסול על הגט שיתן אח"כ בעקיבה אף בשחיקה.

ב"ז הוא, אף בגוונא כשהבעל הצין היטב, בשעה שחתם על נוסח השט"ב, שזוה הוא מיפה את כוחם של הדיינים, לחייבו על מתן גט ע"פ חוות דעתם וסברת כריסם בעלמא, אפילו כשמדינא אינו חייב בזה כלל. דאף כשיודע ומצין זאת היטב, עכ"ז מטיל עצם התחייבות זה פסול על הגט שנותן אח"כ בעקיבה אף באופן רגיל ובשחיקה, כל שמערער עליה אח"כ וכנ"ל (ענפים ד' ה') מדברי הפוסקים.

ומעתה כש"כ וק"ו לפי המצב הידוע, שד"ז אינו עולה על דעתו של שום בעל, כשצא לד"ת עבור תביעת גירושין מאשתו, דרק משום שחתם עצמו על שט"ב אלז "צית דין", וכחוב שם: שהוא מקבל על עצמו אפילו "טעות בדב"מ" ... דואת אומרת כבר, שהוא מחייב עצמו בזה לגרש את אשתו, רק ע"פ ציוויים שמסברת כריסם בעלמא, אפילו כשאינו חייב לעשות כן מדינא כלל.

דדרי אין שום הגיון בדבר, שאדם השפוי דעתו יהא מוכן להפקיר את כל עתידת נורת חייו, ומצב שלימת משפחתו, אשתו ובניו ובנותיו ורכושו, שכ"ז יהיו תלויין ועומדים על חוט השערה דהחלטת קבוצת שלשה אנשים הללו, ע"פ מה שיהא נראה להם מסברת כריסם בעלמא, [וברוב פעמים לפי "הנחת כריסם" ...]. דאם אכן היה מוכן לגרש את אשתו ע"פ סברת כריסם של שלשה אנשים, היה הולך אלז "שלשה רועי צקר", [עי' ב"י (חור"מ,

ע"ש. וא"כ ז"ע לפי"ז, דמהו היתר לשלוח הזמנה להבעל על תביעת גירושין, הלא חתימת הבעל על שט"ב צכה"ג, ודאי שמוסיף תת כח להטיל עוד פסלנות נוסף על כל גט מה שנותן אח"כ בעקיבה. וזהו מלבד כל הפסלנות המנויין לעיל (ענפים א' - ו'), דהרי צכה"ג לא קאחין עלה לפוסלה מדין "כפיה" רק מכח ה"ציות" הכפוי שלבסוף, אלא גם מכח כל עצם "התחייבות" הכפוי שע"ז, מה שכבר נעשה בתחלתה, וזפ"ו.

ולחומר הנושא, עכנ"ל דהיתר משלוח "הזמנה" על תביעת גירושין, צנויה על אחד משלשה טעמים: [א], דכיון שיש עכ"פ מציאות של היתר כפיה אלז אותן ששה בעלים הנמנין במשנה ובגמרא, אולי יתברר שהוא אחד מהם. [ב], דכיון דאיכא גוונא, דהגם שאין כופין אותו לגרש, מ"מ הוא מחויב ע"פ דין לגרש, [וכגון כשנחלה בחו"ל לאחר הנישואין וכדלקמן (ענף י"א, אות ז)], או כשמודה שאין לו גבול, אלא דצכה"ג צריכין ליזרה להודיע לו רק בע"פ שחייב לגרש, ולא צכת דהו"ל כפיה וכנ"ל (ענפים ג' ד' ו')], וא"כ הרי ייתכן שיתברר שהוא אחד מאלו. [ג], דאיה"נ דכל כפיית ההזמנה הוא רק על הנעת טענותיו, ולא על קיום הפס"ד כלל. ועל סמך זה, מותר לשלוח "הזמנה" על תביעת גירושין לכל בעל, והבן.

ואיה"נ דכשהצ"ד יודעין, שתביעתה לגירושין הוא מכח קטטות ומריבות בעלמא, או מכח טענות על התנהגותו, וכמו שהוא ברוב רובם של המקרים. אז איה"נ, דאסור לשלוח לו "הזמנה", ולא נשאר ענה אחרת רק להרבות עליו רעים ולפעול אלזו בדרכי נועם שיסכים להציע הטעו"מ לפני הדיינים, ובדאי שמוטל על דיינים יראי ה' לדקדק ע"ז. ועכ"פ זה מיהא ברור, דאם נתברר לאחר ששלחו לו הזמנה לד"ת מתוך הטעו"מ, שהוא אינו מאותה השש שמותר לכופן בשוטין. בודאי שאסורין להטיל עליו שום לחץ כתוצאה מן "ההזמנה", דזה מוסיף תת כח פסלנות על כל גט מה שנותן אח"כ בעקיבה, צנוסף להפסלנות המנויין לעיל, וזפ"ו.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. עצם הדבר שהתחייבות הבעל לדון עם אשתו בבי"ד על תביעת גירושין ולציית לפסק דינם, הוא ע"פ "הזמנה" מה שנשלח לו ע"פ בקשתה. לא רק

בכל המקרים כולם בלי שום יוצא מן הכלל, הדק עם האשה והבעל אשם בכל, ו"ישרות השכל" מחייב לגירושין.

ואין לזה שום הסבר אחרת בעולם, רק זאת: שהם דנים ע"פ "דעת עכו"ם" הנ"ל, וכבר הוחלט אללם

מראש, עוד טרם שמיעת טענות הנדדים: שהבעל חייב ליתן גט לאשתו כרצונה, וכל שמיעת הטענות והנידונים מהווים רק משחק "האגה", כדי שידמה להבעל כאילו ש"שוקלים ו"דנים" כאן על שני נדדים [מה שמשלים עליה הון תועפות, ובנתיים הם מתעשרים ממשחק זה].

וברור, דאילו ידע הבעל מזה, שצנעם חתימת השט"ב אללם, שזוהי כבר חרץ בעצמו את דינו במוחלט: לחיוב מתן גט ברור, בודאי שלא היה מחייב עצמו לנתינת לחוות דעתם שעל פי סדרת כריסם בעלמא, וסחירת והעלמת דבר זה ממנו, הרי משווה את כל נכונותו להחייבותו, להערמה גלוי וכולט.

ג. **וא"ב**, הלא דברים ברורים כתב הרשב"ש (סי' ס"ט) בזה"ל, דע שכל קבלה בטעות

אינה כלום אפילו בקנין, שהקנין בטעות אינו כלום... ואין צריך להציא ראייה על זה מדברי המפרשים ז"ל לפי שכל כך הוא ברור וכו', עכ"ל.

ודומה לזה כתבו הפוסקים, דאם אחד מן הנדדים הסכים לפשרה, משום שסבר שחייב שצועה, או שאין לו עדים או ראייה, ואח"כ נתברר שפטור משצועה, או שאכן יש לו עדים או ראייה, אזי הפשרה בטילה אף כשעשו קנין עליה, עי' ב"שו"ע (ח"מ סי' כ"ה, ס"ה), ושו"ת הר"י (ירושלים, סי' ק"ד, וקכ"ד, וקמ"ה, ובלגוריי, סי' מ"ו, ס"א, וקמ"ד), ובנימין זאב (סי' שצ"ד), ותורת חיים (ח"א, סי' ע"א, ד"ה אמנם. וסי' ע"ה, ד"ה אמנם מה. ובקו' מודעה ואונס, ד"ה ומ"מ, וד"ה ואחר. ושם ח"ב, סי' ב', מן ד"ה ואע"ג), ובמהר"י באסן (סי' קי"ח), שכתב כן בהסכמת גאוני הדור, עי"ש.

ובמפורש יומר מזה, כתב בדברי חיים (ח"מ ח"ב, סי' נ"ב, ונ"ג), דאפילו כשאין הדבר ברור,

דק ע"פ טעמות הסכים לפשר רק שכן מוכח, ואח"כ נתברר טעמות הפשרה בטילה. ובעיני זה כתב גם בהרי בשמים (מהדו"ג, סי' מ"ב), דאם יש אומדנא דמוכח שלא הסכים על הפשרה רק באופן מיוחד, אפילו קבלת קנין ל"מ להכריחו עליה. ויותר מזה כתב מהרש"ם (ח"ד, סי' פ"ז) בשם מהר"ם אלשיך (סוס"י י"ד), דאם המקבל על עצמו דיינים טעה בדבר העשוי לטעות, ואין סהדי דהכי

סי' כ"ב, אות א'), או אלל שלשה בעלי בתים [שאין להם "נגיעה דממונא" להכריע לגט דוקא] שידונו לו ע"פ שכל הישר שלהם, ולמה צא דוקא ל"צית דין" ו"לדיינים" אם לא משום שאינו מוכן לגרש את אשתו, רק אם הוא מחויב לעשות כן ע"פ הלכה הברורה.

ואבנ סהדי, דמדבא לצי"ד ע"פ הזמנה ל"דין תורה", בודאי שלא עלה על דעתו לחייב עצמו לנתינת לצידיים לגרש, רק אם חוות דעתם מבוסס ע"פ "הלכה" דוקא ולא זולת כלל. ובש"ב אם הבעל שאינו רוצה לגרש [משום שרואה בשלום] הוא צר אוריין, ויודע היטב שע"פ הלכה קשה מאוד לחייבו לגרש, בודאי דהיי"ט שצא דוקא ל"צית דין", משום שסמוך לבו בטוח שהם יפסקו דא"א לחייבו לגרש, ועי"ז תשתכנע אשתו לעשות עמו שלום, בראותה דלית לה ברירה אחרת.

ב. **ובפרט**, בכשניקה עוד בחשבון את ה"מציאות הנורא: שעדיין לא אירע עוד מעולם

אלל "צמי דין" הללו שיחייבו את האשה לשלום, דמזה מוכח בצירור, שכבר הוחלט אללם על פי "דעת עכו"ם" עוד טרם שמיעת הטענות: שכל אשה החוצעת גט, חייב הבעל ליתנה לו אפילו כשאינו אשם במאומה. [ואפילו מה שפוסקים לפעמים בתור "פסק דין חלקי", שעל האשה מוטל "לנסות לשלום", הרי גם זה הוא תרמית ממוחשז מראש, לצד בזה את הבעל התמים, שיאמין להם שמנסים בכל כוחם לשלום. בו בזמן שכבר הודיעו מראש להאשה, שאינה צריכה להתאמץ באמת לשלום, משום דכל זה הוא רק חלק מן המשחק, לערוך "האגה" מטעית עבור הבעל, שיחשוב כאילו שמנסית לשלום, כדי שישתכנע אחר כך לגירושין, כיון שאי אפשר לו לעשות עוד שום דבר, לאחר שכבר ניסתה לשלום ולא הצליח... והא ראייה, דכמעט לא אירע עוד מעולם, שה"נסיון לשלום" יצליח...].

דרי זאת אומרת, דלא רק שהדיינים וה"צוררים" דכהיום, אינם דנים ושופטים על תביעת גירושין

של האשה ע"פ "דעת תורה והלכה", אלל דאפילו ע"פ "ישרות השכל" בעלמא ג"כ אינם דנים בזה. דהלא הדבר מוזן לכל צד שכל, שאולי אכן היו דנים ע"פ שכל הישר, אז לא היה נמלט שלא יזדמן עכ"פ בחלק מן הנידונים, שהפסק דין תהיה: שאין הבעל חייב בגירושין כלל, ואדרבא האשה חייבת לשלום, דהרי לא ייתכן שממש

אסיק אדעתיה קודם, גם בלא אמר כלום הוא קבלה בטעות, ע"ש.

ד. **והגם** דמלכד ה"קבלת קנין" גם "חתם" על שט"ב, וקיימ"ל בעלמא שחתימה מחייב את החותם אף כשלא הבין מה שכתוב בשטר, [ע"י שו"ע (חור"מ סי' מ"ה, ס"ג. וסי' ס"א סי"ג)]. **ב"ב** מלכד מה דשאי חתימת שט"ב, דהוי המחייבות וקנין דברים בעלמא, וכנ"ל (ענף ה', אות ז', ד"ה ואף) ע"ש. **הרי** הדבר פשוט וברור, דכל זה הוא רק כשהשטר אינו בגדר "מוזף ממוכר", והדבר מסתבר שהחותם מדלל קרא את השטר, הניח את עיניו בידועין ציד המחתימו, ונתן בזה אישור וסמכות לכל מה שכתוב שם וכמבואר בפוסקים (שם) בטעם הדבר, ע"ש.

מישא"ב בצעלי דין הנאים לדון במקום שנקראה "צית דין", ולפני אנשים הנקראים "דיינים", בודאי דוהו בגדר "אנן סהדי" דזאת אומרת בצירור: שדעתם לקבל עליהם רק "פסק דין" המבוסס על פי "גדרי ההלכה", ולא זולת כלל. **דהלא** אילו היו מרונים בפסק המבוסס על פי "שכל האנושי", היו הולכים אלל "שלשה בעלי בתים" המדיינים ע"פ שכלם ב"דעת בעה"ב", וכיון שבאו להתדיין לפני אנשים המייאגים עצמם כ"דיינים" הדברים בשם "החורה", ומדיינים במקום האמורה להיות "צית דין" בישראל, אנן סהדי שלא הסכימו כלל לקבל עליהם פסק המבוסס על סברת הכרם, רק דוקא על פי ההלכה הברורה, וכנ"ל.

ומשל למה"ד דומה: לאדם הבא לפני חג הפסח אלל רב קהלמו, שיתן לו "שטר מכירת חמץ" לחתום עליה, או בערב ר"ה של שנת השמיטה, שיתן לו "שטר פרוצול" לחתום עליה, והרב הכניס שורה בתוך נוסח ה"שטר מכירת חמץ" או בתוך ה"שטר פרוצול" שכתוב שם: שהחותם מוכר לו בזה את כל ציתו בעד כמה פרוטות... היעלה על דעת מי שיש לו מח בקדקדו לומר, דכיון שחתם מבלי לקרותה, ממילא סמך על המחתימו, ואכן מחתייב בכל מה שכתוב שם, ודאי דלא.

דאנן סהדי, שמי שעסוק לחתום על "שטר מכירת חמץ" או "שטר פרוצול" אלל "רב" חשוב, אינו עולה על דעתו לחשדו ולבדוק אחריו אם לא רימה אותו עם "שטר מכירת צית". ובבב"ב ממש הוא גם כנ"ד,

אנן סהדי שהבא לדון אלל "צית דין" בישראל, אינו עולה על דעתו לחשד את הדיינים, שהכניסו בין השורות דברים המהפכים את כל מהלך הדיון, מ"דיון מורי והלכתי" - ל"דיון חילוני" הצנוי על "דעת בעל הצית" שאינה קשורה ל"דת משה וישראל" כלל, וכופו"ב.

והדיא פסק כן במוצל מאש (סי' ט'), ובשו"ת בן אברהם (חור"מ ח"א, סי' ז'): דהכל לפי ראות עיני הדיין [הדן על השאלה של "חתימה בטעות"], שאם חתם בדבר הרגיל לטעות בו, אז אין החתימה מחייבו כלל, ושכן כתב גם בתורת חסד (סי' פ"ט, וז'), ומהרש"ח (סי' מ'), ע"ש. ובפירוש כתב בדבר משה (ח"ב, סי' ס"ט) בזה"ל: **בדבר** הרגיל לטעות בו, נאמן לומר שטעה, אף כשהוא להכחיש מה שכתוב בשטר וחתום בזה, כיון שהוא טעות בדבר המצוי לטעות בזה, עכ"ל.

ואין לזה שום שייכות להמחלוקת הנ"ל (ענף ז', אות א') שבין האבג"ז ולהחזו"א, באם פסקו לו שחייב לגרש מן הדין, ועל סמך זה עמד וגירש, ואח"כ נחזר שחייבוהו שלא כדין, אם הו"ל "גט מוטעה" או לא, ע"ש. דזדוהו רק כשהצ"ד טעו וסברו שהצעל מחויב באמת לגרש על פי הלכה, [וגם רק כשהצעל הוא ע"ה, וסובר שאכן פסקו לו כדין]. **לא** כן כשהטעו את הצעל להתחייב לציית להם, ביודעם היטב שהוא חושב שידונו לו ע"פ הלכה, ואח"כ מחייבים אותו לגרש ע"פ סברת כריסם, על הסמך שחיתמו בתוך נוסח השט"ב שמקבלם גם על אופן זה, מה שברור דאילו היה יודע ומצין את המצב, לא היה חותם על זה בשום אופן, בכה"ג כולי עלמא מודים דהו"ל "גט מוטעה" הפסול וצטל, ופז"ב].

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. בעל החותם שט"ב לציית לבי"ד על תביעת גירושין מאשתו, בודאי שכוונתו להתחייב בן רק אם הוא "מחויב" לגרשה "ע"פ הלכה".

ב. וממילא פשוט, דאם פסק דינם שיגרש אינו מבוסס ע"פ הלכה, רק ע"פ חוות דעתם וסברתם, אז הגט פסול ובטל גם ממעם "גט מוטעה" בנוסף להפסול ד"גט מעושה", וזהו אפילו כשכתוב להדיא בנוסח השט"ב שהוא מאשר את כוחם לדונם על פי טעות בדבר משנה.

ענף ט

בשהדיינים הפירו תנאי השט"ב

הפס"ד, וכש"כ וק"ו ז"צ של ק"ו, שאכן צילעו עליו
"כפיה" מוצהק, וזפו"צ ותל"מ.

פיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. כשהבעל התנה בפירוש עם הדיינים בתוך נוסח
השט"ב, שחתימתו הוא רק על דעת שיתנו לו
"מהיכן דנתני" עם זכות "ערעור" על מעות בהפס"ד,
והם בגדו בו ורימוהו מבלי ליתן לו כתנאו וכבנ"ד.
הדבר פשוט וברור, דלא רק שאין בכח פס"ד כוח
להכשיר עליו כפיית גמ, אלא אדרבה כל גמ שהוא
נותן אח"כ בעקיבה אפילו בשתיקה ומבלי שום אונס
ניכר, הוא פסול ובטל על פי ערעורו, בין מדין
"מעושה" ובין מדין "מוטעה".

ענף י

הוצאת "סירוב" או "הרחקה דר"ת" או "בזיונות" על הבעל
בשביל מיאוונו מלקיים פס"ד לגרש, מה דינה

עד כאן (ענפים א' - ט) ביארנו, דבין עצם "התחייבות"
הבעל לציית להדיינים, ובין ה"פסק דין" מה
שהוציאו עליו ל"חיוב גירושין", לא רק שאינם מכשירים
עליו כפיית גמ, אלא אדרבה, יש בכוחם "לפסול" אף גמ
רגיל מה שיתן בעקיבם, עכ"פ כשמערער אח"כ עליה.
ועתה נפן לדון, על הכתב "סירוב", בצירוף
ה"הרחקה דר"ת" מה שהוציאו על הבעל, וגם ה"ביוש
הפומבי" מה שעשו עמו בפועל אצל חתונה משפחתי
שהפצו שם ה"סירוב", וגם כשזרקוהו חוץ לביהמ"ד
בכרוזים ובזיונות, ובליויי צעקות חירופין וגידופין.
וגרא"ה מה הן תוצאותיהם להלכה, אף כלפי "גמ רגיל"
מה שהיה נותן אח"כ בעקבותיה, וגראה מאי דקמן.

א. **הנה,** לפי המצואר לעיל (ענפים א' - ה') דאפילו
בעל המחוייב צאמת לגרש את אשתו מן
הדין הגמור והברור, ואפילו אם גם ילא עליו "פסק דין"
שחייב לגרש מן הדין, ואפילו אם פס"ד זה ילא עליו
מצי"ד מי ש"התחייב" להם בקבלת קנין וצחתימת שט"ב
לציית לפסק דינם. דעב"ז, אכתי אין זה מכשיר או
מנדיק עליו כפיית גמ, ואדרבא עלם פרקוס הפס"ד צכתב
ברבים, יש זכוחה להטיל פסול גמור על כל גמ שיתן אח"כ
בעקיבה, עכ"פ כשהוא מערער עליה, וכנ"ל (ענפים ז' וה'),
עיי"ש.

א. **ובל** הנ"ל (ענף ח') לא נזכרה, אלא דאף בגוונא
כשלא רמיהו בפירוש, אדרבה, הכניסו להדיא
בתוך נוסח השט"ב, שהבעל מיפה את כוחם לדונו כפי
העולה על רוחם, אף באופן המנוגד להלכה. דעב"ז
הו"ל "הטעאה" מוצהק, מה שמטיל על הגט הפסול
ד"מוטעה", כיון שהדבר ידוע שרוב רובם של הבע"ד
אינם שמים לב כלל למה שכתוב בהשט"ב. כי הם סוצרים
לתומם שהנוסח הוא "חיוזי", מה שאין להם שום דיעה
עליה, ומה גם שאינו עולה על דעתם, ש"דיינים" בתוך
"צית דין" יריצו לדונו ע"פ סברת הכרס באופן המנוגד
להלכה, וכנ"ל.

ברם, בגוונא שהבעל אכן ידע והבין ועמד על נקודת
ערמה זו על צוריה, ועל כן התנה עממה
בשט"ב בפירוש, שהפס"ד צריך להיות מצוסק על "דין
גמור" דוקא, וגם רק כשינתנו לו "מהיכן דנתני" צכתב
עם חתימתם, דהיינו ציון המקורות מה שהפס"ד מצוסק
עליהם, כדי שיוכל לדדוק אם לא נמצא בהם טעות, וכמו
שעשה הבעל צנ"ד. זאת אומרת, שהבעל התנה עממה
להדיא, שאינו מסכים לגרש את אשתו מרצונו, רק אם
יוכיחו לו בצריירות שאכן מחוייב הוא לעשות כן ע"פ הלכה,
ולאחר הד"ת מיאנו מלקיים זאת וכמש"כ לו הראצ"ד
צכתב ידו שהחליטו שלא ליתן לו "מהיכן דנתני". [והגם
שכבר ביארנו לעיל (ענפים א' וז'), דצאמת א"א לכופו על
הגירושין אף כשהוא מחוייב לעשות כן ע"פ דין, מ"מ
אכתי אין זה פוטר אותם מלעשות את שלהם, וייתכן שאם
היו מוכיחים לו אמיתת הדבר, שאכן מחוייב הוא לגרשה
ע"פ דין, שהיה מגרשה ברצונו].

בכה"ג, הדבר פשוט כביעותא זכותא, דאם
הדיינים בגדו אח"כ בתנאי זה, וחייבוהו
לגרש מבלי ליתן לו "מהיכן דנתני" וכבנ"ד, מה שזהו
"רמאות" זול גלוי וזולט, שאין עליה שום הנדקה בעולם
כלל. א"ב אפילו אם היה מגרשה אח"כ באופן רגיל,
כלומר שהיה צא מעצמו אל הגט לפי זמן קצוב מקודם
ומבלי שום אונס ניכר, מ"מ היה הגט פסול ובטל, בין
מדין "גמ מעושה" ובין מדין "גמ מוטעה" [שחמורה
צכמה דברים מגט מעושה, וכמצואר בפוסקים ואכמ"ל],
אם היה מערער אח"כ שלא נתן הגט רק מחמת לחץ

לפרי"ץ פשוט וזרור במכש"כ וק"ו, דכל "ציון פומצי" על הצעל, מה שעושים עמו, בכדי להטיל עליו לחץ שיקיים הפס"ד ליתן גט, בין אם זה באופן דפרסום "כתב סירוב" עליו, או אם זה באופן דפרסום "הרחקה דר"ת" עליו בשווקים וברחובות או בצתי מדרשות, וכש"כ "לצותו בפועל", לזרוק אותו בידים מביהמ"ד בכרוז לפני עם ועדה, ובלויי נעקות וציונות, וכמו שעשו כל זאת עם הצעל דנן.

בודאי דכ"א מאופנים הללו בפני עצמם, פוסלים במוחלט כל גט הניתן ע"י הצעל, בעודו מונח תחת לחצים האלו, ואיסור גמור ומוחלט מוטל, בין על הבי"ד ובין על ההמון, שלא לעשות כזאת על צעל שאינו מן אותן השם, שנימנו מחז"ל שדינם לכופס להוציא. והעושים כן, אף אם כגובה ארזים גובהם, ואף אם מלוכשים באטלס דרצנן, ומתכסים במעטף היראה, הם בגדר "קלים ורקים מהרסים ועוקרי הדת", שהוראתם אסורה ופסולה, דהרי הם מעידים על עצמם כזה, דלא איכפת להם כלל, להכשיל אותה ואת הנושאה באיסור החמור ד"אשת איש", ואת כל הדור כולו בצמיעת "ממזרים", רח"ל.

ב). **והנה**, צעם הענין ד"הרחקה דר"ת", הרגשנו כזה טעמוש וערצוציא אפילו אלל בני חורה, שנדמה להם דכל שהצעל ש"חייב לגרש" מן הדין, אף שאינו מאותן שמותר לכופס על הגירושין. באילו שכבר הותרה הרצועה, "לצותו" ולהשמינו צרכים, בכדי להטיל עליו לחץ לגרש, ונדמה להם דאין בזה משום חשש ד"מעושה" כלל, מכיון דסו"ס הרי לא הכהו ממנו בשוטים.

אמנם זהו טעות מוחלט, דהרי כל זד הקולא ב"הרחקה דר"ת" על פני כפיה ממשי, הוא רק משום דאינה אלא "מניעת עשיית טובה" עמו. ובמבואר הדק היטב בלשון בספר הישר (לר"ת, סי' כ"ד) כזה"ל: שלא יהיו רשאים לדבר עמו לישא וליתן עמו להאריחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולצקרו צחלותו, אם לא יגרש ויתיר אותו האיש את הילדה הזאת, שזוה אין כפייה עליו, שאם ירצה מקיים והוא לא ילקה בגופו מתוך (נידוי) זה, אך אני נתפרד מעליו, עכ"ל. הרי שדקדק למנות רק דוקא

דברים כאלו, מה שאינם "עשיית רעה" צקום ועשה, רק לכל היותר הו"ל "מניעת טובה" באופן דשוא"ת.

ואף כזה, הטיל המהרשד"ם (יו"ד, סי' ק"ו. וזה"ע, סי' ע"א) תנאי בדבר כזה"ל: שלא תאמרו [אליו] שאתם מחמירים [עליו כדי] שיחלוץ, אלא כמו שאמרתי, [ש]סתם שלא ידברו ושלל ישאו ויתנו עמו, עכ"ל. והובא דבריו בתורת אמת (למהר"א ששון, סי' כ"ח), ובתו"ח (למהר"ש ח"ד, סי' מ"ט), עי"ש. וגם הב"ש (סי' קס"ה, סק"א) הביאה כזה"ל: ולא שיאמרו שלא לדבר עמו עד שיחלוץ, "דלא הוי כפיה", אלא לעשות הרחקה סתם שלא לדבר עמו, עכ"ל, כלומר שצריכין ליזהר כשמונעים ממנו טובות הללו, שלא להדגיש לו בפירוש: שמונעים זאת ממנו בשביל שיגרש, אלא כשהוא מעצמו יבין זאת, ויתן גט או חליצה או ל"ה "מעושה", עי"ש.

וחזינן מיהת, דעשיית "הרחקה דר"ת" מוגבל דוקא ל"מניעת טובה" בלבד, ולא לעשיית עמו "רעה" ח"ו, וממילא פשוט, דמש"כ בספר הישר (שם): ועוד יוסיפו חומר צרכונם על כל אדם, דג"כ כוונתו רק על ענינים כאלו, שהם בגדר "מניעת טובה" בלבד, דרק כזה יכולים להוסיף עוד דברים, אבל ח"ו לעשות עמו רעה, מה דמשוייה בתוך הגדר ד"כפיה" ממנו. ובן כתבו כל הפוסקים בהגדרת "הרחקה דר"ת", שהוא מוגבל דוקא לענינים המנויים לעיל, עי' מדרבי (כתובות פ"ז, רמז ר"ד), והג"א (שם, סי' י"ט, הגה ב'), מהרי"ק (שורש כ"ט), רא"ם (סי' י"ד), מהרש"ך (כ"ב, סי' ק"ט), וב"י (אה"ע סי' קנ"ד, אות כ"א), ורמ"א (שם, סכ"א), וערוה"ש (שם, סס"ג), עי"ש.

ג). **וא"כ** לפי כל הנ"ל פשוט, דהוצאת "סירוב" או "הרחקה דר"ת" על הצעל בפומצי, או "לציישו צרכים" באופן בולט, וכמו שעשו בצעל דנן, שהפירו שמחה משפחתית בעשיית מהומות, ובהפלת ה"סירוב" נגדו, ומלבד זה הוציאוהו בידים לחוץ מביהמ"ד לעיני כל, בכרוז ותוך כדי נעקות וסירופים וציונות ענומים. בודאי דכ"ז אינו בגדר "הרחקה דר"ת", [מה דגם זה היה אסור לעשות עליו, כיון שאף לא היה "חייב לגרש" מן הדין כלל, וכדיבואר לקמן (סימנים ב' - ו'), עי"ש], אלא דמהוה "כפיה גמורה" לא פחות במאומה

מהכאה בשוטיין ממש, הפוסל כליל כל גט מה שהיה נותן אח"כ צעקבה, אף בלי אונס ניכר.

יש יכולת להפילו באלפי פינות הארץ ברגע כמימרה, על ידי "פעקס" ו"אימעיל" אוטומאטי.

דְּהָרִי בגמרא (סוטה ח', ב'. וסנהדרין מ"ה, א') יש מחלוקת בדבר, אם נוח לו לאדם "לעשר דגופו" יותר מ"ציונו" ע"ש. ובירון דאין הכרע בדבר איזה מהם גרע, בודאי דלמעשה קימ"ל דלעור שניהם הם שקולים, וממילא פשוט ד"ציון פומצי" לא גרע במאומה מ"כפייה בשוטיס" ממש, וז"פ.

ומעתה בודאי, דכל מי שיש לו מוח בקדקדו יודה, דקולא זו נפל בצירא, דהרי שוב ל"ש הטעם מש"כ הפוסקים הנ"ל, דהבעל יכול לילך מחוץ לעירו, במקום שאין יודעים מזה, דלהיכן יפנה וילך, הלא ידיעה זו מגיע בכל העולם כולו בשעה קלה מאוד. **וממילא** פשוט, דכהיום ל"ש להקל בעשיית "הרחקה דר"ת", יותר מב"כפיה" ממש, והיי"ט שלא ראינו אלל גדולי הדור העבר, שיעשו "הרחקה דר"ת" אפילו על צעל ש"חייב לגרש מדינא", רק ממורים קלים ורקיס, וכש"כ על צעל שפטור מלגרש, וכנ"ד. [ודלא כדברי די"א (ח"ת, אה"ע סי' כ"ה, אות ב'), שהציא דברי הפוסקים הנ"ל והתעלם מלהרגיש, דלפי דבריהם אחיא ברור, דכהיום נפלה כל ההיתר לזה בצירא].

ושוב מנאחתי, שד"ז מצוהר להדיא ברשב"א (ח"ו, סי' תי"ד), ש"לצוות" את הבעל הו"ל "כפיה" גמור, דכתב שם [לגבי טענת "מאס עליו" שאסור לכופו, וכתב באמצע הדברים] בזה"ל: **אבל אין כופין אותו ליתן גט, אלא יכולין צי"ד לאיים עליו בדברים, [א"ה: ע"כ כוונתו רק צעל פה, ולא בהפלת כתבים עליו, דהרי קמסיים עלה בזה"ל]:** ובלבד שלא ינדותו, ולא יבזוהו, ולא ילערו אותו בגופו, עכ"ל. [והוצא בחזו"א (גיטין סי' ק"ח, אות י"ב)]. הרי לנו ראייה ברורה, דלצוותו חשיב כ"כפיה" ממש, ותל"מ.

(ה). **אמנם**, בר מן כל דין ודין, ואפילו לפי דעתם המוטעת, שכל ציונות החמורים הללו, אכתי נכללים עדיין בגדר ד"הרחקה דר"ת" [מה שז"א, וכדווכחנו ברורות, וכנ"ל]. **ב"מ** הרי כבר כתב הפת"ש (סי' קנ"ד, סק"ל) בשם גבו"א (להש"ך, סי' ע"ב), שכתב בשם מהריב"ל (ח"ב, סי' י"ח, וס"ג, סי' ק"ב): **דהאידינא דהרחקות חסוצים כנידיו, אין לעשות שום "הרחקה" אפילו על צעל ש"חייב לגרש" מן הדין, עי"ש.** וכ"פ בחזו"א (גיטין סי' ק"ח, אות י"ב), עי"ש. **ועי' שואל ונשאל** (אה"ע, סי' נ"ד, וס"ב, סי' נ"ה, אות ו'), [במי שהכה את אשתו כ"פ, והיא מפחדת ממנו ומצעת גט, שאינו מתיר בשו"א לעשות עליו אפילו רק הרחקה דר"ת, מכח דברי הפוסקים הנ"ל, ושכן נראה דעת הרדב"ז (ח"א, סי' קנ"ז), עי"ש].

(ד). **ובש"ב** ובפרט, לפי מש"כ הב"י (סי' קל"ד, מחו' ב'. וצו"ת, דיני יבום וחליצה סי' ג') בשם מהרי"ק (שורש ק"ב, וקל"ה); דמשום הכי לא נחשב "הרחקה דר"ת" כ"כפיה", משום דיכול לילך חוץ לעירו, דשם שלא יודעים מזה, לא ירחיקוהו, עי"ש. **וב"ב** הגדרה זו, מהרשד"ם (יו"ד, סי' קל"ב, וסו"מ, סי' שצ"ט), ובנימין ואב (סי' ע"ט), ולבוש (אה"ע סי' קל"ד, ס"י), והגר"א (שם, סי' קנ"ד, ס"ק ס"ו), וצ"צ (אה"ע, סי' רס"ב, אות י"ב), ותועפת ראם (סי' קכ"ב, אות י"ב), ואגר"מ (אה"ע ח"א, סי' קל"ז), עי"ש.

ויינתר מזה מצוהר באבנ"ז (אה"ע סי' ל"ה, אות ח') בשם הבנה"ג (אה"ע סי' קנ"ד, הגצ"י אות ל"ז), דאף צעל ש"חייב" לגרש מן הדין מחמת "איסור", אין לעשות עליו שום "הרחקה" כלל, משום דהאידינא נחשב דהרחקה כנידיו ממש, עי"ש. **והבוננה** נראה, דכיון דההמון לא יחכמו לחלק בין מניעת טובה לעשיית רעה, וגם ציוי צי"ד על מניעת הטוב, נחשב צעיניהם כאלו שהיה מותרס מצי"ד, וממילא הו"ל "הלחץ" שעליו מדעת בנ"א, כמו בנידיו ממש, והבן. [ועי' סדר אליהו רבה (סי' י"ג), באשה שאביה הכריחה לישא לאיש אחד, ולא רצתה, ומיכך

וא"ב הרי נמצינו לפי זה, דכהיום: שכל "ידיעה" יכולה להגיע בכל קצוי העולם, צמהירות הבזק. **לא** רק על ידי קריאות ושיחות "טלפונית". וגם לא רק משום, דמשלוח כרוזים על הצי דואר, מה ששהתה צימי קדם חדשים שלמים עד שהגיעו למחוז חפסם, מגיעים כהיום למחוז חפסם, חוך ימים ספורים בכל קצווי תבל. **ואף** לא רק משום, דמה שלעבר היו צריכין להעתיק כל תופס צפני עצמו, צטירחא דגופא וצכתיצת יד ממש, יש יכולת כהיום לייצר צרגעים ספורים אלפי תופסים מכל כרוז על ידי "מכונת קאפי". דהרי כהיום

לאחר החופה ברחם ממנו וי"ט שנים שלימות ישובה גלמודה בבית אביה, וצ"צ (אה"ע, סי' רס"ד, ד"ה ועוד דהכא), [באשה שלא החזירה להבעל את כל ממנו מה שתפסה ממנו, ונישאת וכבר היתה מעוברת מן השני], שהחמירו מאוד בענין עשיית הרחקה דר"ת בזמנינו, ובקישוי ודוחק גדול הכשירו בנידונים הנ"ל, עי"ש.

ואם כך כתבו הפוסקים, אפילו על "הרחקה" בעלמא, המוגבל רק ל"מניעת טובה" וכנ"ל (אות ב'), דעכ"ז אסור לעשותה על בעל שאינו מן המנויין בין אותן שמותר לכופן בשומים לגרש. **א"ב** כש"כ וק"ו ד"בזיון פומצי" שעי"י "סירוב", או "מהומות באמצע חתונה משפחתית", או "השלכה מביהמ"ד" תוך כדי לבזומו בבזיונות עלומות, ודאי דנחשבין כ"נידוי" גמור, מה דהו"ל "כפיה מובהק", וכמש"כ כל הפוסקים הנ"ל (אות ב', סוד"ה וחזקין), עי"ש.

ו. **ובל** האמור והמקובץ כאן, משמש כהפרכה מוחלטת על מעשיהם של הבי"ד צנ"ד, שהוציאו כתב "סירוב" על הבעל, וכתבו צמפורש: דעד שלא יציית להם לגרש, אסור לישא וליתן עמו וכו' וכו' שי"ך "הרחקת דר"ת", עכ"ל. דמלבד מה שעצם הדבר מה שהוציאו עליו שם "סרבן", הוא שקר גמור ומוחלט, דהרי אין לך "שקר" יותר גדול מזה; לדון ולהוציא על בע"ד שם "סרבן", זו בזמן שהוא "ציית דין" גמור ורואה לעשות כדת של תורה, אלא שעומד וזוהו שהוא ממתיך על קבלת ה"מהיכן דנתני" עם חתימת הדיינים, כפי שהתנה עמהם בפירוש צט"צ וכנ"ל (ענף ט'). דהיעללה על הדעת, שבגידת הדיינים בחנאי מפורש צט"צ, יטיל דופי ד"סרבנות" על הבעל, תחת שיטיל הדופי דחוסר נאמנות עליהם... אמתמה.

ואצ"ל, דהנאחא "סירוב" שאינו מוצדק לדינא, עברו על העוונות החמורים ד"הלצנת פנים" - ו"הנאחא שם רע", דמבואר במשנה (אבות פ"ג, מ"א), ובגמרא (סוטה י', ע"ב. סנהדרין ז"ט, ע"א. צ"מ נ"ח, ע"ב. ערכין ט"ו, ע"א), ורמב"ם (דיעות פ"ו, ה"ח. חובל ומזיק פ"ג, ה"ז), ושו"ע (אורח, סי' תר"ו, ס"א. וחז"מ, סי' תכ"ב, סל"ח ול"ט); ש"אין להם חלק לעוה"צ" - ו"יורדים לניהנס ואינם עולים" - ו"אין להם כפרה עולמית". גם מורא יעלה על ראשם מהא דקי"ל ברמב"ם (פ"ו מה"ת, ה"ד),

ומזושו"ע (יו"ד סי' של"ד, סמ"ג); דהמנדה למי שאינו חייב נידוי, הו"ל הוא עצמו צר נידוי, עי"ש.

וב"ז הוא מלצד מה שעצם פרוסס ה"סירוב" עליו, אף אם לו היה סרבן אמיתי [מה שז"א וכנ"ל], היה מטיל פסול גמור ד"כפיה" על כל "גט רגיל", מה שהיה נותן אח"כ בעקיצה של לחץ זה, אפילו מבלי שום אונס גלוי וניכר, וכנ"ל (אות א'). בר מן כל דין, הלא דצריהם המפורשים מש"כ בתוך נוסח הסירוב: שמטילים עליו "הרחקה דר"ת" - "עד שיגרש..", הו"ל העברה מוחלטת על דצריהם המפורשים של כל פוסקים הנ"ל (אות ב', ד"ה ואף), דאסור לפרש להדיא, שההרחקה הוטל עליו הוא בכדי שיגרש, ולא נמאץ שום חולק עליהם. ונבצינו, דהכרה זו מהוה אף סתירה מפורשת מיניה וביה, דאם ראו שימש רק בתור "הרחקה דר"ת" וכמו שכתבו, א"כ איך כתבו שזה נעשה "צטציל שיגרש", אמתמה.

המתבונן בכל התמיהות החזקות שנימנו כאן, מן הנמנע שלא יצא להמסקנה הברורה, שכל זה היא תולדותיה של החטא בל יכופר: מה שבנ"א שאינם בקיאים בטיב גיטין, ואין להם מושג כלשהו בגדריה הדקים והעדינים של דיני "כפיה" כלל, ועכ"ז הם מתעסקין בזה כאדם העושה בחוך שלו, בהפקירות נורא שלא נשמע כמוהו, וחומר הדבר מדברי הפוסקים מבואר היטב בפתיחה (ענפים א' - ה', וס'). עי"ש. וזהו פריה: שנכשלים אח"כ לעבור על דינים מפורשים צפוסקים בלי שום חולק, וכבר הצאנו לעיל (ענף ה', אות ו') מה שאחז"ל (אבות פ"ד, מ"ג. וצ"מ ל"ג, ב'): דשגגת תלמוד עולה זדון, ולת"ם שגגות נעשות להם כזדונות, ושכן נפסק גם להלכה בדברי הפוסקים, עי"ש ותל"מ.

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. אף בעל שהוא "מחויב לגרש" מדינא, כל שאינו מאותן שיש שמנו חז"ל שמותר לבופם לגרש, אסור לעשות עליו "הרחקה דר"ת" אפילו רק ב"מניעת טובה" באופן דבשוא"ת בלבד, ובש"ב דאסור "לזוממו צפומצי" בקו"ע ממש, שב"ז מטיל הפסול ד"כפיה" על כל גט שיתן אח"כ בעקיצה, אפילו בשנותנה ברגיל בלי שום אונס ניכר.

ב. ובש"ב שאסור להוציא עליו "סירוב" אף בשעהו ממאן מלציית לפסק של דיינים שקיבלם עליו

לעשותה רק על מי שמוטר לכופו מן הדין. רביעית, דלפי מש"כ הפוסקים הטעם מדוע ד"הרחקה דר"ת קיל מכפיה גמורה, משום דצידו הצרירה לילך חוץ מעירו במקום שאין יודעים מזה וכדלעיל (ענף י, אות ד), וא"כ הרי לא שייך נימוק זה צנ"ד, דהלל על ידי שאינם נותנים לו ה"דיווארס", הרי לא יוכל לקבל "מערידזש לייסענס" בשום מקום ואף לא מחוץ לעירו, וי"ע.

ב. **וחמישית**, והוא עיקר גדול כשלעצמה: דהגם דיסוד דבר זה, ד"מניעת טובה" גרידא לא מיחשז כ"כפיה", כבר מצואר בגדולי הפוסקים. עי' מרדכי (גיטין, רמז מס"ט), ומהרי"ק (שורש קל"ג, וקס"ו), ובנימין זאב (סי' פ"ח) שכתבו כן בשם ר"ת, וכ"כ התשב"ץ (ח"א, סי' א') [שהציאו חב"י (סי' קל"ד)], מבי"ט (ח"א, סי' כ"ב) [שחפסו משומד שהיה רודף אחר זנות, ורצו לכופו לילך אל ארץ אחרת, ואשתו בכתה שלא ישאירנה עגונה, והקילו עליו עונשו אם יגרש, דזה הו' בצחינת "מניעת טובה" כשלא יגרש, עי"ש].

ב"מ הרי המבי"ט גופא (שם, סי' קס"ו, וס"ב, סי' קל"ח), וכן המהרשד"ם (אה"ע, סי' ס"ג) והראנ"ח (סי' ס"ג), [הציאם חבנה"ג (אה"ע, סי' קל"ד, הגז"י אות ל"ח)], הטילו בזה תנאי הגיוני המסתבר מאוד, והיינו: דאימתי אמרינן ד"מניעת טובה" לא מיחשז ככפיה, זהו רק דוקא בגוונא, דמה שהציל "מנטרן" לאותה ה"טובה", הוא באופן מקריי שאין לה שום שייכות כלל עם הגט, [וכגון שהיה נחשז בתפיסה צעזור חוב שהיה חייב לאיזה גוי, וזד האשה מוכנים לשלם את חובו צעזור ע"מ שיגרשנה]. אבל כשציצו בכוונה תחלה, שהציל יהא זקוק להשגת אותה הטובה, עם המטרה: שיוכלו למונעה ממנו, ולנללה עליו אח"כ כלחץ על שיגרש, אז שוב הו"ל כעשיית עמו "רעה" ממש, דהרי לולא מטרסת להשגת הגט, ל"ה מנטרן לעולם לאותה הטובה, ונמצא דעצם גרמת זקיקתו להטובה מה שעשו לו, הו"ל עשיית "רעה" גדולה עמו.

ולדוגמא, אם לא עלתה על דעתו של צעל חובו מעולם, להניחו במשמר עבור החוב, או שכבר התייאש עצמו מן החוב, וזד האשה הסיתו אותו להניחו במשמר [כאילו] בצביל החוב, עם הכוונה המפורש: צדדי שיוכלו לנללה אח"כ כתנאי לשחרורו, שאם יתן גט לאשתו אז ימחול לו את החוב. בודאי דמה שאין משחררין אותו מן התפיסה בלא נתינת גט, אינו נחשז

בקנין וחתומת שט"ב, שחייבוהו לגרש, משום שזה מטיל הפסול ד"כפיה" על כל גט שיתן אח"כ בעקיבה, אפילו בשנותנה ברגיל בלי שום אונס ניכר.

ג. ובש"כ וק"ו בבעל ש"אינו חייב" מדינא לגרש, אם הוציאו עליו סירוב על שממאן מלציית לפסק דינם לגרש, או עשו עליו שאר בזיונות והשמצות, שזה פוסל כל גט שיתן אח"כ אף בלי שום אונס גלוי וניכר.

ענף יא

דין הטלת "דמי מזונות" על הבעל בכח ערפאות, ודברי האגר"מ התמוהים, ושעות הע"ה בכוונת הדברי יחזקאל:

א. **ואגב** מה שהתרענו לעיל (ענף ה, אות ה') על זיוף שהוכנס צסו"ת אגר"מ (אה"ע ח"ד, סי' ק"ו), ראינו לנכון להדגיש [על אף שז"א נוגע להעזדא נ"ד, מ"מ נוגע להרצה מקרים מאוד]: דבאמת אף דצרו צצנוסת המקורי: כאילו דאס השופט ממאן מלימת "דיווארס" להצעל, משום שאינו ציית להדיינים ליתן גט כפי שהתחייב צ"ארציטרעישן" לציית להם, אם הצעל מחליט ליתן גט צדדי להשיג מהם ה"דיווארס", אז ל"ה גט מעושה, [משום דהו"ל רק "מניעת טובה" ולא עשיית רעה, עכ"ד]. הרי דצרים הללו צע"ג, וא"א לעבור עליהם צשתיקה, וזהו מכח חמשה נימוקים יסודיים, ואלו הם:

ראשית, כיון דמניעת הטובה מלהעניק לו "דיווארס" קשור עם מה שאינו מקיים את התחייבותו צקנין ושט"צ שציית לפס"ד שע"פ חוות דעתם וצצרתם של הדיינים. א"ב איך שתק מלהמטפל כלל עם הפסול מה שעצם ההתחייבות שכזה יכול להטיל על כל גט מה שהצעל נותן אח"כ צעקיזה אפילו צשתיקה, ועכ"פ כשמערער אח"כ עליה, וכמצואר צפוסקים הנ"ל (ענף ה'). שנית, דהלל העכבת הענקת ה"דיווארס", צודאי דאינה עדיפא מן "הרחקה דר"ת" [שלא יעשו עמו טובה, וכדלעיל (ענף י, אות ב')], מה דלכו"ע אינו מותר לעשות רק עם מי ש"מחוייב" עכ"פ לגרש מן הדין וכמצואר צפוסקים, ואיך התיר לעשות כן גם עם מי שאינו חייב לגרש מן הדין כלל.

שלישית, דהלל צבר החליטו הפוסקים, דכל "הרחקה" צימינו נחשצין ככפיה ממש וכדלעיל (ענף י, אות ה'), עי"ש, וא"כ צודאי דשוב א"א

ככה"ג רק כ"מניעת טובה" גרידא, אלא כ"רעה" גמור, וזהו מילתא בטעמא לכל מצין, ולא נמצא שום חולקים עליהם. והא לך לשונו המאלף של המבי"ט (ח"א, סי' קס"ו) מש"כ לאחר שהסביר חילוק הנ"ל: והרי לך גט, לכאורה הוא כשר לצקי בטיב גיטין, ועם העיון הישר יפסל, כלומר, שחילוק זה נעלם אף מעיני בקיאים בטיב גיטין... ודורש התבוננות כדי לעמוד עליה, וד"ב.

ולפי"ז נמצינו דבנ"ד, דכל עזם חקיקת חוק זה, דמניעת ה"דיווארס" מן הצעל, עד שיתן גט לחשמו, מה שאכן נעשתה בכוונה תחלה עם המטרה היחידה, בכדי להטיל עליו לחץ זה, שיוכרח על ידה לגרש את אשתו, וא"כ שוב מיחשב כאונס גמור על הגט הפוסלתו לחלוטין. ושמענו מגדולי תלמידיו, שכך זה שנדפס זמן קצר טרם פטירתו, שלטו בו ידי זרים, [והצביעו לנו לעוד מקומות בכרך זה התמוהים מאוד, ואחמ"ל]. ועב"פ איך שיהי, אפילו אם אכן כתב כן המחבר, זה מיהא פשוט וברור, דאין בכוחנו לפסוק כוותיה דנ"ז, שנוגע לאיסור ערוה מה"ת ולחשש ממזרות, כשדבריו הם נגד דבריהם המפורשים של פוסקים קודמים מובהקים ה"ה המבי"ט ומהרשד"ם והראנ"ח, ולא הזכיר דבריהם, ואז"ל שלא דחאם בראיות, וכידוע ד"ז מ"כללי ההוראה", וד"ב].

ג). **ואגב**, אז"ל דכ"ז מפריך במוחלט, את ה"מהלך" מה שהנהיגו לאחרונה ה"צוררים", שכל אשה שרוצית להוציא גט מתח"י צעלה, היא מגשת נגדו "תביעת הספקת הילדים" בערכאות, עם המטרה הניכר והבולט: שמחמת רצונו להציל ממונו [מה שאינו חייב ע"פ תורה], או מחמת יראתו שלא יניחיהו במשמר עבור חוב זה, יגרש, ואין פוצה פה ומנפץ. דמלבד מה דעזם הדבר לחבוס אדם מישראל בכלא עבור חוב, אין לה שום היתר ע"פ תורה, והוא "מסירות" ו"מלשינות" גמור, וכמש"כ בשתי הלחם (סי' ט') לשונות חריפים מאוד, ע"ש. וגם מלבד מה שהדבר ברור, דכל גט שניתן בעקיצה של איום ופחד זה, מה שמתיירא שלא יניחיהו בכלא, הוא פסול וצטל מה"ת, וכמבואר לקמן (סי' ז') דכל "הפחדה" מיחשב כ"כפיה" גמורה, ע"ש.

הלא בר מן כל דין, אף מבלי יראתו מן הכלא, וכגון שלא היו מענישין על אי תשלומי דמי מזונות

בכלא, מ"מ עזם הדבר שמטילים עליו חיוב תשלומי מזון בכוונה תחלה שזה יטיל עליו לחץ לגרש, כדי לפטור מתשלומין זה, ובלעדי מטרה זו מעולם לא הייתה תוצעתו על תשלומין אלו. הדבר ברור, דע"פ דברי המבי"ט ומהרשד"ם והראנ"ח הנ"ל (אות ז'), ד"מניעת עשיית טובה" דכה"ג, שהכניסוהו בתחילה לתוך מנצ המזיקתו להטובה, עם המטרה להטיל עליו לחץ על נתינת הגט, ללולא זאת לא היה נזקק לאותה הטובה כלל, בודאי שאינו נחשב כ"מניעת טובה" בלבד, רק כעשיית "רעה" גמור עמו, והעושים כן מרבים ממורים בישראל.

והדיוק שפירצה זו נפוץ מאוד לדאבונינו, ואין פוצה פה ומנפץ. על כן נחון מאוד לכל מי שרוצה לישא "גרשה", שיחקור היטב אם השתמשה בתרמית הנ"ל להוציא גט מתח"י צעלה, ואם אכן עשתה כן, אז יזהר מאוד מלהשתדך עמה טרם שתשיג גט כשר מצעלה, כי בנפשו הוא שלא יכווה בגחלת האיסור דאשת איש, דהרי לא נמצא שום חולק על המצי"ט ומהרשד"ם הנ"ל. [דמא שבדרבי נועם (אה"ע, סי' נ"ה, ד"ה ואני), חוכך ומסתפק בזה מד"ע, מלבד מה שאין ספיקו מוציא מידי ודאם של המצי"ט ומהרשד"ם. מלבד זה ברור, דמה שמסתפק בזה, הוא רק משום שלא ראה את דבריהם, ופשיטא שלולי כן, בודאי שהיה מקבלם, אלא דכיון דבלא"ה ל"ה נוגע ד"ז לנידון ידיה, וכמ"ש שם שהוא עשתה עמו "חסד" גמור לפדותו מחבולותיו, ואילו הייתה היא המגרה לתופסו ע"ז, הכי ל"טובה" כזאת "חסד" ייקרא, ע"ש].

ד). **ומענין** לענין באותה ענין, הרגשו זיוף נוסף [מלבד הנ"ל (ענף ה', אות ה')], מה שהכניסו באגר"מ (שם סי' ק"ו, ד"ה וצדקה). דבמקום הנדפס בזה"ל: הנה הא עד שתגרש מצעלה, הא הוא חייב במזונותיה ובכל צרכיה מדינה, ורשאה לילך לערכאות שיכופו אותו ליתן לה מזונותיה וכל צרכיה, עכ"ל. היה כתוב בדפוס המקורי מלת מדינה באלף. ויש חילוק גדול בשינוי "אות" הזה: דהרי לפי נוסח המקורי אחיה, דרק אם הוא מחויב לזונה "מדינה" כלומר ע"פ הלכה, אז מותר לכופו ע"ז בערכאות [כשאינו מציית דינא, וכמוצין]. לא כן לפי נוסח המזויף, כאילו דאף כשחייב לזונה "מדינה" כלומר רק ע"פ דינא דמלכותא וחוקי המדינה, דג"כ היה להחיר לכופו ע"ז בכת הערכאות ח"ו.

ויזיוה זה, הוא מכשול גדול ונורא, מה שהפוקרים הכניסו שם עם הכוונה הצולט, כאילו שיכולים לכופ את הצעל על נתינת מזונות שע"פ חוקי המדינה, אף כשפטור מלזונה ע"פ הלכה, וכגון כשהיא "מורדת" עליו, וכמבואר בשו"ע ורמ"א (אה"ע סי' ע', סי"ג), ורדב"ז (ח"ג, סי' ת"ו. וחד"ד, סי' רס"ו. וחס"ד, סי' ע"ו), וחוקרי לב (אה"ע סי' ל"ד) עי"ש, וכבר רובם של המקרים הצאים צע"ג. וידענו בצירור, שה"צוררים" וה"דיינים" דכהיום, מצביעים על דברי האגר"מ הללו, כאילו שממשם כהצדקה על מה שכופין את הצעל על תשלומי מזונות, אף כשפטור מלזונה ע"פ הלכה, וכדי ציון וקנף.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ויזיוה פשוט ואצל, דאף להמבואר ע"פ נוסח המקורי, דעל חיוב מזונות שע"פ הלכה אכן מותר לכופ עליה בערכאות [כשאנו מציית דינא], דזהו רק אם רק הם כופין אותו על ה"תשלומין" גרידא, וכגון שמחייבין את צעה"צ מי שהצעל עובד אצלו, שיתן לה חלק ממשכורתו. לא כן, כשהשופט מניח אותו בשביל כך בתפיסה, וכמו שעושים כהיום מעשים בכל יום, דצכה"ג אין שום היתר צעולס להסגיר אדם מישראל בתפיסה עבור תשלום חוב וכנ"ל (אות ג, ד"ה ואגב), ואם אכן עושית כן יש לה דין "מוסרת" ו"מלשינית" ו"עוברת על דת", ופ"ו.

ס"ד): אם קיבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אונס מאחר דתלה גיטו בדבר אחר, ויכול ליתן הקנסות ולא לגרש, (ב"י בשם תשובה, וכ"ה במהרי"ק שם בפסקים), ויש מחמירין אפילו בכה"ג (שם בתשובת הרשב"א), וטוב לחוש לכתחילה ולפטרו מן הקנס, עכ"ל.

לבן לדעתי כי הרה"צ הנ"ל יגיד לבעל האשה ואציו, שיסכימו ליתן גט ברצון, כי אם לא, תעשה כנ"ל, ולפי"ד כי מיני ומיניה תסתיים מילתא דנא, להחיר העלוצה זאת... ומנזה גדולה להציל עשוק מיד עושקו, כי לא ידעה מהמוס והוא הטעה אותה, ועתה א"ל לה לדור עמו, אם היה רוצה לעשות כד"ת נריך לגרשה... עכ"ל המכתב.

תמצית דבריו בקיצור, לפני מאי דמשמע מן הרמ"א שמכריע בדעת הרא"ש, הרי מותר לכופ חו"נ להדיא אפילו בשו"טין. אבל יותר טוב לכופו ע"י הטלת תשלומים גדולים בכה הערכאות, דבכה"ג דל"ה רק כפיה מן הדד, אינו אסור רק לכתחילה, וכאן שיש לו חו"נ הו"ל כדעבד, וממילא מותר לעשות כן לכתחילה אפילו לדעת ההאוסרין לכופ להדיא בחו"נ, עכ"ד.

ו. **ודברים** הללו הם מקושי ההצנה מכת כמה טעמים, ואלו הן: ראשית, מש"כ בפשיטות, דכשני ידיעות מוצאות בשם "יש אומרים", אז ההלכה כדעה ה', ז"ע, דהרי יש צוה מצובה גדולה. ע"י שד"ח (כללי הפוסקים סי' י"ג, אותיות י"ד - כ') שמאריך צוה הרבה, ומציא צוה ג' דיעות: [א], דהלכה כסברא הראשונה. [ב], שאין בדבר הכרע. [ג], דהלכה כדעה השניה ע"ש, וגמאינו דאין כאן הכרעה לשום דלל.

שנית, דמש"כ דבשו"ע (סי' קל"ד) מצואר, דרק לכתחילה טוב לחוש, אינו מוצאן הדמיון מהחם להכא כלל, דשא"ה דמיירי בגוונא כשהבעל גופא הטיל הקנס על עצמו מרצונו, ובכה"ג הוא דיש מחלוקת אם ימחשז כאונס, משום דנתי שהוא עצמו הטיל עליו הקנס, מ"מ סו"ס עכשיו כבר מוכרח לגרשה. אבל קנס ממון מה שאחרים מטילים עליו, כמו שמייעץ לעשות צידון ידיה, בכה"ג לית מאן דפליג דהו"ל אונס גמור, ונע"ג.

ואגב, המו"ל דברי"ח החדש (מהדורת פרענקל א"י תשנ"ט), הדפיס מכתב זה (שם, סי' מ'), וליין שהמלים: "יעוין צאה"ע (סי' קל"ד) שרק לכתחילה טוב לחוש, וכאן כדעבד דמי" [הנ"ל ד"ה וצאופן], הם הוספת הרב ירוחם [בנו של הגאון מאלטשטאט צעל שו"ת ברבת חיים] מי שהו"ל הדברי"ח (ניו יארק, תש"ו). ובתב בשם חמיו הגאון צעל שו"ת דבר יהושע, שהרב ירוחם אינו צודק בזה"ה זו, מכת קושיא הנ"ל (ד"ה שנית), דהרי התם מיירי בקיבל הקנסות מעצמו, ע"ש.

ברם זהו טעות דמוכת, לתלות מלים הללו על משהו אחר מצלעדי הדברי"ח עצמו, דהרי צרור שהוא כתבם, דהלל מלים אלו כבר נדפסו בשנת תרצ"ד בתוך המכתב (בסגוריים), ע"י הרה"ח הנ"ל שהיה המקבל המכתב מהדברי"ח. ושוב הראינו לילוס ממהדורת הרב ירוחם הנ"ל, ושם הוצא תמונת כתי"ק של הדברי"ח מאותה המכתב, ומלים הללו כתובים שם בעצם כתי"ק בשולי המכתב, כהשמטה עם ליון כוכב במקומו בתוך המכתב, והיי"ט שהרה"ח הנ"ל הדפיסה בתוך סוגריים, אלא מאחר שהרב ירוחם הדפיסה במהדורתו מתחת לקו כמו שהיתה בהכת"י, זה גרס שיחשבו בטעות שזהו הוספה ממנו. בקיצור, הדבר צרור שמלים הללו כתבה הדברי"ח עצמו, וממילא הדרה קושיא הנ"ל (ד"ה שנית) לדוכתיה].

שלישית, דמש"כ דכאן כדעבד מיחשז, מסתמא כוונתו דכיון דהו"ל שעת הדחק, שאינה יכולה לדור עמו מחמת חולי הנ"ל, ממילא הו"ל כדעבד וצ"ע, דבפשיטות ל"ש כאן הכלל ד"שעת הדחק כדעבד דמי", דהרי תמיד בכל מקרה כשאנו דנין על היתר כפיה, וכגון בטענת "מאזים עלי", ג"כ יש צוה דחק זה, דהרי היא טוענת שאינה יכולה לדור עמו, ועכ"ז חרלו הפוסקים את משפטם דאסור לכופ, וא"כ איך שייך לומר דשעת הדחק שאני.

ובלל זה, דהיכא דכל מחלוקת הפוסקים הוא בשעת הדחק, ל"ש להקל מטעם דעבד ושעת הדחק, מצואר בפוסקים, ע"י ח"ב (אה"ע סי' י"ז, סקל"א) לענין "שעת הדחק" בהיתר עגונה, וז"ל: היינו היכא דלא פליגי בשעת הדחק... אצל היכא דפליגי בשעת הדחק, כגון בעיגון וצדיני נפשות, ודאי הלכה

[ובדיעבד סמכין על דעת הפוסקים דמומר א"ל לחלוץ, וכמבואר ברמ"א (אה"ע סי' קנ"ו, ס"ד), עי"ש], דשאני דיעבד דאין לא התרנו כלום, משא"כ להחיר לכתחלה א"ל אפילו בשעת הדחק, עי"ש. וע"ע לבושי שרד (מי' דיניס יו"ד ה' חלה, ס"ק רל"ט), שכתב דלאו בכל דוכחי אמרינן כן, עי"ש. ועי' אפרקסתא דעניא (ח"ב, או"ח סי' ז', ד"ה ועכ"פ. וח"ג, אה"ע סי' רע"ג, ד"ה ודין) שהוכיח, דהיכא דאפשר שינא חורבא לרבים כשניקל בשעת הדחק, אז לא אמרינן כן. וע"ע שרידי אש (ח"ב, סי' ו', אות ב') שכתב, דח"ו להחיר מטעם זה בדבר הרגיל, עי"ש. וא"ב, הרי גם בנ"ד שייכא כל הנך טעמי, דכל אשה שאינו מרוצה מצעלה מחמת קטנות ומריבות צעלמא שמגרים עליו אנשי משפחתה, יאמרו דמותר לכופו מן הצד משום דהו"ל "שעת הדחק" וצ"ע. נחזור לעניינינו.]

רביעית, דהלל מרן החת"ם (אה"ע ח"א, סי' קט"ו) [הוצא בפת"ש (שס, סי' ע"ו, סק"ח. וסי' קנ"ד, סקי"א)], כבר חרץ משפטו: דאם עזרו וכפו בחו"ל, אז הגט פסול בתורת ודאי אף בדיעבד, דכיון דיש שני דיעות בזה אם מותר לכופו בכה"ג, א"כ שוב ל"ש טעמו של הרמב"ם (גירושין פ"ב, ה"ב) ע"פ הסבירו של הלח"מ (שס). דבמשו"ה מהני הכפיה במקום שהחירו חכמים, משום דאין סהדי שדעתו מסכמת לדעת תוה"ק וגומר ומגרש. דכיון דיש דיעה דאסור לכופו, אולי זהו רצון התורה שלא יכופו אותו, וממילא אין הדבר ברור דגומר ומגרש בכה"ג, עי"ש. וברור שאילו היה הדברי"ם רואה דברי החת"ם הללו, אז לא היה חולק עליו, ועכ"פ כיון שאינו מוכירו, ואינו דוחה את דבריו, הרי קימ"ל בכה"ג כקמאי ולא כבתראי, וכידוע מ"כללי ההוראה".

וחמישית, דמש"כ דאם כפאוהו על דבר אחר, ולא על הגט ממש, ל"ה כפיה, הרי הבאנו לעיל (אות ב') דברי המבי"ם ומהרשד"ם, דזהו רק אם מטרת הכפיה הוא באמת על הדבר האחר ולא למטרת השגת הגט, משא"כ כשנעשית צוונה על הגירושין, ולולא זאת ל"ה כופין אותו על אותו דבר האחר, שוב הו"ל ככפיה גמורה על הגט ופסול. וביון שהדברי"ח לא הזכיר דברי המבי"ם ומהרשד"ם הללו, ואנ"ל שלא דחה את דבריהם מהלכה בראיות, ודאי דבכה"ג קימ"ל ע"פ "כללי הוראה", דהלכתא כקמאי דס"ל דבכה"ג ל"מ ענה זו כלל להכשיר את הכפיה.

כדברי המרוזין... ואין ראוי להקל, עכ"ל, [ועי"ש טו"ז (סקט"ו)]. ובן כתב בשו"ע הרב (או"ח סי' רס"א, קו"א סק"ג) [לענין לערב צדיה"ש] צוה"ל: ואין לומר כאן דצדקתן יש לסמוך בשעת הדחק על המקילים, כיון שעיקר המחלוקת היא בשעת הדחק... א"כ לא שייך כאן לומר כדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק, כמש"כ בח"ח (אה"ע סי' י"ו, סקל"א), עכ"ל.

ובעי"ז כתב בדברי יואל (שו"ת סי' נ"ח, אות ג' ד"ה והנה) וז"ל: והנה כל ענין של שביעית היה צדירות הראשונים שעת הדחק, שלא היה להם מה לאכול, וזה"מ (ה' חו"מ פ"ב, ה"י) כתב, שלכן אין מקילין בצדיקת חמץ בספק, כיון שכל עיקרו לא נתקן אלא על הספק, וא"כ כיון שכל עיקרו של שביעית נתקן מעיקרא באופן שהיא שעה"ד, מו אין להשתמש בצצרא זו להקל, עכ"ל.

[ובעיקר הכלל:] ד"שעת הדחק כדיעבד דמי". בדאי להנציב על מש"כ מרן הב"י (שו"ת, דיני גיטין וגירושין, סי' ז'), וז"ל: אלא שנצטערתי, על שנסתפקת שמה יש צד להקל בעצור שהוא "שעת הדחק", מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו להקל בדבר ערוה החמורה להרצות ממזרים בישראל ח"ו... ואם יש אשה שנשאה בגט כזה ח"ו, צריך לצדוק אחריה ואחר צניה, ולהושיב צית דין יפה עליהם להוציא לאור משפט, עכ"ל. וע"ע הרא"ם (סי' ס"ו), ותו"ח (ח"ד, סי' ג') שהדגישו להדיא שאין להקל בגיטין אפילו בשעת הדחק, עי"ש. ועי' שבות יעקב (ח"ג, סי' ק"י) שפלפל הרבה בהך כלל לענין נפל במשאל"ם, והעגונה היא רכה בשנים, וכתב צוה"ל: גם יש מקום לומר, מי מפיס שנדון זה מקרי שעת הדחק גמור, כי אולי זה לא נאמר אלא בצרופה ציורת, שם חיישינן שתנא לתרבות רעה וקלקלמה תקנתה, אבל אי ידעינן שהיא זנועה, וצנות ישראל לא חסודה על כך, אפשר דלא מקרי שעת הדחק, ולמה לנו להחזיק בכך ולהכניס עצמינו בספק, עכ"ל.

וע"ע במשיב דבר (ח"ד, סי' ע"ה) שכתב, דאפילו במקום עיגון גמור ועולמית, [בצימה שנפלה לפני יצם מומר, שלא רצה בשו"א לא לחלוץ ולא לייבס], ג"כ ל"ש להקל מן הנימוק דשעת הדחק כדיעבד דמי,

מבל הלן טעמי ולחומר הנושא, היה נראה לומר בהשקפה ראשונה, דניכר מלשון קדשו של המכתב, שלא כתב דברים הללו מחוך עיון וצחור צירור הלכה, וכש"כ דלא צמורת החלטת פסק דין. רק כתב את דבריו הנ"ל בצפזון צמור הראת פנים להיתר, צנירוץ ציון מראי מקומות, מה שימש להרה"ח הנ"ל לזכרון דברים" מה שישאל מן הגה"ק בעל שפ"א, וכמש"כ צרישא דדבריו וכנ"ל. ולא החליט מאומה לפסק דין כלל, רק הניח הכרעת ההחלטה לגמרי על דעתו, וכיון שאין אחנו יודע עד מה, איך שהחליט השפ"א צוה, צודאי דעלינו ליזל ע"פ "כללי הוראה" ולנקוט כנ"ל, וז"פ.

[ועי' דברי"ח (החדש, מהדורת חש"ו) שכתב צמכתב שלפ"ו צוה"ל: הנה לאשר רצים טרדות, אשר אי אפשר להשיב פניהם ריקם, אין ציכולתי לירד לעומקא של הלכה, כי שמעתתא צעי צילותא ולא טירדותא, עכ"ל]. גם ייתכן, שלא כתב ענה הנ"ל, צכדי לעשות קן למעשה כלל, רק צכדי להראות פנים להיתר הדבר, ולחיים צוה על הצעל שיעשו קן, וכדמשמע מלשון צסוף המכתב (אות ה', ד"ה לכן), עי"ש ודו"ק. וצמצינו לכאורה, דכיון דחזינון שלא ראה את דברי המצי"ט ומהרשד"ם והחת"ס, מדלל הציאם, ואצ"ל שלא דחה דצריהם צראיות, א"כ צודאי שע"פ "כללי הוראה" הלכה כקדמאי צכה"ג ולא כצתראי.

[ובבר הדגשנו כ"פ, שאין צוה משום פחיתת הכבוד ח"ו, להכריע ע"פ "כללי ההוראה" שלא כדברי חיזה פוסק, אפילו אם כגוצה ארזים גוצה, והלא אציהו של מרא דהך שמעתתא הדצרי"ח, ה"ה הגה"ק בעל ד"ח זצ"ל, מרעיש כ"פ צתשוצותיו דאין לנו לזוז מ"כללי הוראה" צשו"א, וכדציינו המ"מ לעיל במבוא (ענף ו', ד"ה והנה), עי"ש. וגם "כלל" זה שמ"כללי ההוראה": דכשהצתרא חינו מציא דצרי הקדמון, ואינו דוחה דבריו צראיות צרורות, אז אין ההלכה כמותו, הרי דן על פיה הד"ח (יו"ד ח"ב, סי' קכ"א, ד"ה לכן. ואה"ע ח"ב, סי' קל"ג, ד"ה והנה) להלכה עי"ש, ונמצינו דלפי דעת אציו הק' אין הלכה צוה כדצרי צנו].

ז). **ברם** כ"ז כתצנו לפוס ריהטא, אצל לאחר ההצצונות קצת צדצריו הק', נראה דשפיר מתאימין דבריו היטב ע"פ ההלכה הצרורה צאותה עוצדא מה שדן עליה. דהרי כתב שם שהצעל צבר קצל

ממחלה זו טרם שנתחתנו, וכמש"כ צסוף המכתב וכנ"ל (אות ה', ד"ה לכן), עי"ש.

הרי זאת אומרת דמיירי כשקידשה צרמאות מצלי לגלות לה שהוא קוצל ממחלה קשה זו. ובבב"ג, הרי שפיר יש לנו כר נרחב להקל עכ"פ צכפיה מן הנד צאופן הנ"ל, אפילו להפוסקים דס"ל דאין לכוף על חו"ג, ואפילו לדעת החת"ס הנ"ל (ד"ה רציעת), דהרי אף לדידהו, איה"נ דלא תהא עדיפא מטענת "מאיס עלי" שאין כופין עליה. **ב"ב** הרי יצואר לקמן (סי' ז', ענף ז'), החילוק הגדול צצין טענותיה על פחיתות מידותיו והתנהגותו של הצעל, ולצין טענותיה על מומים גופניים חמורים [כחולי נופל, או חוסר גצורת אנשים כשמודה צדצר], דצוה כיון דהו"ל דבר מוחשי, ל"ש צה כ"כ החשש שמתשתת צסקר צטענת "מאיסות" משום שנתנה עיניה צאתר, עי"ש.

דהלא אף צצינו הרא"ש שמחמיר עד קצה האחרון, צנוגע שלא לכוף צשו"א על טענת מ"ע גרידא וכדלקמן (סי' ז', ענף ז'). **עב"ז** חזינון, דאיהו גופיה מתיר לכוף על טענת חו"ג, משום דהו"ל "מוס מוחשי" וכנ"ל. וחגם דצוה לא קימ"ל כוותיה, אצל זהו רק משום דכיון שיש ראשונים שחולקים עליו צוה, הרי אנו מוכרחין ליזל לחומרא צכה"ג וכמש"כ הרמ"א (אה"ע, סוס"י קנ"ד), וצפרט ע"פ הסצר החת"ס (הנ"ל). **אבל** צגוונא כשקידשה צרמאות צוה ודאי דקימ"ל כוותיה (צכלל ל"ה, סי' צ') שכתב, דצכה"ג שפיר יש לסמוך אשיטת הרמב"ם (אישות פי"ד, ה"ח) שמתיר לכוף על סמך טענת מ"ע, עי"ש. ודבריו הללו הוצאו להלכה בב"י (אה"ע סי' קנ"ד, אות ז'), ורמ"א (שם סי' ע"ז, ס"ג), וח"ב (סי' ע"ז, סקכ"ח. וסי' ז', סקט"ז), וב"ש (סי' קי"ז סקכ"ד), בצלא"ל אשבנזי (סי' ו'). [וע"ע רשב"ש (סי' ז"ג), מהרש"ל (סי' כ"ה), מהרי"ט (ח"ב, אה"ע סי' מ'), חת"ס (אה"ע ח"א, סי' קט"ז), שמן רוחק (תליתאי, סי' ו'), עין יצחק (ח"ב, אה"ע סי' ל"ה, אות ל"ד), ודברי מלביאל (ח"ג, סי' ק')], עי"ש, ולא נמצא שום חולק צוה. [שו"ר דהרא"ש לא התיר רק כשממאן צרצי כסף].

היוצא לנו מכל האמור, דעכ"פ צצעל שאין לו "מוס גופני", ח"ו לכופו על גירושין ע"י הטלת חיוב תשלומי מזונות גצוהים צכה הערכאות, וכמנהג [אותיות גהנם] הצוררים והדצינים כהיום. דהרי צרור, דע"פ "כללי הוראה" קימ"ל להלכה בהמב"ט ומהרשד"ם דצגוונא שהכוונה הוא על הגט, אז הו"ל

ח. בל מה שכתבנו עד כאן, היה מוזן פשוט אלל כל יודעי דת ודין תוה"ק, וכדחזינו דעל אף שהמכתב הנ"ל מהדצרי"ח כבר נחפרסם בשנת תרל"ד. מ"ב לא אישתמיט שום פוסק לומר, שיש מקום להוציא מדבריו היתר על כפיית בעל צאופן זה דהטלת תשלומין בכח הערכאות, אף מבלי שתהיה לו איזה "מוס גופני" גדול, רק מכח טענת "מאיש עלי" בשביל פחיתת מדותיו או התנהגותיו של הבעל. ב"י הבינו בפשיטות דשאני קידשה ברמאות תוך כדי הסתרת מוס גופני גדול כחור"ג, וממילא אין שום ראיה משם להקל אף בל"ז וכנ"ל. [וכנ"ל (סוף אות ז'), דאף הנ"ל הבין זאת בפשיטות].

עד שצא משיב הנ"ל, שמקלו יגיד לו בכל אורך ספרו ע"ה, ושם (ח"צ תשנ"ג, סי' ק"ח. וח"ז, סי' ז"צ) התאחז על מכתבו של הדצרי"ח [וכנראה שלקחה מהצ"א הנ"ל (סוף אות ז')] שהדפיסה תשמ"ח] כאילו שזה מציאה גדולה, המשמש כמקור אפשרות להחזיר תשלומי מזונות בכח הערכאות בכדי לכופו על מתן גט, וכאילו דכן הוא בכל בעל אף כשאין חור"ג וגם לא קידשה ברמאות, וצנה עליה מנודות גדולות וחרמים במגדלים הפורחים באויר. [ובבבדי להגדיל הרושם, הוא מתאר את המכתב כ"תשובה", וכאילו שנכתבה בעיון ובתור צירור הלכה כמחליט ופוסק, בו בזמן שאינה רק "מכתב" מה שרשם בה איזה מראי מקומות לאחד מאנ"ש, שתשמש לו ל"זכרון דברים" מה "לשאלו" מהשפ"א וכנ"ל (אות ז', ד"ה בראש)].

ידן שם, כאילו דמ"תשובה" זו יש "מקור" להיתר כפיה ע"י ה"געט לאו", וכאילו שכל אשה הרוצת בגירושין מחמת קטנות ומריבות בעלמא, או מכח טענות שיש לה על פחת מדותיו והנהגותיו של הבעל, דמותר לכופו לגירושין בכח ה"געט לאו", להטיל עליו תשלומי דמי מזונות גבוהים בכח הערכאות, כדי שיוכרח לגרש. [דבר שלא עלתה אפילו על דעתו של הנ"ל להוציא כן מדבריו וכנ"ל, דהרי לדינא, כל הטענות שאינם מחמת אותן ששת המומין הנמנין במשנה ובגמרא, הם נכללין בגדר "מאיש עלי", שהכופה על סמך זה, הגט פסול אף בדיעבד, וצניה מן השני הם ממוזרים עד סוף כל הדורות, וכדלקמן (סי' ז', ענף ?)].

ולבסוף תולה מסקנת הדבר בהמצאת ה"חילוק": דאם השופט אינו מטיל עליו הקנס, מחמת שממאן מליתן גט, רק מחמת שכן הוא ה"חוק" גם אלל

כפיה פסולה, [דאפילו בדיעבד תנא מזה ומזה, וכדלקמן (ז'), דהרי לא נמצא עליהם שום חולק כלל שדוחה את דבריהם בהוכחות].

ואף יותר מזה ברור, דאפילו בעל שנחלה בחור"ג אחר הנישואין, ג"כ אסור לכופו אפילו רק בכה"ג, דכיון שזה נחשב ככפיה גמורה, וגם ברור דע"פ "כללי הוראה" קימ"ל להלכה בהחת"ם, דהכפיה בחור"ג פוסל אף בדיעבד בתורת ודאי ולא מספק וכנ"ל, דהרי לא נמצאו שום חולקים שדוחים את דבריו מהלכה. וזולת יוצא מן הכלל אחד יש, והוא כשקידשה ברמאות, כלומר כשהיה לו חור"ג [או שאר מוס גופני גדול] עוד טרם שנתחתנו, והוא הסתיר זאת ממנה, בכה"ג יש להקל בכפיה מן הנד, הגם שנעשית בכוונה על הגט וכדברי הדצרי"ח הנ"ל.

בקיצור, הדבר ברור עכ"פ כאחד משלשה דרכים: [א], שהדצרי"ח לא הקיל רק בגוונא שהבעל י"ל חור"ג, ובצירוף העובדא שקידשה ברמאות ובצנידון דהתם. [ב], אפילו אם יתעקש המתעקש שכוונתו היה להקל אף בל"ז, מ"מ ברור שכתב דבריו בחפזון ורק כמראה פנים בעלמא, ולא כ"צירור הלכה" והחלטתה. [ג], אפילו אם אכן היה כותב כן להלכה ולמעשה [מה שז"א], הדבר ברור ע"פ "כללי ההוראה" של"ה הלכה כמותו בד"ז, וד"ב.

ובדאי להדגיש, דאפילו הצ"א (תשמ"ח, ח"ז סי' ז"ג), [שהוא הראשון שהמציא את מכתבו של הדצרי"ח הנ"ל והשתמש בה להלכה], ג"כ לא עלתה על דעתו להחזיר על סמך דבריו שם, להכריח את הבעל לגרשה ע"י הטלת תשלומי מזונות, רק דוקא בצעל שהי"ל חור"ג טרם נישואיהן וקידשה ברמאות, ממש כדוגמת העובדא של הדצרי"ח גופא, [בנוסף הטענות: דריח הפה, ושהיה ממלל שבת וצועל נדה, ועוד עי"ש].

ועב"פ נמצינו, דנתקיים בו אלל רציה"ק הדצרי"ח המקרא ד"לא יאונה לנדיק כל און", [עי' גורב"י (קמא אה"ע, סי' מ"ט, ד"ה והנה), וחת"ם (אור"ח סי' נ', ק"ב, וקמ"ו. ויו"ד סי' ז"ד), וד"ח (אה"ע ח"א, סי' פ"ט, ד"ה והנה), עי"ש]. דהרי צנידון ידיה דקמיירי כשקידשה ברמאות תוך כדי להסתיר ממנה "מוס גופני" חמור [כחור"ג], שפיר כיוון לאמיתת ההלכה דיש להקל בכה"ג עכ"פ בכפיה מן הנד.

וכדבצחנו לעיל (אות ז') מהמבי"ט והראנ"ח ומהרשד"ם, וזהו אפילו אם כוונת השופט ל"ה על זה כלל, כי כוונתו של השופט אינו מעלה ומוריד בזה כלום.

הגע ענמן, כשהאשה [או צאי כוחה] מנזרים לאנשי אלמי להכות את בעלה בשביל גט, האם יש נפק"מ בדבר, מה שהמכים "מכוונים", או צמה שהם "אומרים" לו בשעת ההכאה, או אפילו צמה ש"המזוים" מסבירים להמכים צטעם ההכאות, נניח שכולם אומרים: שזהו בשביל שהוא נזעק עליה הרבה... ב"מ אם האשה או צאי כוחה אומרים לו בשעת ההכאה, שאם יסכים ליתן לה גט אז יצו להמכים שיפסיקו מלהכותו, בודאי דהגט פסול ובטל, דהרי כל הציוו דמעיקרא להכותו היה עם חשבון זה, שיוכלו לנללה אח"כ לקבלת גט ע"י הפסקת ההכאות, וכנ"ל (אות ז') מהמבי"ט והראנ"ח ומהרשד"ם.

והל זהו בדיוק המצב צנ"ד: היא תובעת אותו בערכאות בהאמתלא של טענת דמי מזונות, עם המטרה: ללחוץ עליו עי"ז למתן גט, דכשיתן לה גט אז יפטרוהו מזה. וא"כ מה משנה בזה כוונת השופט או אמירתו, דהרי ברור דאי לאו הליכתה בערכאות לתבוע ממנו דמי מזונות [מה שעושים למטרת קבלת הגט], ל"ה השופט מחייבו מעצמו בזה לעולם, כי היכי שאנשי האלמי לא היו מכים אותו מעולם בלתי ציוו האשה [או צאי כוחה], וא"כ מה שייטא העמדת פני כל ה"חקירה" לכאן.

ויצלישית והעולה על כולנה, שמתעלם עצמו כליל מן המציאות הפשוט, דהדברי"ח במכתבו הנ"ל, מיירי מצעל שיש לו חו"ג, מה דבכה"ג כו"ע מודים, ואפילו הסוברין שאסור לכופו, דיש עליו עכ"פ "חיוצ גירושין" גמור מן הדין. ובפרט, דמיירי התם בגוונא, שהיה לו חולי זו עוד טרם התחתנותו ונישואיו, ולא גילה לה שקובל ממנו גדול זה, ונמצא שקידשה ברמאות וזנכליות. ודוקא כשיש צירוף שני טעמים החזקים הללו, רק בכה"ג מתיר להשתמש בכפיה מן הצד באופן הנ"ל, וכבר ביארנו לעיל (אות ז') דהדבר ברור, דלולא צירוף הטעם דקידשה ברמאות, לא היה מקיל בזה אף בחולי נופל, וכאמור לעיל (סוף אות ז'), דאפילו הצ"א הדין דבר פשוט כזה.

והייתבן שמתעלם מנימוק זה, מה שיש בזה כובד משקל גדול כ"כ, והוא עיקר היסוד להקל, ואינו מזכיר זאת אף לא בהעברה בעלמא, הלא נתן בזה

גויים שקונסים כן את המעגן שאינו רוצה לגרש, אז ל"ה בגדר "גט מעושה". אבנ"ם גם זאת אינו כותב בצרירות, רק מהפך לשונו מדבר אחד למשניהו, אבל קיצור היוצא מדבריו הוא: דהדברי"ח מסכים לה"געט לאו" רח"ל.

ובל מי שיש לו מח צקדקדו, מדין שכל דבריו הללו הם דחויין ומופרדין מכה כמה טעמים, ואלו הן: ראשית, דכל ענ"ם הדבר, מה שמטיל ספיקות ומפלפל בכוונת השופט, אם הוא בשביל הגט או לא, הוא בגדר "עורבא פרח", ובצחינת השאלה: "אצא האין מעשרין את התבן ואת המלח". דבל"מי שרק עיקב אח"ז קצת יודע, דכל ענ"ם חוק זה לא ניתקן רק בשביל המטרה היחידה: כדי שתמש כאמצעי לכוף על ידה בעלים יהודים שומרי תומ"ט על מתן גט, וכל גדולי ישראל הרעישו ע"ז, עי' מנח"י (ח"ת, סי' קל"ז), והם ענ"ם אינם מנסים להכחיש זאת, וכותבים ד"ז גלוי ומפורש במסמכים שלהם, והיי"ט שקבעו השם של חוק זה "געט לאו" ולא "דיווארס לאו".

דהל אלל הגויים, ל"ש כלל מושג כזה: שהיה בכח הבעל לעכב הגירושין, כי ציעת ה"דיווארס" למעשה, אינו תלוי בדעתו או ברצונו של הבעל כלל, דאלל יש להאשה כח שזה להאיש, ואם השופט נותן לו לגירושין ע"פ בקשתה, אז מתבצעת ה"דיווארס" בערכאות גם בלי "הסכמת" הבעל כלל. [והל"א דבר "זה", מה שחוק"ק העניקה להבעל כח חזק כ"כ, שכל חלות הגירושין תלויה ועומדת "ברצונו", ומצלי רצונו אינה נחשבת לכלום, שונה מאלל חוקי עכו"ם, שבה שניהם שזה בזה וכנ"ל, הוא כסילון ממחיר וכקון מכא"צ אלל המהרסים, שבלבם מקנן ארס התערומות ע"ז, וכידוע]. ובמיל"א אין שום הגיון לכל החקירה מה שהעמיד, אם כוונת השופט הוא על הגט, וכן: אם גם כלפי הגויים יש חוק כזה, אם לאו.

שצירת, שמתעלם עצמו כליל מן הדבר הפשוט לכל דבר כי רצ דחד יומא, דדין זה אם הגט יישב להלכה כ"מעושה" או לא, אינה תלויה כלל בדעת ובכוונת השופט, ואין שום נפק"מ בזה מהו כוונתו, אם הוא רוצה ומכוין להוציא הגט מן הבעל ע"י הטלת חיובי תשלומי מזונות, או לא. דהל"א השופט אינו משמש כאן רק כמקל ורצועה ביד האשה וצאי כוחה, הקובלים לפניו על חטאי הבעל, וממילא פשוט דהעיקר תליא ב"כוונתם", דאם כוונתם בתציעת תשלומי מזונות, הוא בכדי להוציא ממנו גט ע"י ה"געט לאו", אז הו"ל "עישוי" מובהק

יד לפושעים, שועלים מחזלים כרמינו מכס וזכס, שכולין ענמם על דבריו, כאילו שיש שמץ רחיה ממכתב הדברי"ת, שמותר לעשות כן אף על צעל שאין עליו אפילו "חיוז גירושין" צעלמא.

ובבר אמחז"ל (ברכות י"ט, ב' ערוצין ס"ג, א'. סנהדרין פ"ב, א'. ושנועות ל', ב'), דכ"מ שיש צו משום מה"ש אין חולקין כבוד לרצ כשנוגע לאפרושי מאיסורא, ונפקס כן להלכה ברמב"ם (ת"ת פ"ה, ה"ג), ושו"ע (יו"ד סי' רמ"ב, סי"א), ושו"ו (שם סי' קס"ח - קס"ט, סק"ד), ושו"ך (שם סי' ש"ג, סק"א), עי"ש וד"צ. [ובבב"ל לא זו הדרך הנכון מה שנקט לענמו לפרסם קולות, דאף אם לו יהא שהיו מחזיקין מעמד ע"פ דין, ג"כ לא זו הדרך לפרסם קולות לרצים, דילפי מקלקלמא, דזה מסורה למורה להורות צע"פ רק במקום הנמוך, עי' חת"ם (ח"ת, סי' נ"ח, ד"ה הציא), וז"ל: [ואף] אם לו נמצא כן לאחרון אחד, לא מפיו אנו חיים, ולמה לנו לגבז קולות "ולפרסמם", עכלה"ק, וד"צ].

והגם שמאוד קשה עלינו לכמוז דברים הללו משום שאנו חסידים על כבודו של משיח זה, אבל מה נעשה שההכרח לא יגונה, כי הדבר נחון מאוד לאפרושי מאיסורא, כי ידוע לנו בצירור, שמהרסי ומחריצי ומנינו מתאחזים על דבריו, ומענה צפיהם שהרי מחזר זה נמנה על הפוסקים שממחנה היראים, וכדי ציון וקנף. [הארבנו צה כ"כ, הגם שזהקפה ראשונה אינה נוגע לנ"ד כלל, אבל לפי המדרדרות המנצז אכן נוגע לנ"ד, דהרי שומעין איך שהפוקר קויפמאן נועק על הצעל צאמצע הד"ת: "ס'איז דא א צריוו פון שינעווע רצ אז מ'מעג דין כופה זיין".. וזהו לימוד גדול, שכן דרכם כסל למו של המהרסים, שאם נדמה צעיניהם שיש איזה סדק כלשהו של קולא, שזו אין להם שום צעיא לתלותה בכל גווי, אפילו במקום שאין לה שום שייכות לזה, ה"י].

סיכום וקיצור מן העולה מענף זה:

א. כל גמ שהאשה מוציא מיד הבעל, ע"י "תביעת הספקת הילדים" בערבאות, והבעל מגרשה מבח הפחד דעונש ממון או בלא, הוא פסול ובטל במוחלט, וכל מי שרוצה לישא "גרופה" צריך לבדוק בזה.

ב. דברי האגר"מ כאילו שאין זה פוסל חגמ, הם תמוהים מכמה נימוקים יסודיים בחלבה,

המבוארים בפוסקים, וברור דע"פ "כללי ההוראה" אין הלכה כמותו בד"ז, כיון שלא הביא דברי הקדמונים המנגדים לזה, ואצ"ל שלא דחה דבריהם בראיות.

ג. מה שנתפרסם בספר ע"ה, כאילו שדעת הגה"ק בעל דברי יחזקאל וצ"ל מסכים ח"ו לה"געמ לאא", הוא מכשול עצום ונורא, ומעות מופרך מכמה טעמים פשוטים, וח"ו לסמוך על זה.

וזאת תורת העולה מסימן זה בהנוגע לנ"ד:

א. דלא רק זאת: דה"פסק דין" לגירושין, וכן ה"סירוב" וה"הרחקה דר"ת" שהוציאו על הבעל, אין בכוחם להכשיר עליו כפיית גמ [אפילו כשחתם שט"ב לציית להם], מבח ששה טעמים - ואלו הן: [א], דאפילו "חיוב גירושין" גמור מה"ת (ענף א'). [ב], ואפילו אם החיוב גירושין מבוסס על מה שע"פ הלכה "אסור" לו לדור עמה (שם). [ג], ואפילו אם דיינים הוציאו עליו "פסק דין" שחייב לגרשה ע"פ אמיתת ההלכה (ענף ב'). [ד], ואפילו אם "התחייב" להם מרצון עצמו ע"י קבלת קניו וחתימת שט"ב לציית לפסק דינם שע"פ הלכה (ענף ג'). [ה], וכש"כ כשקיבל קנין וחתימת שט"ב לציית לדבריהם ל"חיוב גירושין" שמשברת עצמם, (ענפי ג', וד'). [ו], ואפילו אם הבי"ד מי שחתם אצלם שט"ב, הוציאו עליו "סירוב" על שהוא ממאן מלציית להם. אף כל הדברים הללו - כולם ביחד, אין בכוחם להכשיר כפיית גמ על הבעל בשו"א.

ב. אלא אף זאת: [א], דעצם ה"התחייבות" בקבלת קנין ובחתימת שט"ב, לציית לדברי הדיינים לגרש כשחייב כן ע"פ הלכה, אפילו כשהטיל על עצמו חיוב זה מרצונו (ענף ג'). [ב], ובפרט כשה"התחייבות" נעשה בכפיה ע"י "הומנה" מה ששלחו לו (ענף ז'). [ג], וכש"כ "פרסום הפס"ד" לחיוב גירושין, אפילו אם היה האמת כן להלכה (ענפי א' וד'). [ד], וק"ו כשלאמיתו של דבר אינו חייב לגרש כלל ע"פ הלכה (ומלקמן סי' ג' ד'). [ה], וק"ו כ"ב של ק"ו כשהדיינים בגדו והפירו חוק התנאים מה שהבעל התנה עמהם בתוך השט"ב (ענף ט'). [ו], ועאכ"כ דהוצאת "סירוב" ו"הרחקה ר"ת" מה שפירסמו עליו, בצירוף ה"בוזיונות" עצומים מה שעשו עמו (ענף י').

כל אחד מששה דברים הללו בפני עצמו, וכש"כ בהצטרפות כולם ביחד, היו מטילים "פסול"

ענף א

יוביה מלשונות הפוסקים: דאף "מורד" גמור אסור לכופו על מתן גט בתור הענשה על העבר

הנה, זה לשון השו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ג): האומר "איני זן ואיני מפרנס"... כופין אותו להוציא מיד, וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש, עכ"ל. וז"ל (שם, ס"ח): אם ידוע "שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת", ישציעוהו שלא ילך, או יכפוהו שקודם שילך יגרש אותה לזמן, עכ"ל. [וראה לקמן (סימנים ג' - ו') שהוכחנו צוטט"ד ע"פ הגדרים מש"כ הפוסקים צדינים אלו, דאין שום צסיס כלשהו להכשיר הכפיה צנ"ד על סמך דינים הללו, עי"ש]. והמתבונן בלשונות השו"ע הנ"ל, יעמוד מיד על היסוד מוסד צדינים הללו. והוא הכלל הגדול מה שאנו רואין חוזר ושוב צדצרי הפוסקים: צדשום אופן אי אפשר לדון את הבעל כמורד, ולחייבו על מתן גט, על סמך מעשיו ד"לשעצור", דכל עוד שהוא מוכן ומזומן לתקן את דרכיו מכאן ולהבא, אין שום מקום כלל לחייבו על מתן גט צתורת "קנס" ו"הענשה" על מעשיו דלשעצור, כי חיוב גט, אינה משמש צתור מקל ורצועה..

זאת אומרת, דאפילו בעל שעזב את אשתו ונעלם ממנה למשך שנים שלימות ורצופות מצלי שהיתה לה שום ידיעה כלשהו כלל היכן שנמצא, ולא זן ולא פירנס, לא אותה ולא את ילדיהם צמשך כל שנים הללו. **אם** עכשיו מוכן הוא להטיצ דרכיו, ולשוב אליה ולפרנס מכאן ולהבא, אין שום מקום כלל צהלכה לחייבו צגט "עונש" על התנהגותו דלשעצור, [וכדמפורש יוצא צדצרי הנורב"י והשמן רוקח והבי"א דלהלן, ע"ש]. ועל כן דקדקו השו"ע והפוסקים לנקוט את כל צדצריהם צנוגע דינים אלו דוקא צלשון ד"להבא", וכדחזינן לעיל "האומר איני זן ואיני מפרנס", ולא נקט "מי שלא זן ולא פרנס", כי רצו להדגיש שהמדובר הוא דוקא ממי שאומר שלא יזון אותה ולא יפרנסה צעתיד, [או שאנו יודעין צצירור שא"ל לו לפרנסה צשו"א, ותמות צרעצ]. ובין הלשון "אם ידוע שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת", ולא נקטו "מי שהלך לארץ אחרת", דרצו להדגיש צציריות, שהמדובר הוא רק ממי שרוצה לעזבה "להבא" דוקא.

אמנם היות שרוב בנ"א בימינו, כולל לומדי תורה, הם מושפעים לדאבונינו מדעת בעה"ב והרגשי "עם הארציים". והוחלף אצלם בטעות, כאילו

גמור אף על "גט רגיל" מה שהיה נותן אחר כך בעקיבם, מבלי אונס ניכר, אם ערער עליה אח"כ.

ג. ובקיצור נמרץ - נתבאר הדק היטב בסימן זה: דאף אם הבעל היה נותן גט רגיל, בלי שום אונס ניכר כלל, דהיינו אפילו אם היה בא צרגלו אל חגט לפי זמן הנקבע מראש, ול"ה מערער שכפוהו על חגט באונס חגוף, ג"כ היה חגט פסול ובטל לפי כל נימוקים הנ"ל (אות צ').

ד. וא"כ פשוט, דאף לפי דברי הרב פלאהר: שלא היה כפיה, ואולי קצת כפיה.. "וכנ"ל (ריש פ"א) [מה שלחלכה בלא"ה אף עדים אינם נאמנים להכחיש את דברי הבעל הטוען: שאכן היה כפיה גמורה, רק בפניו דוקא, וכדיבאר להלן (סי' ט' - י"א), עי"ש], מ"מ לא הועיל כלום להכשיר את חגט עי"ז, דהרי אף אם לא היה שום כפיה כלל, ג"כ היה חגט פסול ובטל במוחלט, וכנ"ל ותל"מ.

סימן ב

אם יש מקום להכשיר כפיית גט, בתור הענשה על העבר

[ובו ה' ענפים]: א. יוביה מלשונות הפוסקים: דאף "מורד" גמור אסור לכופו על מתן גט בתור הענשה על העבר. ב. פסק הנורב"י דאפילו בעל שנעלם למשך י"ב שנים שמוכן לחזור אליה, אסור לכופו על גט אף לא בדברים בעלמא. ג. פסק הבית אפרים: דמי שנעלם לי"ב שנה, ותפסותו ומויאן לחזור אליה, דעכ"ז אסור לכופו על גט כ"א על דמי מזונות. ד. צעקת השמן רוקח: על שכפו בעל שעזב אשתו ודר במק"א למשך ששה שנים, שהגט פסול כיון שהיה מוכן לחזור אליה. ה. הלך מדברי רבותינו פוסקי הדורות: דגדרי הלכה קובע ולא ההרגשות.

מרים שגנחות לעמק הלכה לבאר להלן (סימנים ג' - ו') פרטי דיני "מורד" ומוגע שכ"ע צנוגע לנ"ד, נוכיח מקודם, דאפילו בעל שיש לו דין של "מורד" גמור, שמותר לכופו על מתן גט לרוב הפוסקים.

עכ"ז הסכימו כל הפוסקים כולם, דאפילו אם הרבה לפשוע נגדה עד למאור, מ"מ אם הוא מוכן לחזור ממרידתו, אין שום מקום כלל לכופו על מתן גט, בתור הענשה על העבר. ונראה מאי דקמן:

תוצעת גירושין, והנה דעת מעלתו.. לכופו לגרש אף בשוטיין... כיון שזה עבר על חרגמ"ה שהוא כלפי דידה שנשא שתי נשים... זה שורש דבריו.

ומתחלה אני אומר, מה דפשיטא ליה למעלתו שעבר על חר"ג, מציעא לי טובא, ולא מטעם שיש פוסקים שחרגמ"ה יש לו זמן עד סוף אלף החמישי, אלא מטעם אחר, שהרי תחלת נישואין של זה עם השניה, לפי דבריו היה על פי עד שהטעהו ואמר לו שמתה אשתו.. ואין כאן אלא שגגה..., אף שעבר אחר כך אחר שנודע לו שאשתו בחיים ושהה עם השניה, אין הדבר צרור שעבר על חרס רגמ"ה.

כי יש מהפוסקים שסבירא להו, שגזרת רגמ"ה לא היה רק על תחלת הנישואין, ואם נשא, אף שעבר על חרגמ"ה, מ"מ אחר כן מה שעשה עשה ואין כופין אותו לגרש, ואף שדעת אחרונים שלנו אינו כן... מ"מ היינו להחמיר [שחייב לגרשה], אבל להחליט דבר זה אף לקולא [לכופו את הצעל לגרשה] הדבר קשה, ועיין בבנה"ג (אהע"ז סי' א') בהגהותיו לצי"א חות ט"ח), הציא הרבה פוסקים שאם עבר ונשא שוב אין כופין אותו להוציא..., וצאות י"צ כתב כמו שאין כופין אותו לגרש השניה, הכי נמי אין כופין אותו לגרש הראשונה אם היא תרצה בגירושין, עכ"ל.

והנה מהרח"ש (במשנה לאהע"ז, סי' מ"ו) כתב בפירוש, שאם עבר על חרגמ"ה ונשא אשה על אשתו, שאין כופין לגרש השניה, ואף הראשונה אם היא רוצה בגירושין, אין כופין אותו בשוטיין, שאפילו במקום שאמרו בפ"י יוציא ויתן כתובה איכא פלוגתא, ואיכא מרבוותא דאין כופין אותו בשוטיין. וא"כ איך נסמך להחיר א"א לעלמא ע"י גט מעושה, ומי יקל ראשו לכופו, ובפרט כשכבר גרש השניה, ובפרט שרבינו הב"י (בשו"ת סי' י"ד) כתב וז"ל, ואפי' ר"ג עזמו בזמנו ובמקומו לא גזר אלא שלא ישא אשה על אשתו, אבל אם נשא שיגרש, זה לא שמענו ולא עלה על לב, עכ"ל.

ואף אם היה מתזרר, שגם זה הדבר מה שאמר, שהעיד לו עד אחד שמתה אשתו, היה סקר, [ונמנא לפי"ז] שגם תחלת הנישואין היה בעבריינות שעבר על חרגמ"ה, מ"מ אם דינו של הרב צ"י אמת,

שהעוולה של הבעל במה שעזב את אשתו לימים רבים, כבר די כוחה להצדיק להענישו ולקנסו בגזילת אשתו ממנו אפילו תוך כדי כפיה, בבדי "ללמדו לקח". ולא ידעו ולא יבינו, דכיון ד"להלכה" אין רשאים לכופו על מעשיו דלשעבר, הרי זה משחק עם התרת "אשת איש" לעלמא ה"י.

על כן, נבוא להוכיח מדברי גדולי הפוסקים, דהגם שלבם בתורה היה כלב הארי, עכ"ז פחדו מאוד מלכופו לגרש על הסמך שבגד באשתו ועזבה ונעלם ממנה למשך שנים שלמות ורצופות, ופסקו דאסור לכופו על יסוד מעשיו דלשעבר. [ואנו מדגישים עוה"פ, דכלפי נ"ד אנו כותבים זאת רק ליתר שאת, דהרי בנ"ד לא מועיל טענה זו אף על "להבא" וכדיבואר לקמן (סימנים: ד' - ו'), עי"ש].

ענה ב

פסק הנודב"י דאפילו בעל שנעלם למשך י"ב שנים אם מוכן לחזור אליה, אסור לכופו על גט אף בדברים בעלמא

ונעתיק לשונו של הנודב"י (תניינא, אה"ע סי' ז'), [שחלקים מזה מועתק להלכה בפת"ש (סי' קנ"ד, סק"ה), וראה לקמן (סי' ו', ענף ו' אות ה', ד"ה זר), שהעתקנו לשונו של מרן הגה"ק צעל דברי חיים זצ"ל, עד היכן דקמירתת מכוחו הגדול של הנודב"י בהלכה, כאילו שהיה חד מקמאי על אף שחי רק שני דורות מלפניו, עי"ש], וז"ל:

"על דבר האיש שנשא שתי נשים וגירש את השניה ורוצה להשאר עם הראשונה, והראשונה תוצעת גירושין אחר שבגד זה ולא היה עמה רק חצי שנה, ושז נעלם מעיניה שחיס עשרה שנה, ועזב אותה ריקס צלי מזון ומחיה, והוסיף חטא על פשע לעצור חרגמ"ה ונשא אשה על אשתו, שזב אינה יכולה לדור עם נחש בכפיפה, והצעל טען שמה שנשא אחרת, היה ע"פ איש שאמר לו שמתה אשתו והאמין לדבריו. ואמנם זאת נתברר בצ"ד, שאחר שכבר נודע שאשתו בחיים, והתרה זו הרב הישיש אצד"ק בזמנא לגרש את השניה, אעפ"כ שהה עם השניה, והצעל אומר חטאתי בזה ולא אוסיף, והנני לשז ולדור עם אשתי הראשונה ולא אצגוד שזב זה, והאשה אינה רוצה בשום אופן להשאר עמו רק

בזמן הארוך הזה, ואף שלא התרו בו, ולכן אין כופין אותו לגרש, מ"מ היא ג"כ אינה מחויבת לדור עמו... [א"ה: זה הכלל מה שכבר הזכרנו כמה פעמים מן הפוסקים חוזר ושוב, דמה שהיא אינה חייבת לדור עמו, אכתי אינו מנדיק היתר לכופו לגרש, אלא שממחינים שאלה מהם יתחרט ממעמדוה, והבין], עכ"ל הנודב"י.

ופשוט, דאין שום סמירה לדברי הנודב"י הנ"ל, ממש"כ המבי"ט (ח"א, סי' ע"ו), צבעל שהניח את אשתו עגונה בלי מזון ומחיה, והולך נע ונד במרחקים ממקום למקום, ונושא נשים אחרות באיסור, דיכולים לכופו על גט, וכן יוצא גם מדברי הרמ"א (סי' ל"ו, וצ"ו). דהם מיירי כשעוצה צדדי להכאיזה ולעגנה, [ולא צדדי למאן פרנסה וכנידון דידיה, וכש"כ וק"ו מחמת טענת קציעת מקום מגורים וכצנ"ד], ובעיקר דהתם לא היה רוצה לחזור אליה גם עתה כשמלאוהו.

ועכצ"ל כן, דאל"כ הכי נעלם מהנודב"י דברי הרמ"א והמצי"ט, וע"כ דאס היה חילוקי דיעות ציניהם וס"ל להיפך מדבריו, ל"ה שחיק הנודב"י מלפלפל בדבריהם. [דרב"ר המצי"ט הנ"ל שהוצא דבריו בבאה"ט (סי' קנ"ד, סק"ח) צודאי שלא נעלם מהנודב"י, דהרי חזינן שהנודב"י (קמא, אה"ע סי' ב', ד"ה ומה) קמפלפל על דברי המבי"ט (ח"א, סי' ר"י) מה שראה מוצא בבאה"ט (אה"ע סי' א' סק"ג), עי"ש. והיה לפניו חיבור הבאה"ט גם על שאר חלקי שו"ע והציאו בתשובותיו, עי' (תניינא או"ח סי' ב', ד"ה מכתבו, ותניינא יו"ד סי' ו', ד"ה מכתבו, ותניינא חו"מ סי' ל', ד"ה ואמנם), עי"ש]. א"ו הוא אשר דיברנו, דהם מיירי כשהצעל עוצה צדדי לעגנה, וגם עכשיו לא רצה לחזור אליה, ופז"ב.

ענה ג

פסק הבית אפרים: דמי שנעלם לי"ב שנה, ותפסוהו ומיין לחזור אליה, אפ"ה אסור לכופו על גט כ"א לדמו מזונות

והנה צו"ת בית אפרים (חדשות תרכ"ג, סי' י"ג), דן ג"כ על צעל שנעלם מציתו חצי שנה לאחר חתונתו על משך י"ב שנים רצופות, ממש כמו נידונו של הנודב"י הנ"ל (ענף ב'). והחילוק היחיד שבין הנידונים הוא, דנידונו של הבי"א לא עוצה הצעל, מתוך האמתלא דחיפוש פרנסה כמו צנידון דהנודב"י, אלא שעוצ אותה בלא שום אמתלא כלל רק שפשוט מאס זה ורצה לעגנה. ולא

שאם נשא אינו חייב לגרש, א"כ זו ההתראה מהרב מצומסלי שלא כדין היתה, ומה שעבר בתחלת הנישואין היה בלא התראה, א"כ אפי' נסכים לדינו של הגהת רמ"א, צעבר על החרם הנוגע לדידה כופין להוציא, אכתי מאן יימר בלא צעי התראה, ולמה יוגרע כח הצעל מכח האשה, שמצואר (צסי' קט"ו) שצריכה התראה, ואפי' לדעת הסוברים דצעברת על דת משה א"צ התראה, היינו משום שהכשילתו, אצל הוא לא הכשיל אותה..

וטעם שני כתב מעלתו לכופו בשוטיין לגרש, וכתב שטעם זה אצלו עיקר, ונשען על הגהות רמ"א (צסי' קנ"ד, סעיף ג') שכתב, וכן איש שרגיל לבעוס ולהוציא אשתו מציתו תמיד, כופין אותו להוציא, כי על ידי זה אינו זנה לפעמים, ופורש ממנה מתשמיש יותר מעונתה, והוי כמורד ממזונות ותשמיש עכ"ל הרמ"א, והוא לקוח מתשובת הרשב"א (סי' תרצ"ג). וכתב מעלתו כיון שאיש הזה ברח מאשתו ונעלם ממנה שחיס עשרה שנה, ומנע ממנה כל ימי משך זמן הזה כל ענייני אישות, יש לדמות להגהת רמ"א, וכתב מעלתו עוד, שכופין בזה אפי' בשוטיין. עד כאן דברי מעלתו בקצרה.

והנה אני תמה, ובאומר אני זן ואיני מפרנס, אפי' לרב דכופין, מ"מ מי לא צעי התראה, וכי עדיף כח האשה מכח האיש, ובכל הני שהאשה יוצאה בלי כתובה צעי התראה.. ועוד דכל זה צ"ע לו ואינו זן, אצל איש הזה שמתוך עוני הלך מאשתו לחפש לו איזה שירות... א"כ הרי נפלנו צרבותא... משמע מדבריו שלא תהא הכפיה לגרש דוקא, אלא הכפיה תהיה שיון או שיגרש... [א"ה] זהו היסוד הנ"ל (אות ג') דלכל היותר מותר לכופו בכה"ג רק בדרך צרירה, ע"ש].

בהא סלקי ובהא נחת, שחלילה לכופ האיש הזה בשוטיין, ולא צנידוי כלל, ואפי' בדברים לומר לו שאם לא יגרש הוא עבריין, ג"כ איני מסכים, כיון שהוא אומר שרוצה לדור עם אשתו ולהשכיר עצמו ולעשות כל מה שצרכו לזון ולפרנס, ואם אין ידו משגת מי יעזיב עוצדא נגד דעת ר"י ור"ת דעני אין כופין אותו. ואמנם הא ודאי שהאשה יכולה לטעון "מאיס עלי" מחמת בגידתו

עוד, אלא דאף לאחר י"ב שנות העלמה כשתפסוהו במרחקים, עדיין החזיק במרדו ולא רצה לחזור אליה, והבי"א קשקיל וטרי הרבה בדברי הנודב", ומאריך להוכיח דבגוונא דנידון ידיה, כשגם עמה אינו רוצה לשוב אליה, אז גם הנודב"י מודה דמותר לכופו.

ובדאי להדגיש, דהגם שהמדובר שם היה מ"מעגן" מובהק, דהרי עוצה מתוך כוונה גלויה בכדי לעגנה, וגם כשתפסוהו לא רצה לחזור אליה. **ועב"ז** לא הרהיב הבי"א להחזיר עליו כפיה גמורה, רק כפיה מן הנד שצדק צריכה ודלקמן (סי' ה', ענף ה'), דהיינו שהבי"ד יחייבוהו לשלם לה כל דמי מזונותיה על העבר, מה דהו"ל "חוב" שהיה מחויב לשלם לה בלא"ה ע"פ דין, ואח"כ יתנו לו הצריכה, שאם אינו יכול, אז שאינו רוצה לשלם סך גדול כזה, אז יכול לפטור עצמו ע"י שיגרשנה. ודומה לזה הביא בספר יחושע (סי' פ"ה, אד"ה אך) בשם הגאון זי"א, בצעל שנעלם מאשתו ולאחר כמה שנים מצאנה ורצו לכופו על הגט, ופסק דלא יכופו אותו רק לחזור לביתו, ואם בכדי להפטר מלחזור יגרש, ל"ה הכפיה על הגט.

חזיבן מזה, דעכ"פ הכל מודים ולית מאן דפליג ע"ז, דאם הצעל אכן מוכן לחזור אליה, אז אין שום מקום כלל, לכופו על גירושין במור קנס ועונש על התנהגותו בעבר, אפילו כשנעלם ממנה ועיגנה למשך י"ב שנים רפופות. **ואצ"ל** דכש"כ כשלא נעלם ממנה ולא עיגנה, רק רצה לשכנעה שתבא אחריו וכנ"ד, ומה גם שהיה מוכן ומזומן לחזור אליה ע"פ פס"ד עם מהיכן דנתנו, [אלא שכיון שראו שאינם יכולים לחייבו בשו"א ע"פ דין לדור בלונדון, וכדיבואר לקמן (סי' ד') הדק היטב, ע"כ כעסו עליו וגמרו אומר ללמדו לקח, לכופו על גירושין בניגוד הגמור לדברי כל הפוסקים, תוך כדי להפקיר אשת איש לעלמא...]. וזהו לימוד גדול להמתחכמים שבימינו, עד היכן שיכולים להתדרדר ולהגיע, כשהולכים שולל אחר הרגשות ודעות נפסדות, ה"י.

ענף ד

צעקת השמן רוקח: על שכפו בעל שעזב אשתו ודר במק"א ששה שנים, שהגט פסול כיון שהיה מוכן לחזור אליה

ובן פסק להדיא בשמן רוקח (תלימא, סי' ז') בצעל שעזב את אשתו למשך ששה שנים, והתיישב במדינה אחרת, וציקש ממנה שתבא אחריו ולא רצתה, והיה מוכן

לחזור אליה, דח"ו לכופו על מתן גט, רק על חזירתו אליה. וצו"ע שם על מורה אחד, שמפני שהצעל השיב לאשתו על שאלתה: "ומה לעשה אולי יעזבינו עוד הפעם", והוא השיב לה: "אם תתנהג עמי כמנהגך, בודאי אעזבך", שע"ז חרה אף המורה, וצו"ע לתופסו ולהכותו ולכופו על מתן גט, ואח"כ בשעת סידור הגט, כששאל אותו אם נותנה מרצונה, השיב: "הלא אתם יודעים איך שאני נותן הגט, כואב לי", והתחיל לצעוק עליו שלא יאמר כן, וככה סידר הגט...

והגאון צעל שבין רוקח (שם, ד"ה ויחזי) שופך עליו מורות בזה"ל: **כלי ספק שהמסדר הזה לא טוב עשה בעמיו, והעביר את הדרך על הר"ר מענדיל בדרך מעוקס ומבולבל, ואוי לאזנים שכך שומעות, ואוי לדור שכך עלתה בימיו, ואוי לספינתא שזהו קברניטה. והגב' הזה הוא פסול מה"מ, והאשה הזאת עדיין אשת איש לכל דבריה...** דלעולם אין כופין על הגט, אלא לאותן שמנו חכמים בפירוש, [זולת על דרך צריכה], אבל לכופו להדיא על הגט ודאי דאסור, וגם בלא"ה אין כופין אותו על גירושין גמורין, רק על גט לזמן... אבל ודאי לכופו על גירושין גמורין כמו שעשה המסדר הזה, לא עלתה על דעת הרא"ש.

ויאף אם לא היה רוצה לילך לביתו, לא היה צידו לכופו על הגט, [רק על שישוב לביתו], ק"ו צ"ב של ק"ו שהצעל רצה לילך עמה לביתו, א"כ מה שאנסו על הגט ודאי דעשה שלא כהוגן, ומעשים אשר לא יעשו עשה המסדר הזה עם הצעל... דאין צידינו לכופו על הגט אף שהוא השיב "אם תתנהג עמי כמנהגך בודאי אעזבך עוד", תשובתו צדו... ק"ו צ"ד שהר"ר מענדיל רצה לשוב לביתו ומסדר הזה כפה אותו.

פשיטא דהוא גט מעושה שלא כדין, אף אם קודם שמסר הגט לידה ציטל כל המודעות באופן היותר טוב, אפילו הכי לא מהני ולא מידי... ואין ספק שהגט בטל וצנייה ממזרים, אפילו שיעשו כל התיקונים האפשריים לבטל המודעות, דאין חפץ בכל זה רק כשלא ייכר האונס... וא"ב צ"ד אפילו אם נשאת תא, שגט זה בטל ומבוטל כחרס הנשבר, עכ"ל.

ענף ה

הלכה הגדול מדברי רבותינו פוסקי הדורות הוא: דגדרי
 "הלכה" קובעים ולא "הרגשים"

הבה נתבונן, בדברי האריות ונמרים הנ"ל (ענפים ז' -
 ד'), פוסקי הדורות הנודב"י, השמן רוקח,
 והבית אפרים, איך שבייראתם הגדולה הקודמת
 לחכמתם העמוקה והרחבה בד"ת המבהיל הרעיון
 והמבעית השכל. עד היכן שהתחבטו והתלבטו ופחדו
 מלהתיר אפילו כפיה בדברים בעלמא, אפילו על בעל
 שעזב את אשתו חצי שנה מיד לאחר חתונתם, ונעלם
 מלפניה ועיגנה למשך של י"ב שנים שלימות ורצופות
 שעקבותיו לא נודעו... ולא עוד, אלא שגם נשא
 אחרת עליה במרחקים עם האמתלא העלובה שאיש
 אחד אמר לו שאשתו מתה... ולא גירש את השני אף
 לאחר שהודיעו לו שאשתו חיה, ואף לאחר
 שהתירו בו בי"ד שיגרש את השני לא ציית להם.

האם יש צורך לתאר, את גודל הסערה הרגוזה והכעם
 מה שמתעורר מחד גיסא בלב כל הולך ישר
 על אנשים רשעים כאלו, שעזבו את נשותיהן הצעירות
 תיכף לאחר חתונתם, ונעלמו מהם מבלי שום הודעה
 היכן שהם נמצאים, והשאירים גלמודות ועגונות לאנחות
 למשך זמן ארוך כזה. ולא עוד, אלא דבעובדא של
 הנוב"י גם צחק ממנה ונשא אחרת עליה... ומאידך
 גיסא: האם יש צורך לתאר את גודל הרחמנות מה
 שמתעורר בלב האדם על נשים עלובות וסובלות שכאלו.

ומה אנו רואין, שהגה"ק הנודב"י לא איבד עשתונותו
 לילך שולל אחר הרגשותיו הסוערים ל"הענישו"
 אפילו כשהם מוצדקים, דעכ"ז נתן רסן בעדם שלא
 התפעל מהם כלל בנוגע להלכה ולמכשול התרת אשת
 איש. רק אור כגיבור חלצו לעמוד על משמרתו
 משמרת התורה"ק, וחזר על כל השיטות והצדדים בדיני
 חדר"ג, ומגודל חומר התרת אשת איש לעלמא ע"י גמ'
 מעושה הפסול, הבין: שמופל עליו לחוש "לקולא"
 לבולהו... ועל כן לא התיר בשו"א לכופו לגרש אף לא
 בדברים בעלמא, למה, משום דסו"ס הוא מוכן עכשיו
 לחזור אליה, א"כ אין שום מקום להתיר כפיה עליו רק
 מחשבות של "הענשה" או "נקמה" על העבר, [אלא
 דלכל היותר פטר גם אותה מלחייבה לשוב אליו].

וכדאי להדגיש, דלא רק כלפי טענת הרחמנות נדוד,
 כתבו הפוסקים גדר זה, דאם הוא מוכן
 להטיב מעשיו מכאן ולהבא שאני וכנ"ל. אלא גם כלפי
 טענות אחרות, וכגון כשהוא מרדה עליו משום שהוא
 מצונו ממונו, ומשמכר צמתי טטריאות, ג"כ דינא הכי, עי'
 מהר"י ווייל (סי' קל"ה), שדן על כה"ג, וכמז דאם הצעל
 מוכן לתקן מעשיו, אין שום מקום לחייבו צמזמה, הועמק
 לשונו לקמן (סי' ז', ענף ז', אות ז') עי"ש.

א"כ מה נענה אנן אבתריהו בנ"ד, שישנם ששה
 נימוקים למעליותא: [א], דבמשך כל י"ב
 שנה מעת חתונתם, לא חסר הבעל מביתו רק לס"ה של
 מ"ו חדשים וחצי. [ב], וג"ז רק בהפסקות. [ג], ורק
 בארבעה שנים האחרונות. [ד], והעדרו מביתו ל"ה כלל
 בדרך הסתרה והעלמה, אלא בדרך בריחה מאויביו
 שקלקלו את השלום בית שלו, והיא ידעה היטב היכן
 שנמצא. [ה], ובמשך הזמן של"ה בביתו, היה ביניהם
 קשר מכתבים ושיחות מלפוניות תכופות. [ו], ומה
 שעזבה לא היתה כלל בדרך בגידה כאילו שאינו חפץ
 בה, אדרבה היא בעצמה ידעה היטב שאכן רוצה בה,
 אלא שרצה להעתיק את מקום מגורם לניו יארק מכח
 מעמים ונימוקים מסויימים.

ועכ"ז הרהיבו אנשים קטנים בדורינו השפל,
 להתמודד עם האיסור החמור והנורא
 דהפקרת אשת איש לעלמא, בניגוד הגמור לכל גדרי
 הפוסקים בזה, וכאילו שהיה המדובר כאן ממשחק של
 הראות כח מי שיגביר על מי... וב"ז עקב היותם
 נרדפים מחשבות קטנטנים של נקמה, ו"ללמדו לקח",
 וגם מהרגשות של הראות כח והשתלשלות [מי שינצח].

האם יש לנו מושג כלשהו להבין גודל ההירוס
 והפירצה מה שהתרחש פה... תמהים אנחנו
 מה יענו הקנאים המתירין, שאין להם מושג כלל בטיב
 גיטין וקידושין, מי שעל קולר צוארם תלוי פירצה זו,
 בראותם דברי הנודב"י ושמן רוקח ובית אפרים
 הנ"ל, אנה יוליכו את חרפתם, ה"י.

וזאת תורת העולה מסימן זה בהנוגע לנ"ד:

א. דליכא שום היתר בעולם לכופו בעל על גירושין
 בתור הענשה והתנקמות על מעשיו דלשעבר, כל

על כל מקור ושורש בפע"צ, ע"פ הגדרים מה שהעמידו הפוסקים בכ"א מאותם הדינים, אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בג"ד, ונראה מאי דקמן.

הנה בשו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ג) כתב בזה"ל: **האומר איני זן ואיני מפרנס**, כופין אותו לזון, ואם אין ב"ד יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר ולהרוויח ולזון, אם תרצה היא כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה, וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש, עכ"ל. **אמנם**, בג"ד הדבר ברור דל"ה שום מקום להלכה לכופו לגרש על סמך טענה זה, וזהו מכח כמה טעמים, ואלו הם:

ענף א

כשיש להבעל טענה נגדית, אינו כלל בגדר אינו זן ומפרנס

ראשית, דאפילו אם היה כאן המדובר מצעל, שאמר לאשתו איני זנך ואיני מפרנסך [מה שז"א, ודלקמן (ענפים ז' - ה')]. **ב"מ** הרי כתב הבית מאיר (סי' קנ"ד), דכל היכי שאותו הצד שמונע את חיוצאה מצד השני, הוא משום טענות נגדיות שיש עליו, הרי זה נכנס בגדר **"עצד אינש דינא לנפשיה"** ואין לזה דין "מורד" כלל, והוצא דצריז להלכה בפת"ש (שם, סק"ו הראשון), עי"ש, ולא נמצא שום חולק על דצריז.

וא"ב נמצינו, דצנ"ד דמה שהלך לינו יארכק היה מכח טענת קביעת מקום מגורים, ודלקמן (סי' ד'), וא"כ אם עי"ז נגרר לה חוסר פרנסה, הרי צרור, דעד שלא ישצו צצ"ד לדון עי"ז גופא: אם יש לו זכות קביעת מקום מגורים צנוי יארכק, ועכ"פ טרם שפסקו הצ"ד לאחר שמיעת טענותיו, שאין לו זכות זה [עס מקורות בהלכה שאכן כן הוא, וכפי שהתנה עמהם מראש צצט"צ, דחייבים ליתן לו "מהיכן דנתוני", ועכ"ז מיהן מלשצו לגור צלונדון, צודאי שאין לו דין מורד. ודרי צנ"ד, לא יצא עליו מעולס פס"ד, שמחוייב לחזור אליה למרות טענותיו צקביעת מקום מגורים, צצידעס היטצ שאין שום מקום לזה ע"פ הלכה, ודלקמן (סי' ד'), וע"כ מיהרו לחרון עליו משפט כפיה...]. הייתבן לדונו כ"מורד", ולהחיר אשת איש לעלמא ע"י כפיית גט על סמך זה, צאופן המנוגד כליל לכל גדרי ההלכה צזה, אמתהה.

עוד שהוא מוכן לחזור אליה מכאן ולהבא. ויסוד זה כשלעצמה, כבר היה להפריך ולבטל את כל היתר הכפיה בג"ד. דהרי הבעל שלא רצה לשוב ללונדון, היה מוכן לצייט לבי"ד ולשוב שמה ע"פ פסק דינם, וכל מה שתבע מהם הוא רק, שיוכיחו לו עם עם מקורות ["מהיכן דנתני"] שמחוייב לשוב שמה, וכפי שהתנה עמהם מראש בתוך נוסח השטרי בירורין.

וביודעם, היטב, שאין שום מקום לחייבו עי"ז ע"פ הלכה, ובחרות אפס עליו על מה שהרהיב לעמוד על זכותו שע"פ דין, וברצונם ללמדו לקח עי"ז, למען ידעו הגברים שלא יתחשק להם מעתה לעמוד על זכותם שע"פ דין. בגדו והפירו את התנאי [וכנ"ל (סי' א', ענף ט')], והעבירו עליו את הדרך לחייבו על מתן גט, תוך כדי היתר לכופו עי"ז, מבלי שום מתן מקורות והצדקה כלשהו לדבר זה ע"פ הלכה. **[אבל]** לא ידעו ולא הבינו, דאף בלתי תנאי זה, ג"כ ל"ה ביכולתם להתיר עליו כפיה וכנ"ל (סי' א', ענף ד'), עי"ש].

סימן ג

אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בג"ד, על סמך טענת מזונות

[ובו ו' ענפים]: א. ל"ש לדונו כמורד מכח טענה מזונות, כשיש לו טענה נגדית. ב. ל"ש כפיה מכח טענה זו, רק כשהיא רוצית שיוונה, ויכול לזונה אלא שאינו רוצה, לא כן כשלא רצתה כלל שיוון אותה. ג. "אינו זן ומפרנס" ל"ש רק כשמרעיבה, וזה ל"ש בימינו. ד. היא עצמה כתבה לו שמעולם לא היה חסר להם פרנסה. ה. היא מיאנה מלקבל דמי מזונות ששלח לה. ו. טענת מזונות נסתר מכח טענת "מאים עלי".

והאומנם, שכבר ביארנו לעיל (סי' צ') דל"ש לקנוס את הבעל על מעשיו דלשעבר. עכ"ז נבא לדון ליתר שאת ולרווחא דמילתא על טענה הראשונה של האשה בג"ד: מכח מניעת שבו"ע בזמן שהיה נמצא בניו יארכק, כשרצה לשכנעה שתבא אחריו. וחיות שדינים הללו נפוצו במקומות שונות בשו"ע, על כן נפן לבאר בסימנים דלהלן (ג' - ו')

ענף ב

ל"ש כפיה מבח טענה זו, רק בשחיה רוצית שיוזנה, והוא יכול לזונה אלא שאינו רוצה, לא בן בשלא רצתה שיוזן אותה

שנית, דהנה דין זה הוא דוקא כשיכול להרוויח אלא שאינו רוצה, משא"כ כשאין לו דכתב בשו"ע (אה"ע סי' ע', ס"ג): ואם היה עני ביותר, ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא, עכ"ל. דהרי כתב עלה הרמ"א (שם) צוה"ל: וי"א שאין כופין אותו להוציא מאחר שאין לו, עכ"ל. ועי' בפת"ש (שם, סק"ג) מה שהציא מהב"מ, וכתב דהחת"ם (אה"ע ח"א, סי' קל"א [הראשון]) מסיק דיש צוה"ג' חילוקי דינים: [א], אם יש לו, ואינו רוצה לזונה, אין כופין אותו להוציאה (אפילו כשרוצית בגט), רק כופין אותו לזונה. [ב], אם אין לו, ויכול להרוויח ואינו רוצה [וא"א לכופו לזון], כופין אותו להוציא. [ג], ואם אין לו, ואינו יכול להרוויח מחמת חולי וכדומה, אין כופין אותו בשוטין להוציא, רק במילי, עי"ש.

ועב"פ צנ"ד, לא רק שהצ"ד לא נשאו ונתנו כלל עם הצעל צענין זה, לחקור על שורש הדברים, כדי לידע באיזה סוגים מהנ"ל המדובר כאן, אלא מיהרו ואזו להוציא עליו "היתר כפיה" מה שכבר היה מזומן אלס מראש, וכדי ציון וקצף. **אלא** דהרבה יותר מזה יש דברים בגו צנ"ד לפי דברי הצעל: שמעולם היתה רצונה העו, שדוקא היא תהיה המספקת הפרנסה צבית, ולא רצתה כלל שהוא יספיק הפרנסה. [וצנוגע לטענת מזונות על משך הזמן ששה צניו יארוק, ראה לקמן (ענף ג')]. **וא"ב** הרי החימה גדולה ומוכפלת, דאיך שייך לדון כלל על כפיית גט מבח טענת מזונות, צומן שלא רצתה כלל שהוא יזון אותה, אהממה.

ענף ג

אינו זן ומפרנס ל"ש רק בשמרעיבה וזה ל"ש בימינו

שלישית, דהדבר ברור, שטענת "אינו זן ואינו מפרנס", לא שייך רק כשהוא מרעיבה מממש, וכמבואר בשו"ע (אה"ע סי' ע', ס"ג) וצנ"ד, [וע"ע חת"ם (אה"ע ח"א, סי' קל"א הראשון), עי"ש].

וזה ל"ש כלל לפי המצב דכהיום, שנהנין מתמיכת הממשלה וכדומה ול"ש כלל צעיית רעבון, צודאי דליכא שום הו"א שהיא מותר לכופ על גירושין מבח טענת

מזונות, [דאם נימא כן, אז יהיה מותר לכופ שלשים אחוז מאחצ"י, על מתן גט ח"ו, כיון שאינם מרוויחין את פרנסתם בכוחות עצמיהם, א"ו דכל עוד שאינה מרעיבה, א"א לומר כן כלל]. **ואיך** העלימו הכופים דגן את עיניהם מזה, אהממה.

ענף ד

היא עצמה כתבה לו שמעולם לא היה חסר להם פרנסה

רביעית, דהרי יש להצעל מכתב, מה שהיא כתבה לו בכתב ידה, [כשרצתה לשכנעו שיחזור ללונדון ויקבע שם מקום מגורם]: שמעולם לא היה להם חוסר פרנסה צלונדון...

וא"ב איך תוכל לאחוז את הצעל צני ראשין, לצעוק מלד אחד שאינו זן אותה ואינו מפרנסה, ומאיך גיסא כשרצתה לשכנעו לדור צלונדון, היא טוענת שמעולם ל"ה להם חוסר פרנסה שם... **האם** על טענות רעועות והפכפניות כאלו יכולים להתיר אשת איש לעלמא, רק משם שהיה לה צמספחתה מי שגירה והסית אותה שמתצב גט [וכדלקמן (סי' ז', ענף א')], אהממה.

ענף ה

היא מואנה מלקבל דמי מזונות מה ששלח לה

חמישית, דהרי מיאנה [ע"פ ענת יועזיה לרעה] מלקבל הדמי מזונות מה ששלח לה מכאן. **וא"ב** מאי טענה ד"מזונות" יש כאן כשלא רצתה לקבלה ממנו, איך נוכל להצדיקה פעמיים עם טענות נגדיות הסותרות זא"ז, כשהמדובר מהתרת אשת איש לעלמא, אהממה.

ענף ו

שטענת מזונות - נסתר מבח טענת "מאס עלי"

וששית, והוא עיקר גדול, דכיון צנ"ד טענה עליו גם טענת "מאס עלי" וכדלקמן (סי' ז'), א"כ צודאי ששני טענות הללו: ד"צדיעת מזונות" אחד גיסא וד"מאס עלי" מאידך גיסא, הם צרות זה לזה, דצתקומת האחד יפול השני, דהרי ע"כ כשתצבע "מזונות", הוי הכוונה: שהיא רוצית לחיות עמו בצלום, וצתנאי שיתן לה מזונות כדי שלא תמות צרעב. **אבל** צרגע, שטענה עליו "מאס עלי", וכצנ"ד שטענה כן

כפיה

פ"א כפיית בעל זה סימן ג על טענת מזונות ענף ו

בסתר

לט

ב. שהיא רצתה בדוקא להיות המביא פרנסה, ולא רצתה כלל שהוא יזון אותה.

ג. היות שהממשלה מספקת מזון לבני המדינה, א"כ לא שייך בעיית "רעבון" [שהיא תנאי להיות כפיה].

ד. היא עצמה כתבה לו שמעולם לא היה חסר להם פרנסה בלונדון.

ה. היא עצמה החזירה לו המעות מה ששלח לה לפרנסה, ולא רצתה לקבלו.

ו. דמעת "מזונות" נסתר מכח טענתה ד"מאים עלי", שנפטר מלונגה עפ"ז.

ועב"פ פשוט וברור, דבהצטרפות כל מעמים הנ"ל ביחד, בודאי דאין שום מקום כלל, להכשיר הכפיה בנ"ד על הסמך דמעת מזונות.

סימן ד

אם יש מקום להכשיר כפיית הגט בנ"ד על סמך טענת שינוי מקום מגורים

[ובו ז' ענפים]: א. הנושא אשה במקום אחר כופין אותה שתלך לדור במקומו. ב. כשהחתונה היה בעיר הבעל, יכול לכופה לבא אחריו. ג. כשהחתונה ביניהם שתבא לדור במקומו, בודאי שיכול לכופה לבא אחריו. ד. כשעזב המקום מחמת הרגלת קטטה שע"י קרוביה אין לו דין מורד. ה. דברי הב"מ דהבא מחמת טענה אין לו דין מורד כלל. ו. דברי הרא"ש הנודב"י הח"צ והחזו"א: דאף מורד גמור א"א לכופ בלא "התראה" כדין. ז. אף בנושא שהבעל א"י לכופה שתלך עמו לדור במק"א, מ"מ אם מוכן ליתן לה שם את התחייבותו א"א לכופו על גמ.

הנה בנ"ד, דמה שעזבה ובא לגיו יארק, היה מכח טענת "קביעת מקום מגורים". דעל קוטב ענין זה הסתובבו כל הסכסוכים שבינו ולבינה, וכל מה שעזבה ובא לגיו יארק היה מכח טענה זו, שרצה לשכנעה שתעקור מלונדון ותבא אחריו לגיו יארק כפי המדובר ביניהם טרם התחתנותם, וגם מטעם "התערבות בני משפחתה" בעניניהם, והיא מיאנה בדבר.

בישיבת צי"ד הראשון, א"כ הרי טענתה הוא שרואית להתגרש מכיון שמואסת בו ואינה יכולה להיות עמו, וא"כ הרי טענה זו, מחריצ וסותר את תביעתה למזונות מיניה וזיה, דהרי צרגע שרואית בגירושין ובפירוד, יש לה דין "מורדת", ששוב אין מגיע לה מזונות וכדלקמן (סי' ד', ענף א', ד"ה וכיון), עי"ש.

והגם שד"ז פשוט וברור, עכ"ז נציא לזה ראיה ברורה, והוא ממנה דחזינן ברמ"א (שו"ת סי' ל"ו, וז"ו), וכן צשו"ת בתר בחונה (סי' נ"ו) שדנו באריכות בצעל ששנים שלימות עזב את אשתו והלך נע ונד במרחקים, ולא זן ולא פירנס את אשתו וצניו, וטענה עליו "מאים עלי", ורואית לכופו על מתן גט, והשיצו דצשו"א א"א לכופו לגרש, על סמך טענת "מאים עלי", עי"ש. ולבאור דצריהם אינם מוציאים כלל, דחיפוק ליה דחייב לגרשה עכ"פ מכח טענת "מורד" המונע ממנה כל עניי אישות.

א"ן היא אשר דצרנו, דכיון שטוענת "מאים עלי" ורואית צגט, שוב נאכד ממנה טענת מזונות וכדצר האמור, [אלא דהרמ"א מסיק שם, דכיון שרואה להמשיך במרוצתו והיא אינה מחוייבת להשתתף במרוצתו, ממילא מוטל עליו לגרשה, וכדלקמן (סי' ו'), אבל זזה קימ"ל דא"א לכופו לגרשה רק צתורת "צריה", וגם רק צ"גט זמן" וכדלקמן (שם, ענף ה'), ולא זולת צשו"א כלל].

ובן פסק להדיא בזהב שבא (סי' ל"ה), בצעל שינא להשתקע צמדינה אחרת, והיא לא רצתה ללכת אחריו, וגם טענה עליו "מאים עלי", דינא לה דין "מורדת" הפוטר אותו מכל חיוצי אישות, ויכול להיות צמדינה האחרת מצלי לגרשה, עי"ש. [ומלאנו מקור חזק לדצרי ברשב"ש (סי' תי"ז), שכתב שמוטר להרחיק נדוד ממורדת מצלי לגרשה, ופטור ממזונותיה, עי"ש]. ואיבה איפוא לא הרגישו צכ"ז הכופים דנן, אמתה.

וזאת תורת העולה מסימן זה בהנודע לנ"ד:

דמעת מזונות נדחת מכח ששה מעמים חזקים, מה שכ"א מהם די כוחה בפע"צ לדחות טענה זו, ואלו הם:

א. שהיה לו טענה נגדית, מכח "קביעת מקום מגורים", ובכה"ג אין לו דין מורד.

ולאישור דבר זה, אין אנו צריכין לסמוך על דברי הבעל, כי האשה עצמה חתמה שם"ב אצל בית דינינו על טענת "קביעת מקום מגורים", [אלא שאח"כ שינתה את טעמה וטענותיה, באמרה לנו: שע"פ עצת "יועציה" היא רוצית בגמ...]. וניחזי אנן, דלפי פשטות ההלכה, לא רק שאין להבעל דין דין "מורד" כלל, אלא אדרבא יש לו בג"ד זכות קביעת מגורים בניו יארק מכח כמה טעמים, ואלו הן:

ענף א

הנושא אשה במקום אחר כופין אותה לדור במקומו

ראשית, דע"פ פשטות ההלכה יש להבעל זכות לקביעת מקום מגורים בניו יארק, וכמבואר בשו"ע (סי' ע"ה, ס"א) זזה"ל: מי שהוא מארץ מארצות, ונשא אשה בארץ אחרת, כלומר, כשהחמנה היה בארץ אחרת, במקום מגורת האשה, כופין אותה ויואלה עמו לארצו, או תאל כלל כחזה אע"פ שלא פירש, כלומר, אפילו כשלא הותנה ציניהם שידורו במקומו, מ"מ חייבת ללכת אחריו למדינתו, עכ"ל. זאת אומרת, דאף אם נישאו בסתמא ולא התנו כלום, ואח"כ נולד להם חילוקי דיעות היכן לקבוע מקום מגורם, בודאי שהבעל גובר שמגורם תהיה במקום שזא משם וכנ"ל.

[ופשוט], דגם כהיום, שרוב רובם של האנשים מחיישים במקום האשה, מ"מ כיון דידוע ששום אדם אינו סומך זזה על הסתם, רק תמיד נקבע ד"ז ב"תנאי" מפורש בין הנדדים וכידוע. **ממילא** פשוט דכשלא הותנו כלום, ואח"כ נולד חילוקי דיעות ציניהם, בודאי דזכה"ג ששינו מכפי המנהג להתנות בפירוש, דהר דינא דיקוב הדין את ההר, שידורו במקום של הבעל, וז"פ. וראה עוד לקמן (סי' ו', ענף ו', אות ג') מש"כ זזה, עי"ש].

ובירן שכן, הרי הדבר פשוט, דלא רק שאין לכופ את הבעל על גירושין, כשאשתו אינה רוצה לדור במקומו, אלא אדרבה כופין אותה שתלך אחריו כנ"ל, ואם אינה רוצה יש לה דין מורדת, וכמבואר בב"ש (שם, סק"ז) לחד דיעה, עי"ש. והלא הלכה פסוקה הוא בשו"ע ורמ"א (אה"ע סי' ע', סק"ז) ד"מורדת" אינו מחויב לזונה ולפרנסה, וכן פסקו להלכה הרדב"ז (סי' תתמ"ט), וחקרי לב (אה"ע סי' ל"ד), ומשפטים ישרים (ח"ב, סי' קל"ח), ע"ש.

ובין הוא הסכמת כל הפוסקים, דזגוונא שמחוייבת לילך אחריו ואינה הולכת, יכול למנוע ממנה שכו"ע, עי' רב צמח גאון [הוצא בשמ"ב"ק (כחצות ק"י ע"ב), עי"ש], רי"ף (שו"ת חדשות, סי' רט"ו), רא"ש (כלל ל"ג, סי' ז'), תשב"ץ (ח"א, סי' ז'). ות"ג, סי' פ"ו, וק"י), רדב"ז (ח"א, סי' תל"ה), מהרש"ם (אה"ע סי' קע"ה), מהר"ם אלשיך (סי' פ"ח), מהר"ם גלאמי (סי' נ"ה), מהרי"ץ (סי' רנ"ב), מהרש"ך (ח"ב, סי' ל"ו), תורת חיים (מהרש"ש ח"ג, סי' ס"ב), לחם רב (סי' נ"ה), ומשכנות הרועים (מערכת א', סי' ז"ח), בית דוד (אה"ע, סי' מ"ב), ובני משה (סי' ט'), מים רבים (אה"ע סי' י"א), שו"ת דיעקב (ח"א, סי' ס"ג), אשר לשלמה (אישות פ"ג, ה"ז), רב פעלים (ח"ב, אה"ע סי' ח'), [*ויש לעי' בדברי הורע יעקב (סי' ג', מד"ה ראשון), עי"ש].

אמנם אפילו אם נימא מאיזה טעם דאין לה דין "מורדת" זכה"ג, מ"מ זה מיהא ודאי ברור, דגם הבעל אין לו דין "מורד" כשאינו רוצה לדור במקומו זכה"ג, כיון דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, דהפוסקים כתבו בכל כה"ג, דא"א לכופ לא אותו ולא אותה, [ראה לקמן (ענף ו', אות ז'), עי"ש] וא"ב איך הרחיקו ללכת להיפך הגמור מזה, לדון אותו כ"מורד", ועוד לכופו על סמך זה על מתן גט, אתמנה.

ענף ב

כשהחתונה היה בעיר הבעל יכול לבופה לבא אחריו

ושנית, דאם כ"ז הוא אף כשהחתונה היתה בעירה, דעכ"ז יש לו זכות לקביעת מקום מגורם בעירו וכנ"ל (ענף א'). **א"ב** כש"כ זנ"ד, שהחתונה אכן התקיימה בניו יארק, שונה מכפי הרגיל שעושים החתונה בעירה של הכלה.

בבה"ג כו"ע מודים שמקום החתונה יש לו כוזב משקל גדול להלכה בנוגע לקביעת מקום מגורם, וכמ"כ הב"ש (סי' ע"ה, סק"ז), וכשאינה הולכת אחריו זכה"ג, בודאי שיש לה דין "מורדת", וכ"כ התשב"ץ (ח"ג, סי' ק"י), חב"ם צבי (סי' קכ"ד), ואבן השוהם (סי' א', ד"ה ומה) שכן פסק הב"ח, וכן פסקו הגאון זעל סמיכת חבמים (שם, סי' ז'), והגאון מוה"ר שמעיה (אכ"ד בערלין, שם סי' ג'), והגאון מוה"ר שמואל (אכ"ד מעזריטש, שם סי' ד'), וכן פסקו כל המון הפוסקים המנויין לעיל (ענף א', ד"ה וכן) עי"ש. וא"ב על איזה

במה שלא רצתה לבא אחריו. וזהו מבח שלשה טעמים, ואלו הם:

א. מבח הדין הפשוט, דהאשה חייבת לילך אחריו למדינתו, אף בשלא התנו בן.

ב. משום דמה שהחתונה היתה במדינתו זה מוסף תת בח לקביעת מקום מגורם במקומו.

ג. משום טענת הבעל, שבך הותנה ביניהם שידורו כאן, ולהלכה נאמן ע"ז.

וממילא לפי כ"ז פשוט, דכש"ב ואצ"ל של"ה שום בסיס ויסוד כלשהו כלל לדונו כ"מורד" ולהתיר עליו כפיית גמ משום כך, וזו"ב.

ועתה נפן להוכיח בענפים דלהלן: ראפילו אם נימא מאיזה טעם שיהיה שאין לה דין מורדת, מ"מ זה מיהא ודאי ברור עכ"פ, דגם הבעל אין לו דין "מורד" כלל, וממילא ליכא שום בסיס להתיר עליו כפיית גמ. וגראה מאי דקמן:

ענף ד

כשעזב מחמת הרגלת קטטה מקרוביה אינו מורד

ורביעית, דבאמת הרי מלכד טענתו, דמשו"ה ראה לעקור את דירתו מלונדון, משום שכן הותנה בפירוש שידורו בניו יארק וכו"ל (ענף ג'). הרי ראה לעזוב בני"ד את לונדון גם מטענה נוסף, והוא משום שלדבריו היו קרובותיה דשם מרגלים קטטה ציניהם, [והיא הודית ע"ז באחד המכתבים שכתבה אליו: שהם התערבו צעניניהם, ושזהו עוולה מנידס]. ועי' שו"ע (אה"ע סי' ע"ד, ס"ט וי') ובפת"ש (שם, סק"א) דאין זה טענה ריקנית, אלא דצריכין להזדקק לטענה כזו, עי"ש.

ומעתה נמצינו, דלפי כל טעמים הנ"ל (ענפים א' - ד'), הרי מה שעזב את מדינת לונדון, אין זאת אומרת כלל שהיה עמה זכעס ורעה לנערה ולהכאיצה ח"ו, וכאילו שעזב אותה מחמת שבגד בה ח"ו ולא ראה לחיות עמה בשלום. **אדרבה** נהפוך הוא, דמה שעזב את לונדון, היה משום שאכן היה חפץ בה והיה רצונו עז לחיות עמה בשלום, על כן ראה לעזוב את ה"מקום", כדי שיוכל לחיות "עמה" במק"א בהשקט ושלוה, עס כל המיוזים שיש לו עליה.

בסיס דנו הצעל כ"מורד" להיפך הגמור מדברי כל הפוסקים, אמתמה.

ענף ג

כשהותנה שתבא לדור במקומו, יכול לכופה לכו"ע לבא אחריו

וישלישית, והוא עיקר גדול בני"ד, דאם כל האמור עד כאן הוא אף צסתמא, כלומר כשלם התנו ציניהם שום תנאי על קביעת מקום מגורם, דמ"מ יש לו זכות לקביעת מקום מגורם צעירו וכו"ל (ענפים א' וצ'). **א"ב** כש"כ בני"ד, שלדברי הצעל אכן הותנה בפירוש טרם התחתנותם שמקום מגורם יהיה בניו יארק, צודאי שידו על העליונה, וכמבואר בתשב"ץ (ח"א, סי' צ"ו), ורא"ש (כלל ל"ג, סי' צ'), [שהוצא בב"י (סי' ע"ה, מחודש ד')], והרדב"ז (ח"א, סי' תל"ה) כתב, דצכה"ג כשהיה תנאי מפורש גם ר"ת מודה שכופין אותה לילך אחריו, עי"ש. ובתבו דאם אינה רוצית לילך אחריו כפי תנאם הקודם, אז יש לה דין "מורדת" ואין לה מזונות ואצדה כצותה, [ויותר מזה כתב הרדב"ז (הנ"ל, סי' תל"ה), דאפילו אם תחזור ממרידתה ותצא אחריו, שוב אינו חייב עוד צכמותה, עי"ש].

והנה בני"ד, מלכד מה שהיא הודית ע"ז שהיתה תנאי ציניהם לדור בניו יארק, כמו ששומעין צשיחה מוקלטת צציניהם. הרי כתב התשב"ץ (שם), דאף כשיש הכחשה ציניהם צד"ז, נאמן הצעל לומר שהיה תנאי ציניהם שצבא לדור צמקומו, והוצא דבריו להלכה בב"י (סי' ע"ה), ובב"ש (שם, סק"י"ג), עי"ש. ובדאי לציין צקשר לזה, למש"כ הרדב"ז (ח"א, סי' ר"ס), דהיכא דטוענת טענה מה שאינה נאמנת עליה, וכגון חוסר צבו"א, אז גם הרמב"ם דס"ל דכופין על טענת מאיס עלי, מודה דצכה"ג אין כופין עי"ש, וא"כ נמצינו לפי"ז, דצני"ד גם לדעת הרמב"ם אין כופין. וא"ב איכה איפוא הפכו את הקערה על פיה להיפך הגמור מן הקצה אל הקצה מכל דברי הפוסקים הנ"ל, וצמקום לדון אותה כ"מורדת" כפי צצריהם, דנו את הצעל כ"מורד", אמתמה.

סיכום וקיצור מן היוצא מהאמור עד כאן בשלשה ענפים הראשונים של סימן זה:

דלא לא רק שאין להבעל דין מורד כלל. אלא אדרבה נהפוך הוא: שיש להאשה דין מורדת

ענף ו

דברי הרא"ש הנודב"י הח"צ והחזו"א: דאף מורד גמור א"א לכופו בלא "התראה" בדיון

ושמירתו, דאף יותר מזה יש דברים בגו, דאף אם לו היה בנ"ד, כבר לאחר פסק ד"ד שמחוייב לחזור אליה [מה שז"א וכן"ל (ענף ה')], ואפילו אם לו יהא שעכ"ז מיאן מלציית להם.

במ"מ הדין ברור להלכה, דאין לו דין מורד רק דוקא לאחר שכבר החרו בו ע"פ כל פרטי דקדוק דיני התראה שיש במורד, וכמבואר ברא"ש (כלל מ"ג, סי' י'), ונודב"י (תמינה, אה"ע סי' ז'), חב"ם צבי (סי' קל"ג), וכן הביא להלכה החזו"א (סי' ק"ח, אות י"ג), עי"ש. ואיך העלימו את עיניהם מעיקר גדול כזה, כשהדבר נוגע להתרת אשת איש לעלמא ולריבוי ממזרים בישראל, אמתהה.

ענף ז

אף בגוונא שהבעל א"י לכופה שתלך לדור עמו במקום אחר, מ"מ כיון שמוכן לקיים לה שם התחייבותו א"א לכופו על גט

ושביעית, דבאמת דיותר מזה יש דברים בגו, דאף לולא זכותו של הבעל לכופו את אשתו על קביעת מקום מגורים בניו יארק ע"פ כל הנימוקים הג"ל (ענפים א' - ד'), בלומר, אפילו כשהיינו אומרים שכל הנימוקים הללו אינם מועילים על שיוכל לכופה שתבא אחריו. **במ"מ** אכתי אין זאת אומרת שמותר לכופו בשביל זה על מתן גט, דכל עוד שהוא מוכן לדור עמה במקום אחר באופן קבוע, ולקיים שם את כל חיוביו כלפיה, בודאי דרק בשביל שאינה מחוייבת ללכת אחריו, אכתי אין זה מתיר לכופו לגרשה, וניחוי אנן:

(א). **דהנה**, הלא דבר זה לא נמנה במשנה ובגמרא צין אותם שכופין לגרש, וממילא פשיטא דאסור לכופו בשביל זה, דכיון דיכולה ללכת עמו לשם אלא שאינה רוצה, שז' הו"ל כאילו שצחרה מרונה למחול לו שכו"ע ואיהו דאפסדה אנפשה.

וראיה ברורה לזה, דהרי ידוע מחלוקת הפוסקים, אם יש כח ביד הבעל לכופה שתלך עמו לארץ אחרת מחמת דוחק פרנסה או לצורך צריאות.

והיבן מנינו בתוה"ק, דכשהבעל יש לו טענות חזקות על עזיבת מקומה כי הא, דיש לו דין "מורד". **אדרבה**, הלא שפתי רבינו הרמ"א (סי' ע"ה, ס"ז) ברור מללו להיפך הגמור מזה, שכתב בזה"ל: **אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו, האשה צריכה לילך אחריו, עכ"ל**. ובן איפסקא הלכתא בשו"ת ביהרי"ל (חדשות, סי' קפ"ז), דכשיש אמתלא כלשהו להבעל דלא מיתדר ליה במקומה, אין לכופו עכ"פ את שניהם, לא היא שתבא אחריו, ולא אותו שיבא למקומה, [וכש"כ דאסור לכופו משום זה לגרש ח"ו], עי"ש. **הייתבן** להמעלם מכ"ז, אמתהה.

ענף ה

דברי חב"מ דהבא מחמת טענה אין לו דין "מורד"

וחמיישית, דאפילו אם נימא דאף לפי כל טענות הנ"ל (ענפים א' - ד'), אכתי יש מקום לחלוק ולומר שאין לו זכות ברור על קביעת מקום מגורם בניו יארק, מ"מ צודאי שלא יכחיש אדם דעכ"פ היה לו צדיק חזק לטענותיו. **וא"ב** הרי כבר הבאנו לעיל (סי' ג', ענף א') דבר הבית מאיר (סי' קנ"ד), דכל היכי שאותו ה"ד שמונע את חיובו מלד השני, הוא משום טענות נגדיות שיש עליוהו, הרי זה נכנס בגדר "עציד אינש דינא לנפשיה" ואין לוה דין "מורד" כלל, והוצא דבריו להלכה בפת"ש (שם, סק"ו הראשון), עי"ש, ולא נמצא שום חולק על דבריו.

וא"ב נמנינו, דזה מיהא ודאי ברור, דעד שלא ישצו צדי"ד לדון ע"ז גופא: אם יש לו הזכות למנוע ממנה שכו"ע מכה טענת קביעת מקום מגורים או לא, ועכ"פ טרם שחייצוהו צי"ד לחזור אליה לאחר שמיעת טענותיו, ועכ"ז מיאן מלשוב אליה, צודאי שאין לו דין מורד. **והרי בנ"ד**, לא ילא עליו מעולם פס"ד, שמחוייב לחזור אליה למרות טענותיו בקביעת מקום מגורים, [בדודעם היטב שאין שום מקום לזה ע"פ הלכה, ע"כ מיהרו לחרוץ עליו משפט כפיה...]. **ואיבה** נעשתה המועצה הזאת לדונו כ"מורד", ולהחיר עליו כפיית גט על סמך זה, באופן המנוגד כליל לכל גדרי ההלכה בזה, אמתהה.

צכה"ג, ה"ה: רב צמח גאון [הוצא בשמ"ק (כתובות ק"י ע"ג), וברדב"ז (ח"א, סי' תל"ה), עיי"ש], רי"ף (שו"ת חדשות, סי' רט"ז), רמב"ם (קוצן משניות, סי' קכ"ג, ופאר הדור, סי' קכ"ה), ריב"ש (סי' פ"א, ופ"ח, וקע"ז), תומת ישרים (סי' ז"ו), מהרי"ט (ח"א, סי' מ"ז), משחא דרבותא (אה"ע סי' ע"ה, ס"א), מחנה דוד (צונאן, אהל ל"ג), שערי חיים חקי חיים (צונאן, אה"ע סי' ע"ה) [מחמת שקיבלו על עצמם הוראות הצ"ח, עיי"ש], שמו אברהם (פלאגי, סי' תל"א), שמחת בהן (אה"ע סי' כ"ט, ול) [מחמת שקיבלו ע"ע הוראת הצ"ח], עיי"ש.

אולם, מלכד מה דהרצה פוסקים ס"ל, דגס הריצ"ש מודה לדברי התה"ד וליכא מחלוקת ביניהם, דכ"כ: מהרשד"ם (הנ"ל) [דהריצ"ש מייירי רק צרונה לילך אנה ואנה לחפש מקום פרנסה, וכ"כ באבן השהם (סי' א', ד"ה וכן יש), עיי"ש], ומהרי"ט (הנ"ל), ולחם רב (הנ"ל), ובית יהודה (הנ"ל), ואשר לשלמה (הנ"ל), ובני משה (הנ"ל), וביד אהרן (הנ"ל) כתב צטמו, דמהריב"ל מהרשד"ם ומהרש"ך והרדב"ז ומהר"א מונוסון, וצעל משפטי שמואל פסקו כהתה"ד, וסברו דגס הריצ"ש מודה ליה, וקיס ל"י לצ"י סצרת יחיד ואין לחוש עליה, עיי"ש.

ובעי"ז כתבו גם לענין מש"כ הב"י (סי' ע"ה, מחודש א' ו') על דברי התה"ד, דאין דבריו נראין לו: דמהרי"ט (הנ"ל) כתב, דאינו מוכרח מלשון זה שחולק עליו צמוחלט, אלא דכוונתו לומר דאין הדבר פשוט כ"כ כמש"כ. ובלא"ה אין ד"ז נוגע כ"כ, כ"א לצני הספרדים שנקטו צכ"מ כהצ"י לעומת הרמ"א, אצל לדין יוצאי אשכנז דנקטינן צכ"מ כהרמ"א, הלא הרמ"א (סי' ע"ה, ס"א) הביא שני הדיעות, דעת התה"ד דיכול לכופה צס "יש אומרים", ודעת הריב"ש דא"י לכופה צס "יש חולקים", וידוע מכללי הפוסקים, דצכה"ג נשאר הדבר כספיקא דדינא, [עי' שו"ח (כללי הפוסקים סי' י"ג, אומיות י"ד - י"ח), עיי"ש]. וגם הלבוש (סי' ע"ה, ס"א) הביא שני הדיעות צלי הכרעה.

ב. מלבד כ"ז, הרי הד"מ (שס, סק"ג) הביא דברי מהר"ם מר"ב (ד"ל, סי' שפ"ו), וכתב דמוכה להארוס, וגם הביאה להלכה ברמ"א (שס, ס"ג), צזה"ל: מיהו אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו, האשה צריכה לילך אחריו, עכ"ל. משמע דאכן מכריע

דהמזכים הס: מהר"ם ב"ב (ד"ל, סי' שפ"ו), תה"ד (סי' רט"ו), תשב"ץ (ח"ג, סי' פ"ו), מהריב"ל (ח"א, סי' ע"ד), מהרשד"ם (אה"ע, סי' קכ"ד, וקנ"ה), רדב"ז (ח"א, סי' תל"ה, ומק"ט), מהרש"ך (ח"ג, סי' ל"ו, וח"ג, סי' ע"ג), מהרי"ט (סי' רנ"ג), מהר"ם גלאנטי (סי' מ"ד, ונ"ה), מהר"ם אלשיך (סי' פ"ח), לחם רב (סי' נ"ה), תורת חיים (מהרש"ט, ח"ג, סי' ס"ג), יד אהרן (אלפאנדר, אה"ע סי' ע"ה, הגז"י אות י'), שופריה דיעקב (ח"א יו"ד אה"ע, סי' ס"ג), משפטי שמואל (סי' ל"ט), מים רבים (אה"ע, סי' י"א), בית יהודה (עיי"ש, אה"ע סי' ח'), בני משה (שלטון, סי' ט'), בירך משה (סי' ז', ט', וי"א), אשר לשלמה (יפה תרל"ו, אישות פי"ג, הט"ז), כפי אהרן (ח"א, אה"ע סי' י"ג, וי"ג), רב פעלים (ח"ב, אה"ע סי' ח'), עיי"ש.

[והנה, החת"ם צהגהות לשבת הסופרים (אה"ע סי' ע"ה, ס"א צמ"א), כתב וז"ל, אני אומר דריצ"ש לא אמר אלא צמקוס שיכול לגרש צעל כרחה... אצל צמקוס שאינו יכול לגרשה צעל כרחה מפני חרגמ"ה, מה יעשה העני הזה, [הכי] ימות צרעז מפני שגוען אשמו... ע"כ נלענ"ד שפטור ממזונותיה עד שצצא אצלו, או תתרה לקצל גט וכתובה. וב"ז ממדינה למדינה, אצל צאותה מדינה ומכרך לכרך ומעיר לעיר, לית דינא ולית דיינא שכופין אותה, ואפילו התנה צפירוש לדור צעירה, מ"מ אדעתא דהכי למות צרעז ולצצול הני עניות דקשה ממכות ויסורים, על דעת כן לא התנה, ואס לא תתרה להתגרש אין לה מזונות, כנלענ"ד כי דרכיה דרכי נועם, עכ"ל.

ומש"ב גבי ממדינה למדינה, שפטור ממזונותיה "עד שצצא אצלו, או תתרה לקצל גט", ע"כ אין כוונתו צזה, דמניחים הצחירה צידה, דכשהיא אינה מרוצית להתגרש, וגם אינה רוצית לצא למקומו, אז פטור מלזונה. דא"ב אינו מוצן דמהו העיכוז מכח חדר"ג, הלא צכה"ג יכולים להתיר לו לישא אחרת כשאינה רוצית לצא אחריו, וכמש"כ לחם רב, מהרי"ט (סי' מהרש"ך, בני משה, שופריה דיעקב, כפי אהרן, רב פעלים (כמצינו לעיל ד"ה ור"ה), ומהרש"ם (ח"ו, סי' קל"ח) עיי"ש. אלא ודאי כוונתו, דמניחים הצחירה צידו, דאס אינו רוצה לגרשה, פטור עכ"פ ממזונותיה כשאינה רוצית לצא למקומו, אפילו אם היא רוצית להתגרש, והבן.]

ולעומת זה: הסופרים דא"י לכופה לילך אחריו

כדעת המזכיר את הצעל, וכ"כ באבן השפה (סי' א', סוד"ה וגם איתא), עי"ש.

ועב"פ למעשה, הבין הנודב"י (קמא, אה"ע סי' ס"ו), [הוצא בפת"ש (סי' ע"ה, סק"ג)] מדברי מהר"ם, שהשאר הדבר בספק, [וכ"כ שני תלמידי המהר"ם בדעתו, ה"ה המרדכי (כתובות, רמז ר"פ), ומהר"ח או"י (סי' קמ"ו) צוה"ל: כיון דהוי פלוגתא דרבותא, עדיין הכא לחומרא והכא לחומרא, עכ"ל. וע"כ סיים הנודב"י להלכה צוה"ל: ומעתה, שני הצדדים פשוטין לדינא, [ד]אין לכופ אותו כלל, וכן אין לכופ אותה, עכ"ל.

[ולפי"ז ז"ל, דמש"כ בד"מ (הנ"ל, ד"ה מלמד) דמהר"ם מזכי להארוס, הכוונה רק שאינו מחייבו לילך אללה, אבל גם היא איננה חייבת לבא אללו. אולם המהרש"ם (ח"ו, סי' קל"ח, סוד"ה וגם) מסכים לקושיית השואל על דברי הנודב"י, דהלל המהר"ם אכן מחייבה לילך אחריו, עי"ש. ועל מה שדחה הנו"צ דברי מחו', דטענת פרנסה עדיפא מטענת סכנה, משום שנוגע גם לטובתה, (ולפי"ז י"ל דגם טענת התערבות בני משפחה אלימא מטענת סכנה, דהרי זה נוגע גם לדידה ולטובתה לחיזוק שלום ביתה, והבן), כתב הברכת יוסף (אה"ע, סי' ח'), שהנודב"י לא ראה דברי מהר"ט דטענת סכנה עדיפא, אלא דייחן דשאני סכנת צריאות מסכנת עלילות, דצוה גם הנו"צ יודה, עי"ש.]

ובן פסק גם בישוע"ק (סי' ע"ה, בקצר סק"א) וז"ל: וכיון דאיכא פלוגתא דרבותא, עדיין הכא לחומרא והכא לחומרא, היכא דהצעל רוצה לכופ אותה חיישין לדעת ר"ת דא"י לכופה, "ומכ"ש דאין כופין אותה", עכ"ל. ובן כתב גם באשר לשלמה (הנ"ל), דמאחר דהוי מחלוקת הפוסקים, עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, וא"כ חזר הדין דהבא לשנות ולכפות ידו על התחתונה, אלא שאח"כ מסיק דהלכה כהתה"ד שכופה אותה לילך אחריו, ואם אינה רוצה, תשכ עד שתלצין ראשה וכמש"כ בתורת חיים, (הנ"ל), עכ"ד. **ובעי"ז** כתב גם ברב פעלים (הנ"ל), דהגם שזני ספרד קיבלו עליהם סדרת הב"י, מ"מ כיון דיש מחלוקת בעצם דבר זה גופא אם יש צוה מחלוקת, ממילא יכול הצעל לומר "קיים לי" מכח תרי טעמי, ומסיק שם (דף פ"א ע"א, ד"ה

הנה), דהגם דאיכא פלוגתא בכל הני מילי, מ"מ הצעל שהוא המוחזק, יכול לטעון "קיים לי", עי"ש.

ג. חזינן מדברי כל כל הפוסקים הנ"ל (אותיות א' וז'), דכל מחלוקתם הוא רק אם הצעל יכול לכופה לילך אחריו כשיש לו אמתלא דפרנסה או צריאות וכדומה, או לא. אבל לא עלתה על דעתם שיהא מותר לכופו לגרש רק בשציל שאינה מחוייבת ללכת אחריו. דלא מיעביא לדעת רוב הפוסקים הסוברין דיכול לכופה לילך אחריו, וכנ"ל (אות א', ד"ה ור"ה), הרי לדידהו פשוט דיש לה דין מורדת, ואנ"ל דליכא שום מצוה לדעתם לכופ אותה הצעל לגרשה.

ובש"ב להפוסקים הסוברין דאין כאן מחלוקת, וכו"ע מודים לשיטת התה"ד דהצעל יכול לכופה לילך אחריו ככה"ג, וכנ"ל (שם, מד"ה אולם), דודאי דגם לדידהו ליכא שום מצוה שיהא מותר לכופ אותה הצעל לגרשה בשציל זה. אמנם, אפילו להסוברין שהצעל אינו יכול לכופה לבא אחריו, וכנ"ל (שם, ד"ה ולעומת), ג"כ פשוט דעכ"פ א"א לכופו לגרשה בשציל זה, דהרי הוא מוכן ליתן לה את כל התחייבותו אליה שם, ומהיכ"ת שיהא מותר לכופו רק בשציל שאינה רוצה ללכת אחריו.

ד. ולהדיא כתב בן במהרשד"ם (אה"ע, סי' קנ"ה) דאפילו להסוברין שאינו יכול לכופה לבא עמו, עכ"פ אסור לכופ אותה לגרשה, וז"ל: יד הצעל על העליונה שיכול שיאמר: אם תרצה לילך עמי טוב, אם לאו תשכ את, ולא נוכל לכופ אותה לגרשה ולהניחה במקומה, עכ"ל.

ומפורש יואל כן גם מדברי מהר"ם גלנטי (סי' נ"ה), שכתב בשם הר"ן, (כתובות על הרי"ף ס"ה ע"ב) דאם רוצה לגרשה בשציל שאינה רוצה לילך אחריו יכול לכופה להתגרש, אבל אם היא רוצה להתגרש והוא אינו רוצה לגרשה ח"ו לכופה, דאין זה האיש ממה שזנו חכמים שכופין לגרשה חלילה, כי אם צרכו הפשוט ומדעתו, עכ"ל. והגם דמיירי התם, מהיכא שהדין נותן לכופה ללכת אחריו, מ"מ זיל בתר טעמא שכתב. דכל שאין האיש מאותן שזנו חכמים לכופו, חלילה לכופ אותה, וז"פ.

ובן כתב בצריירות הנודב"י הנ"ל (אות ז', ד"ה ועכ"פ) כפי שהזין מדברי מהר"ם ב"ב צוה"ל: וכל אריכות

ב. ואילו: המהרשד"ס, מהר"ס גלאנטי, נודע"י, יד אהרן, וזכרך משה. הרי כתבו להדיא, דליכא שום היתר לבוא את הבעל לגרשה כשיש לו אמתלא להשתקע במק"א. ס"ה: יש לנו עשרים וארבע פוסקים האוסרים לבוא את הבעל זכה"ג.

ג. אמנם, אף מיעוט הפוסקים, דס"ל דאינו יכול לבופה ללכת אחריו בבה"ג וכנ"ל (ענף א, ד"ה ולעומת) [זולת כשהומנה צפירוש שידורו צמקומו וכנ"ל וכנ"ל (ענף ג)]. ב"מ אף אחד מהם לא התיר לבופה לגרש בשביל זה. בקיצור לא נמצא אף פוסק אחד המסיר לבוא את הבעל לגרשה, כשהוא מוכן לתת לה את המסייעותו צמקומו אחר.

וזאת תורת העולה מסימן זה בהנוגע לנ"ד:

דמבא שבעה טעמים בפע"צ, אין להבעל דין מורד כלל, במה שבא לנו יארק ע"מ להשתקע שם, וכש"כ בהצטרפות כולם ביחד. ואצ"ל של"ה שום בסיס ויסוד כלשהו כלל להתיר עליו כפיית גט, ואף לא ע"פ שיטה ודיעה יחידה, וזו"ב.

סימן ה

אם יש מקום להכשיר כפיית הגט מבח טענת הליכה למרחקים ומניעת שבו"ע

[ובו ה' ענפים]: א. [הקדמה]: המציאות בנידון דין. ב. דין זה ל"ש כהיום כשיש אפשרות קשר למרחקים, וכל שכן כשעוזב המקום על מנת שלא לחזור. ג. דברי הריב"ש: דרך בדרך "ברירה" כפול: שבין "שבועה" ולבין "גט זמן" מותר לבופו. ד. דברי הפת"ש ע"פ שיטת הש"ך: דאף במונע כל עניני אישות אין לבופו על מתן גט. ה. כו"ע מודים ואף הב"מ: דלכל היותר יש לבופו על "גט זמן", אבל לא ח"ו על גט מוחלט.

ועתה נפן לדון, אם שייך להכשיר כפיית גט על הבעל בנ"ד, מבח הדין בשו"ע (סי' קנ"ד, ס"ח) וז"ל: אם ידוע שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת, ישבועהו שלא ילך, או יכפוהו שקודם שילך, יגרש אותה "לזמן", עכ"ל, והוא מן המור (סס) שכתב בן בשם הרא"ש (כלל מ"ג, סי' י"ג) עי"ש.

הדברים בתשובה ההיא, שלא לבוא לבופה לגרשה, או לבוא למקומה, עי"ש. ובן יואל מדברי היר אהרן הנ"ל (אות א, ד"ה וראה) שכתב צ"ס בני משה (הנ"ל, סס), דאפילו אם נמצא דיש מחלוקת בין התדה"ד להריצ"ש, מ"מ איכא למימר אף שהדבר ספק, דיינינן ליה דהבא לשנות ידו על התחתונה, היינו דלא יכול לבוא אותה ללכת עמו, אבל אינה יכולה לבופו לתת לה מזונות, וכן אם הוא מתרצה להתגרש "והוא מתרצה לה ומגרשה" אינה יכולה להוציא ממנו זולת נדונייתה, עכ"ל. והוא משמעות ברור, דעכ"פ לבוא אותו על גט, ודאי דאינה יכולה צו"א.

ובן יואל גם מדברי הברך משה (סי' ח') שכתב לדחות בשתי ידיים את דברי השואל (סס, סי' ז') על שעלתה על דעתו שמוחר לבוא את הבעל, עי"ש. ושם (סי' י'), קמודה ליה גם השואל, דעכ"פ כשיש להבעל טענה על קציעת מקום מגוריהם ע"פ הסכס מוקדם שציניהם, אז ח"ו לעשות כפיה כשעוצה מכת טענה זו, עי"ש. ושם (סי' י"א) מסיק המחבר, דאין שום מקום להסיר כפיה על הסמן שאינה חייבת לילך אחריו, עי"ש.

[ולסיומא] דהך עניינא צענין זכות קציעת מקום מגורים, שהוכחנו ששום פוסק אינו מחיר כפיית גט אפילו בגוונא כשאין לו הזכות לכופה לבא אחריו. נחויין להדגיש: דמכל זה מתבאר דלא כדברי מהרס אחד ממחנינו שהורה צוה שלא כהלכה והסיר לבוא הבעל זכה"ג צניגוד לדברי כל הפוסקים כולם, והדפיקה צמוך ספרו כמכשול לרבים, ואצ"ל דדבריו בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין, ואסור לסמוך ע"י, וכדיבאר היטב לקמן (סי' ו', ענף ו'), עי"ש.

סיכום וקיצור בן העולה מענף זה:

א. דלדעת: מהר"ס צ"ב, תה"ד, תשצ"ך, מהריצ"ל, רדצ"ז, מהרש"ך, מהריט"ך, מהר"ס אלשיך, לחס רב, תורת חיים, שופריה דיעקב, משפטי שמואל, מים רבים, בית יהודה, בני משה, צירך משה, אשר לשלמה, כפי אהרן, רב פעלים. בולחו ס"ל דבשהולך להשתקע במקום אחר עם אמתלא, או יכול לבופה ללכת אחריו, לדידהו אצ"ל דליכא שום מבא דהתירא לבוא את הבעל לגרשה בבה"ג.

ענף א [הקדמה]:

המציאות בני"ד: כמה זמן היה הבעל מחוץ לביתו

אמנם טרם שננחות לדון ע"ז, נחוץ להבהיר מקודם, אמיתות "מציאות הדברים" בני"ד, כמה דברים אמורים, כמה זמן בדיוק היה חוץ לביתו באמת, [כי צד האשה הוציאו שמועות פורחות, כאילו שהיה המדובר כאן מ"מעגן" מובהק, שנעלם ממנה למשך שנים רצופות...]. **ובך** הוא החשבון לפי דברי הבעל. [ואם מישהו רוצה לקבוע אחרת, צריך להכחישו בפניו דוקא, וזולת זאת אין להחכמה שום תוקף להלכה כלל, וכדלקמן (סי' ט' - י"א), עי"ש]:

בשמנה שנים הראשונים: לא עזב את דירתו כלל. **בשנה** התשיעית: כשהשלום בית שביניהם החל להתרופף מחמת התערבות בני משפחתה בעניניהם, ומכח החילוקי דיעות שביניהם בקביעת מקום מגורם, אם תהיה בניו יארק כרצונו או בלונדון כרצונה, היה מחוץ לביתו למשך שבועיים. **בשנה** העשירית: כשמצב השלם בית ביניהם התרועע יותר, היה מחוץ לביתו [למשך חודשיים, מה שחודש אחד מהם היה בהסכמתה, זאת אומרת שהיה מחוץ לביתו בלתי הסכמתה] למשך חודש. **בשתי** שנים האחרונות: שהיו ביחד, דהיינו בשנות ה"א וה"ב, כשכבר החרף אצלם מצב השלום בית, לא היה בביתו רק שמנה חדשים, זאת אומרת שמתוך ה"ד חדשים היה מחוץ לביתו למשך י"ד חדשים בניו יארק שרצה להעתיק דירתו לבאן. **בקיצור**, במשך שנים עשר שנות מגורו בלונדון, היה מחוץ לביתו בס"ה פ"ו חדשים וחצי, וג"ז רק בד' שנים האחרונים.

ונחוץ לדעת, שאף בהזמנים כשלא היה בביתו, היה ביניהם קשר תמידי, ע"י חליפת מכתבים, ושיחות טלפוניות, והמאזין להשיחות [המוקלטות] וכן הקורא את המכתבים, אינו מרגיש בהם שום קורטוב של "שנאה" או "מאיסות" כלל לא מיניה ולא מקצתיה, רק לכל היותר "מתחות" ו"חילוקי דיעות" ו"מריבות קלות" בענין קביעת מקום מגוריהם. **אדרבה**, רואין בהמכתבים וגם שומעין בכל השיחות, איך שהיא מבקשת ממנו שיחזור ללונדון וידורו שם, והוא טוען שא"א לו לדור שם, [מחמת התערבות בני משפחתה בעניניהם, וממילא הוא מעמיד עצמו על

התנאי שמקודם התחתנותם: שידורו בניו יארק, מה שהיא הודית על שניהם], ע"כ תבא היא אחריו לניו יארק כפי ההסכם שביניהם קודם התחתנותם.

בקיצור, גם באותה תקופה שלא היה בביתו, לא היתה זאת ח"ו בדרך "העלמה" ממנה, וכמו הנידונים מה שהפוסקים דנו עליה, [עי' חכם צבי (סי' ז"א) "שיאמר שרצונו לברוח ממנה", עי"ש], כי לא רק שהיתה יודעת בדיוק היכן שנמצא, אלא שאף היו חליפת מכתבים ושיחות קבועים ביניהם. וע"ז מוציאים קול שקר, כאילו שעזבה ונעלם ממנה ועיגנה למשך שנים רצופות... **ועתה** כשאנו יודעים מהו הנידון שאנו דנים עליה, [מה שהבעל נאמן ע"ז, וכדלקמן (פ"ב)], נבוא לעיין מה משפט הבעל ע"פ גדרי דין זה, אם היה מותר לכופו מכח טענה זו. **ולאחר** העיון בזה, נראה פשוט דל"ש להתיר בני"ד כפיה על הבעל על סמך דין זה כלל, וזהו מכח כמה טעמים, ואלו הם:

ענף ב

דין זה ל"ש כחיום שיש אפשרות קשר למרחקים, וכש"כ כשעזב ע"מ שלא לחזור, ודברי רשב"ש דין זה ל"ש במורדת

ראשית, דהמעין דצדרי הפוסקים יראה מיד, דדין זה ל"ש לנ"ד כלל, דהרי כל עצמו של המקנה שיתן "גט זמן" וכו', היתה צדדי להצטייח חזרתו טרם סיום זמן המוגבל, כלפי החשש שלא ייעלם ממנה צרכן וכדלקמן (ד"ה ויותר). **משא"כ** צד"ד, שהבעל לא עזב את לונדון ע"מ לחזור, רק אדרבה הלך לניו יארק ע"מ להשתקע שם [כפי שהוסכם ביניהם טרם החתונה], ולא עשה זאת צדך ואופן ד"העלמה" כלל, רק על דעת שמצוא אחריו, והודיע לה צבריות להיכן שהולך, וגם אח"כ כשכבר היה נמצא בניו יארק, ידעה היטב היכן שנמצא, והיה ציניהם קשר תמידי ע"י כתיבת מכתבים ושיחות טלפוניות. **בבה"ג** ל"ש כלל דין זה דמתן "גט זמן" כלל, [ואף אם המלא תמצא צאיזה מקומן משמעות כאילו שדין זה שייך אף צכה"ג, הר"ז משום שלא עמדו על חילוק הפשוט הזה, דהאמת עד לעצמו וכדצד האמור], ופ"ב.

והגם שזה פשוט, מ"מ נציא ראייה צרורה לדברינו מדברי הרשב"ש (סי' תי"ז) שדין שם על ארוס שארוסתו לא רצתה להינשא לו מחמת קטנות ומריבות,

מעולם, שהנוסע מעבר לים למסחר או לשמחה, יקיים דין הנ"ל ליתן לאשתו גט זמן, א"ו דזה ל"ש כהיום כלל.

ג יש לצרף בנ"ד, מש"כ הרשב"ש (סי' תי"ז) [הנ"ל (ד"ה והגס)], דדין זה, דכל צעל שהולך למרחקים, צריך ליתן לאשתו גט זמן, לא תיקנו אלל "מורדת", וז"ל: בזה אין כופין, שהוא אומר תנה את אשתי, ואין יכפוהו למת גט זמן, וכן אין לו עליו שום מזונות... שהיא מורדת, וכל ימי מורדה אין לו עליו מזונות... וזה אפילו אם ירחיק נדוד אין לה עליו מזונות, עכ"ל. וא"ב לפי המצואר לעיל (סי' ד', ענפים א' - ג') דיש לה בנ"ד דין "מורדת", א"כ בלא"ה ל"ש דין זה בנ"ד כלל, והבן.

ענף ג

דברי הריב"ש: דלא הותר לבופו רק בדרך "ברירה" כפול שבין "שבועה" ולבין "גט זמן"

וישצית, דבאמת אפילו לפי המצב דצימי קדם, ג"כ ליכא שום מקום כלשהו להחזיר כפיה גמורה, אפילו על צעל הרונה לילך למרחקים, כשיש חשש עיגון והעלמה אמיתית.

דלא מיבעיא לפי הצנת הריב"ש (סי' קכ"ז), צוונת דברי הרא"ש, דדווקא כשנותנים הצרירה צידו אם לישבע או לגרש לזמן, רק אז לא נחשב ככפיה כשצוחר מעצמו לגרש, [ואיה"נ דאם הצעל הוא חשוד על השבועה, אז א"א לכופו על מתן גט כלל ואף לא לזמן, דהרי א"א ליתן צידו הצרירה לישבע], עיי"ש. בודאי דלדידהו ל"ש להחזיר כלל כפיה גמורה כבנ"ד, ואין התעלמו מזה לכופו להדיא על מתן גט, אמתהה.

ענף ד

דברי הפת"ש ע"פ שיטת הש"ד: דאף במונע כל עניני אישות אסור לבופו על מתן גט

וישלישית, וכש"כ לפי מסקנת הפת"ש (אה"ע סי' קנ"ד, סקנ"ד) ע"פ שיטת הש"ד (גבול"א, סי' כ"ח ומ"ח) [שהציא (שס, סקנ"ז)], דאף צמונע ממנה כל עניני אישות, ג"כ אין כופין אותו להוציא, [וכן ס"ל גם בהרשד"ם (יו"ד, סי' קמ"ו) עיי"ש, ודלא כדעת הרשב"ש (סי' שפ"ג) המצוין בהגהות רעק"א (שס)], שכתב דבדאי

ומענה עליו "מאים עלי", והארוס רצה לפנות לדרכו ולילך למדה"י, ונתן לו הרשב"ש רשות לילך לדרכו, וכתב: "ואין לשום צי"ד להכריחו למת לה גט...". [ואח"כ ממשיך]: ואף צהולך למדה"י, שכתב הרא"ש ז"ל שאם אשתו תוצעת ליתן לה גט זמן, שכופין אותו לגרש, בזה אין כופין, שהוא אומר תנה את אשתי, ואין יכפוהו למת גט זמן, וכן אין לה עליו שום מזונות... שהיא מורדת, וכל ימי מרדה אין לה מזונות... וזה אפילו ירחק נדוד אין לה עליו מזונות, עכ"ל. הרי לנו, דדין זה ל"ש רק כשרוצה לילך יחידי, ולא כשרוצה ומצקש ממנה שהיא תלך עמו, או שתצא אחריו, וז"פ.

ויותר מזה צרור, דאפילו צצעל שהלך ע"מ לחזור, ג"כ ל"ה שייך דין זה רק צימי קדם, שאכתי לא היו נמצאים אז אופני הקישורים למרחקים כמו היום, ועל כן בכל מקרה כשהצעל רק הציג את מדרך כף רגלו מחוץ לעירו, [אם לסחורה או צאמתלא אחרת], כבר היה מקום לחשוש שלא יעלם ממנה. וחשש זה היה צכפילא: **אם צאונס ע"י** לסטים מזויינים שהיו אורצים על עוצרי דרכים ציערים וצנהרות, או ע"י טציעת ספינה בלב ימים, וכדומה. **או צרצון**, דאולי חורש צדעתו מחשצת און להיעלם ממנה ולעגנה לעולם. וע"ב חייצוהו הפוסקים ליתן לאשתו "גט זמן" וכנ"ל (רי"ש הסי'), כדי שאם ייעלם ממנה ולא יחזור אליה עד תום זמן מסוים, אם צאונס או צרצון, אז יחול הגט למפרע כדי שלא תשאר עגונה כל ימי חייה.

ודבר זה, הוא חזון נפרץ צספרי שו"ת מימי קדם, שכן היה המנהג נפון צימיהס, שכל צעל שהלך לסחור מעבר לים [אפילו ע"מ לחזור לציתו], היה נותן לאשתו גט זמן, ולדוגמא: עי' שו"ת הר"ן (סי' מ"ג), רשב"ש (סי' מ"ו, רס"ב, רס"ד, שפ"ג [א]), שפ"צ, תצ"ת, ומק"ל) ריב"ש (סי' קי"ז), אורחות חיים (ה' כמוצות, סי' ל"ו), מהר"ם אלשקך (סי' כ'), מהריב"ל (ת"א, סי' י'. וח"ב, סי' י'), מבי"ט (ת"צ, סי' ל"ו, ס"ב, פ"צ), רדב"ז (ת"ג, סי' תפ"ז. וח"ו, סי' צ' אלפים קפ"ג), ותשובת אד"ב (סי' ז"צ) ועוד, עיי"ש. ובמילא פשוט, דכל חששות של אופני העלמה הללו ל"ש כהיום, כשהכל ידוע ומתפרסם ומתצבר כרגע ע"י אופני הקישורים דצומנינו. והא ראייה: דלא נשמע צימינו

דעלינו לחוש ולהחמיר עכ"פ כשיטת הריב"ש (הג"ל), דדוקא בדרך נתינת צריחה בין שבועה לגט הוא דמוחר לכופו, וג"ז רק על גט זמן אצל לא זולת כלל, עכ"פ עי"ש.

א"ב לדבריהם, בודאי דאין שום מקום לכופו על מתן גט כ"א דוקא באופן "צריחה" בין שבועה ובין גט זמן. ובמילא הדק"ל, דאין התעלמו מזה לכופו להדיא על מתן גט, אחמהה.

ענף ה

כו"ע מודים ואף חב"מ: דלכל היותר יש לכופו רק על "גט זמן"

ורביעית, דאף לדעת הבית מאיר (שם) שחולק על הריב"ש וסבירא ליה ללא צעינן ליתן לו הצריחה בין שבועה ולגט זמן, [וכן כתב גם בבית אפרים (חדשות משנת תרכ"ו, סי' י"ג), עי"ש]. **ב"ב**, עכ"פ בזה הרי כולי עלמא מודים, דאי אפשר לכופו לכל היותר רק על "גט זמן", אצל על "גט מוחלט" ודאי דאסור לכופו, וכמבואר להדיא בלשון שו"ע וכו"ל (ריש ענף זה) עי"ש.

ועי' שמן רוקח (תלמידי, אה"ע סי' ב'), שפסק בפשיטות, דאם עברו בכה"ג וכפוהו להדיא שלא בדרך צריחה, אז הגט פסול וצטל, ותנא מזה ומזה, וצניה מן השני ממזרים, עי"ש. והב"ע פשוט, דב"גט זמן" כיון שהשארנו עכ"פ הצריחה צידו לחזור אליה טרם כלות הזמן, הרי נמצא דבמה שלא חזר אליה בעוד מועד, הו"ל כאילו שמגלה בזה שגירשה מרצונו, משא"כ על גט מוחלט לית מאן דפליג דאסור לכופו.

ובי"ב לפי דעת המשיב בשו"ת הרמ"א (סי' ל"ו), דאפילו כלפי הדין שלאחר דין הג"ל (ריש הסי') והוא (שם, ס"ט), דאם הדבר ידוע שאינו ראוי לעמוד במקום שנשאה מפני סכנת נפשות, ואריך לצרות ממקום למקום [וכדלקמן (סי' ו')], כופין אותו לגרשה כי היא אינה צריכה ללכת אחריו עי"ש, כתב דמ"מ אין לכופו להדיא, רק ליתן לו הצריחה לשוב לביתו, עי"ש. וב"ב להדיא בברכת אברהם (סי' ל"ב), דחייבין ליתן לו הצריחה לחזור ממרדו, וכתב בזה"ל: וידבר משפטים את אבי האשה, עד מתי תקשה לשאול ענינים כאלה אשר אין מקום כלל ע"פ דמות"ק, הבשיל זה יגרום ח"ו פירוד בין הזוג, עכ"ל עי"ש.

ובין הוא גם שיטת הביאור הגר"א (שם, סק"ג) שכתב וז"ל: **ז"ל** ג"כ כנ"ל [ר"ל, דאפילו בכה"ג אסור לכופו להדיא על הגט, רק בדרך צריחה על "גט זמן" כמו בדין הקודם], דכל שאינו מפורש בהדיא בגמרא דכופין, אין כופין, ואע"ג דמונע תשמיש ומוזנות כופין כמש"כ בס"ג, [מ"מ] משום שאינה רוצה לנאת אחריו, לא איתמר בהדיא דכופין, עכ"ל. ונקב כוונתה להלכה בעונג יו"ט (סי' קס"ז, וסי' קס"ח, שאלה ב'), והר"ד (אה"ע, סי' ל'), ובערוה"ש (שם, סי' ג), עי"ש. ועב"פ כשאין מסוכן לו לדור במקומה, בודאי דלכו"ע א"א לכופו על גט מוחלט, רק לכל היותר על גט זמן בלבד.

ומעתה, כש"כ וק"ו צ"ב של ק"ו צ"ד, דל"ה מסוכן לו לדור בלונדון, שנוכל לומר שבדאי לא יוכל לדור שמה, [וכל מה שטען הוא רק, דלדינא יש לו זכות על קביעת מקום מגורם בניו יארק כפי המדובר ביניהם טרם התחתנותם, והיה מוכן לזייט לפסק צ"ד שידונו לו ע"ז ע"פ דין גמור עם מהיכן דנתנו]. והיבן מצינו בזה"ק, שיהא מותר לכופו את הצעל על גירושין בכה"ג, להתיר ולהפקיר אשת איש לעלמא על סמך "הרגישים" המיוסדים על "דעת צעל הצית", בלי שום יסוד מוסד כלשהו ע"ז בהלכה כלל. **האם** יש הו"א למי שיש בו קורטוב של ריח תורה, שהיה מותר לכופו בכה"ג על גט מוחלט מצלי צריחה אחרת, בודאי ללא, דהרי ליכא אף דיעה יחידה המתיר זאת.

והגאון צעל שמן רוקח (תלמידי, אה"ע סי' ב', אד"ה והא) מתמרמר על איזה מורה שכפה צעל (שכבר עזבה פ"א שש שנים) על מתן גט, רק מפני שאמר לה שאם תתנהג לעמיד כמו בעבר אז יעזבנה עוה"פ, וכתב עליו בזה"ל:

ודאי דהמסדר הזה ראוי לכסוהו שער, דעד שכפה אותו לגרש, הו"ל לכפויה שישיב לביתו, ולא נמלך עם שום אדם כאילו היה ח"ו עולם הפקר... ודאי דעשה שלא כהוגן ומעשים אשר לא יעשו עשה המסדר הזה עם הצעל. ואי משום שאמר [שיעזבנה עוה"פ אם תתנהג שלא כהוגן], הלא אף בידוע שרוצה לילך אל ארץ אחרת, משפטו חרוץ בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג, סי' י"ג), והוצא בטושו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ח) דמשביעין אותו שלא

פנים בתורה שלא כהלכה במחנינו המתיר כפיית גמ נגר דברי כל הפוסקים, ע"י זיוף ודונית בציצית דבריהם.

ועתה נפן להתמפל, אם שייד לדון בנ"ד מבח הדין המובא במוש"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ט) וז"ל: אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאה מפני סכנת נפשות, כופין אותו לגרשה, (הג"ה: כי היא אינה צריכה ללכת אחריו), עכ"ל, והטור (שס) כתב ד"ז בשם אביו הרא"ש, עי"ש.

ענף א

החילוק הברור בין "בורח" שמוכרח לנוס ממקום למקום ולבין מי שרוצה להשתקע במקום אחד

א. הנה, הגם דלפוס ריהטא משמע לכאורה מפשטות לשון זה כפי שהציאה המחבר בשו"ע, דאפילו אם הצעל מוכרח להתיישב במדינה אחרת מחמת סכנה משום שהוא מוכתב למלכות במדינתו [שנידון שם להריגה], אז כופין אותו לגרשה. **וא"כ** לפי"ז אחי"א לכאורה, דכש"כ וק"ו כשרוצה להתיישב במדינה אחרת שלא מחמת סכנה, רק מכח טעמים ונימוקים אחרים, דזדאאי מותר לכופו על גט צמכש"כ מדין זה.

ולבאורה צמושכל ראשון יפלא מאד, דא"כ למה סתם המחבר בשו"ע (אה"ע סי' ע"ה), ס"א) צתמא: אצל הנושא אשה צאחת מהארצות והוא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת... ותל"מ. הלא הרבה יותר מזה הו"ל להשמיענו, דלא רק שאינו יכול לכופה ללכת אחריו לארץ אחרת, אלא דאדרבה היא יכולה לכופו אותו צכה"ג שיגרשנה וכמש"כ לקמן (סי' קנ"ד, ס"ט) וכנ"ל, ומאי זו שתיקה, דכל כי האי הו"ל לפרש ולא לסתום, ונ"ע. [ועי' רמ"א (שס), שזיין לשם, וכנראה שהיה קשה לו קושיא זו, עי"ש].

ובמו"כ יפלא גם על רבינו הרמ"א, דכאן (סי' ע"ה), ס"א) הציא שני הדיעות דהתה"ד והריצ"ש, צענין אם יכול להוציאה למק"א מחמת דוקא פרנסה, ומניח הדבר צספק מצלי להכריע צזה. **ואי"ל** (שס, ס"צ) כתב בצרירות, שאם יש לו להצעל איזה אמתלא על רצונו להשתקע צמק"א אז צריכה ללכת אחריו. **והגם** שזה היה אפשר ליישב צדחק צכשנחלק צין הנושאים, דשא"ה צכ"צ צהדין של תשובת מיימוני, דשם היה הדבר נוגע לצריאות שהיה סכנה לו לדור מקומה מחמת מזג האויר הקשה.

ילך, או יכפוהו שיתן גט לזמן. אבל לכופו על הגט אין צדינו... ופשיטא דהוי גט מעושה שלא כדין אף אם קודם שמסר הגט לידה ציטל כל המודעות צאופן היותר טוב, אפ"ה לא מהני ולא מידי... אין ספק שהגט פסול וצניה ממזרים... דהגט פסול הוא מדאורייתא... עכ"ל, ותל"מ.

וזאת תורת העולה מסימן זה בהנזגע לנ"ד:

דמבח ארבעה טעמים בפע"צ, מש"כ הפוסקים בגדרי דין זה ד"הולך למרחקים", אין שום מקום כלל להכשיר כפיית הגט על הבעל בנ"ד. ואלו הן:

א. דזה ל"ה שייד רק בימי קדם, של"ה אפשרות קשר, והיה חשש העלמה, וגם רק בשאמור היה לחזור.

ב. ואפילו אז ל"ה מותר לכופו רק ע"ד "צריכה" כפולה.

ג. ובפרט לדעת המהרשד"ס והש"ך [שהפס"ט נקט כוותיה]: דאף מונע כל עיניי אישות אין לכופו על מתן גט.

ד. רבוה מיהת כו"ע מודים: דלכל היותר מותר לכופו בכח"ג רק על גט "זמן" דוקא ולא זולת.

ואצ"ל דכש"כ בהצטרפות כולם ביחד, בודאי של"ה שום בסיס ויסוד כלשהו להתיר עליו כפיית גט להדיא, ואף לא ע"פ שיטה ודיעה יחידאה. **אדרבה** הדין ברור, שהגט פסול מה"ת, ובניה מן השני ממזרים, וכנ"ל מדברי הפוסקים.

סימן ו

אם יש מקום להתיר כפיית הגט כשהבעל מוכן לדור עמה בדרך קבוע במקום אחר

[ובו ו' ענפים]: **א.** החילוק שבין "בורח" הנס ממקום למקום, ולבין מי שרוצה להשתקע במק"א. **ב.** טעות הדפוס שגשגרכב בתשובת הרא"ש שלפנינו. **ג.** אישור הנוסח הנכון ברא"ש, ע"פ ה' עדים נאמנים. **ד.** הוכחות נוספות דהנוסח הנכון ברא"ש כגירסת הטור. **ה.** מסקנת הפוסקים: דאפילו הבורח ממקום למקום אין מותר לכופו כי אם רק על דרך ברירה. **ו.** ההירוס הגדול של מגלה

אבל מה נענה על מה שכותב אח"כ (בסי' קנ"ד, ס"ט) כהר"א ש: דאפילו אם רוצה לילך למק"א משום שהוא מוכתב למלכות, ג"כ אינה צריכה ללכת אחריו. ולא עוד, אלא שד"ז אף מחיר לכופו את הבעל שיגרשנה, הלא גם לעיל (סי' ע"ה, ס"ב) נוגע הדבר לסכנת נפשו של הבעל, ומ"ש סכנת צריחתו מחמת רוע מזג האויר, מסכנת נפשו מחמת שהמלכות רוצה להרוג אותו, ונע"ג.

ומחומר הקושיא היה מקום ליכנס בפירצה דחוקה ולומר, דהיינו טעמא דכופין את ה"מוכתבין למלכות" לגרש את נשותיהן, משום דהמלך היה רגיל להפקיר את נשותיהן לעלמא, וכדאיתא בגמרא (כתובות כ"ז, א'), [ועי' רש"י (שם, ד"ה הני נשי)], וא"כ י"ל דמשו"ה המיר הר"א ש לכופו אותם לגרש את נשותיהן, כדי שלא יהיו הפקר ח"ו. **אמנם** הדוחק שצפירוש זו גלוי וידוע, דכל כי האי הו"ל להר"א ש לפרש ולא לסתום, ואין זה פשטות משמעות כוונת לשונו כלל.

(ב). **אמנם**, לאחר ההצגונות קצת במקור הדברים, יצא הכל על נכון, דהנה כאמור הוצא דין זה בפור דשם הר"א ש, ושם כתוב דזה"ל: ושאלת, מי שטוענת שיכפוהו לבעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות, והוא צורח ממקום למקום, ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות. **תשובה**: דבר זה תלוי בחקירת הדיינין, אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנישאת מפני סכנת נפשות, אין לך טענה גדולה מזו, כיון שאינו רשאי ליטאר אללה, והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת, וכופין אותו לגרשה, ואם רשאי להיות בעיר אע"פ שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת, אין כופין אותו להוציאה, עכ"ל.

הרי לנו גילוי גדול, מן מלים הללו שזלשון הר"א ש המוצא בטור: "והוא צורח ממקום למקום, ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות", דמייירי התם ממי שמחמת שהמלכות מחפש אחריו להורגו, על כן אינו יכול לעמוד ולשהות במקום אחד רק לזמן קצר, והוא מוכרח לשנות את מקומו בדירות, לרוץ ולנוס תמיד להיות נע ונד ממקום למקום כדי שלא ייתפס, [וכידוע שאנשים המחזיאים עצמם מרודפים, אינם יכולים לשהות זמן רב במק"א מייראם שלא יתגלה מחבואם וייתפסו].

יבזה יוכן היטב מאוד לשונו של הר"א ש מש"כ עלה: ד"אין לך טענה גדולה מזו, כיון שאינו רשאי ליטאר אללה, מה דלולא הכרח צריחתו ממקום למקום, לא היה מוכן כלל הפשיטות הגדול ש"אין לך טענה גדולה מזו", דמהו עדיפותיה ממי שרוצה להתיישב במק"א מחמת דוחק פרנסה. דאי משום ד"היא אינה חייבת ללכת אחריו לארץ אחרת" וכדמסיים עלה, הלא אף הסוברים דגם כשרוצה לילך לדור בארץ אחרת מחמת דוחק פרנסה אינה חייבת ללכת אחריו, ועכ"ז לא אישתמיט אף אחד מהם למימר, דבשציל כך יהא מותר לכופו לגרשה, וכדהוכחנו לעיל (סי' ד', ענף ו') מהמון להקט דצרי הפוסקים בזה, עי"ש.

ברם לפי האמור, דהתם מיירי דוקא ממי שאינו יכול לעמוד במנוחה במקום אחד, מפני שהוא מוכרח לנוס בדירות ממקום למקום. שפיר מוכן היטב מאוד עדיפותיה של ה"טענה הגדולה" שיש בזה, משום דפשיטא שא"א לכתוב ממנה להשתתף עמו בחיי נער ובהלה שזוה, של גלות וניסה דדירות ממקום למקום, מבלי אפשרות תת מנוח לכף רגליהם במקום אחד. ובמשו"ה שפיר כייפין ליה בכה"ג להוציאה אם היא תוצעת להתגרש, דהרי זהו דבר שאינו מצוי כלל לחיות חיי גלות ובהלה שזוה, ודואי שלא נישאת לו אדעתא דהכי לחיות עמו חיי טירוף ובהלה.

משא"כ, מי שרוצה להעתיק את דירתו במקום אחר מאיזה טעם וסיבה [אם מפני הרווחת פרנסה, או לצורך צריאותו, או משום חיזוק שלום ביתו וכצנ"ד, וכדומה], והוא רוצה להשתקע שם באופן קבוע על מי מנוחות. **בבה"ג** פשוט, דאפילו הסוברים כהריצ"ש שאינו יכול לכופה ללכת אחריו, מ"מ ודאי אכתי אין זה מחיר לכופו בשציל זה על גירושין, דהרי זה לא נמנה צין מי שכופין אותו לגרש. וביון דסו"ס הו"ל דבר המצוי, שצנ"א מעתיקים דירתם לארץ אחרת, והוא מוכן ליתן לה שם כל התחייבותיו אליה, דודאי דאין לו דין "מורד" כלל, וח"ו לכופו בשציל זה על מתן גט, וכמש"כ להדיא הפוסקים הנ"ל (ענף ג', אות ז', מן ד"ה ולהדיא, ואילך), ופז"ב.

(ג). **ויצו"ר** דבאמת חילוק זה מפורש יוצא דצדרי הריב"ש (ריש סי' פ"א) [והציאה מוהרשד"ם (אה"ע, סי' קנ"ה), והח"מ והב"ש (סי' ע"ה, סק"ט), ומהרש"ם (ח"ג, סי' רפ"ו)] שכתב, דדוקא כשהבעל

רוצה לילך ולהתיישב במקום מסוים בשביל פרנסתו, אז יש אופנים שיכולים לכופ את אשתו ללכת עמו, משא"כ כשרוצה להוליכה ולהדיחה אנה ואנה ממקום למקום על ד' הספק אולי ימצא פרנסה באיזה מקומן, ככה"ג אינה מחוייבת לילך עמו, ע"ש. הרי לנו מפורש בדבריהם חוקק החילוק הפשוט והברור מה שיש בין התיישבות במקום קבוע, ולבין ניסה וריצה ממקום למקום.

וממילא פשוט, דמה שהמחבר בשו"ע (ס"ט) לא האריך לפרש דמיירי דוקא מצעל הבורח ממקום למקום, אין זאת משום שמחיר כפיה ככה"ג גם כשהבעל הולך להתיישב בקציעות במק"א, אלא משום דבשלחנו נהג לנקוט בלשון קרה, וסמך על המעיין במקור בלשון המור שיראה ויבין זאת. **ונמצא** כזאת כ"פ בלשון המחבר בשו"ע שמקצר ועולה, וע"כ הזהירו הפוסקים שלא לפסוק מן מטבע הקצר של השו"ע, מבלי עיון בטור וצ"י וכידוע, עי' יד מלאכי (כללי השו"ע, אות א'), ב"ח (חדשות, סי' מ"ז), ושר"ח (כללי הפוסקים, סי' י"ג, אותיות א' וצ'), חת"ם (אוצ"ט סי' כ"ד, ד"ה ועוד. ואה"ע ס"ב, סי' קי"ב, ד"ה להיות), חפ"צ. **וראה** לקמן (ענף ד', אות ד', ד"ה וכן) דאיה"נ בשו"ת פנ"י (סי' ע"ה) אכן מתלונן על המחבר כאן שקצר בלשונו ונתן מכשול כאילו שמותר לכופ אף כשרוצה להשתקע במק"א, מה שז"א, ע"ש. וראה עוד (שם, אות ב', ד"ה וכ"כ) מה שהבאנו מן הכפי אהרן דהמחבר סמך שיעינו במקור הדברים, ע"ש].

סיכום וקיצור העולה מענף זה:

א. דהרא"ש מדגיש בבירור, דמיירי דוקא מ"בורח" המוכרח לרוץ ממקום למקום, דאז כופין אותו על גמ' זמן, משא"כ בשרוצה להתשקע במקום אחד, אין שום מקור להיתר כפיה, אפילו כשאין לו חובות לילך להשתקע שם.

ענף ב

טעות הדפוס שנשתרבה בתשובת הרא"ש שלפנינו

א. **והנה** מה שגרס, שכמה מחזרים לא הרגישו בחילוק הפשוט הנ"ל (ענף א') שבין "בורח" ל"משתקע", ושהרא"ש התם מיירי דוקא ממי שמוכרח לנוס ממקום למקום. הוא מה שמשוזה זו נדפס בשגיאה גדולה דבר זה. ונבאר קצת השתלשלות הדברים:

והנה, תשובה זו היה חסר לגמרי מספרי שו"ת הרא"ש שנדפסו בימי קדם, דהיינו בדפוס הראשון (קונסטנצוגא, רפ"צ), וכן בדפוס השני (וויניצ'א, שי"צ) [מה שרצינו הצ"י השתמש בדפוס זה, וע"כ לא היתה תשובה זו למראה עיניו, וכמו שרואין בעליל, ממה שהשאיר חלק את את הד"ה שהציג על דברי הטור הללו, מבלי לציין את מקומה וכדרכו בכ"מ, ובשו"מ (קמא ח"א, סי' קע"ו), וכן השואל בכפי אהרן (סי' י"צ) [ה"ה הג"ר משה פאדרון] כתבו, שאינם יודעים איזה מקומה של תשובה זו, היות שהצ"י לא ציין את מקומה.

והפעם הראשון שנתפרסם תשובה זו בדפוס, היתה בדפוס השלישי של שו"ת הרא"ש (וויניצ'א, שס"ו), [קרויז לשלש מאות שנה מפטירת הרא"ש (שנת ה"א פ"ח), ושלישים ושמים שנה לפטירת הצ"י (שנת של"ה)], ותשובה זו מופיעה שם (כלל מ"ג, סי' א' השני) בתור אחד מן התשובות ה"נוספות". [ובמה שהמדפיסים התפארו, שהוספות הללו הגיע לידם מן המחברש"ל שקיבלם מן הב"י, כבר העירו בהוצאת "מכון ירושלים" (תשנ"ד), שזה אינו נכון כלל, דהרי כל התשובות הנוספות שם, אין להם זכר כלל בספר ב"י, ולא כתבו כן רק בכדי להשגיח את מקחם, ע"ש. ואנחנו מוסיפין: דאין להם זכר גם בספרו בדרך הבית, מה שזאת אומרת שלא ראה את התשובות הנוספות כלל, ואף לא לאחר שגמר את ספרו צ"י].

והנה, תשובה זו נדפס שם בשינוי לשון מכפי מה שהעתיקה המור כנ"ל (אות א', ד"ה אמנם), ונ"ל הנדפס: ועל הטענה השניה שהוא [המורשה של האשה] טוען, שיכופו אותו לגרש מפני סכנת נפשות, דבר זה תלוי בחקירת הדיין, אם הדבר ידוע שאינו יכול לעמוד במקום שקידש את שמעון בלא סכנת נפשות, אין לך טענה חזקה יותר מזו, כי היאך תנשא לו והיא אינה מחוייבת לילך אחריו למדינה אחרת, ואפילו אם כבר נשאה ואירע לו אונס, כי אינו יכול לישראל עמה צעיר לקיים לה עונתה, היו כופין אותו לגרשה, כ"ש עתה שאינה אלא מקודשת לו, היאך תנשא לו והוא נריך לצרות, ותשצ גלמודה כל ימיה, אמנם אם הוא ראוי להיות צעיר, אעפ"י שמוכתב למלכות צעיר אחרת, אין כופין אותו להוציא, עכ"ל בהנדפס.

והמעייין יראה ויבחין מיד כמה שינויים צולטים מן הנוסח המועתק בטור: [א], לא נזכר בריש התשובה הענין של "מוכתב למלכות" כלל. [ב], וגם העיקר הגדול, דמיירי ממי ש"נס ממקום למקום" וכמו שהעתיקה החזק, לא נזכר שם כלל. [ג], בסוף התשובה אכן מזכיר ענין ה"בריחה" בכתבו: "והוא צריך לצרחה", וגם הענין ד"מוכתב למלכות" בכתבו: "אעפ"י שמוכתב למלכות צעיר אחרת", ואם תרי תמיהי מדכר דכירי אינשי (חולין ע"ה, ד), הרי כש"כ דתלתא, והלא דבר הוא.

ב). **אמנם**, לאחר עיקוב וצדיקה מתברר מה שאירע כאן, שהכותב שעסק בצבדות ההעתקה מכת"י למשניהו טעה ודלג שורה שלימה מתיבת "מפני" הראשון לתיבת "מפני" השני שצורה דאח"כ, דהנה ז"ל התשובה כפי שהעתיקה הטור: מי שטוענת שיכפוהו לצעלה שיגרשנה "מפני" שהוא מוכתב למלכות והוא צורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום א' "מפני" סכנת נפשות, עכ"ל. אבל צהנדפס כתוב: שיכופו אותו לגרש "מפני" סכנת נפשות..

ונראה צעליל מה שאירע פה, שהכותב המעתיק דילג בטעות מן תיבת "מפני" הראשון עד תיבת "מפני" השני שצורה שלאחריה, וכמו שמתרחש כמה פעמים צעת שמעתיקים ממקום אחד למשניהו, שהמעתיק היודע שעומד באיזה תיבה מסוים, כשגומר לכתוב התיבות בהעתקה, וחוזר להסתכל בהמקור מהיכן להמשיך לכתוב בהעתקה, הוא מתחיל בטעות צ"תיבה" דומה הנמצאת גם בשורה שלאחריה. ובבה אירע, שנדפס תשובה זו בדילוג התיבות העקריים הללו, הקובעים דמיירי מצורח ממקום למקום.

והגם, שאין אחנו יודע עד מה, באיזה תיבת יד שהתחילה שגגה זו, ייתכן שזה התרחש כבר שנים רבות טרם הדפסת תשובה זו בראשונה (שנת שס"ז), דשנשתח כיון דעל על, והמעתיק מכתיבת יד המוטעת והחסיקה, חזר על שגיאה זו, וכן כל המעתיקים זה מזה חזרו על אותה השגיאה חוזר ושוב. ב"מ מסכתא, שהטועה לא היה אחר מאותו הכותב מי שהעתיק את התשובות הנוספות על ה"גליון" של דפוס שו"ת הרא"ש (וויניציא, ש"צ) [שממשס הודפס לראשונה (וויניציא, שס"ז)], וכמו שמספר המגיה בדפוס ווילנא (תרמ"ה) ע"ש].

דהנה אותה ה"גליון" שעם ההוספות בכת"י היתה למראה עינינו, וראינו איך שנלקה אותה הכתב בהרבה חסירות, דמלכד החסירות שנשלמו בין סוגריים מרובעות ע"י המגיה של דפוס ווילנא הנ"ל בתשובה זו. חרי נמצאים שם עוד טעותים צולטים, מה שמדפיסי ווילנא לא מצאו אף לנחון להדגישם, וכגון במקום התיבות: "והיא אינה מחוייבת לילך אחריו" כצהנדפס, כתוב בכתובת יד הנ"ל שעל הגליון להיפך: "והוא אינו מחויב לילך אחריה", ועוד שינויים.

באופן שמסתבר מאוד, שאותו הכותב שלא היה דיין כלל, וכמו שרואין צעליל שדילג על תיבות שלימות, מה שהשלימו מדפיסי ווילנא, וגם החליף כמה מלים מלשון זכר ללשון נקיבה וכנ"ל. הוא הוא גם מי שטעה ודילג על המלים: "שהוא מוכתב למלכות, והוא צורח ממקום למקום, ואינו רשאי לעמוד במקום אחד", שחיסר בטעות אותה שורה שלימה שהיה כתוב בהכת"י בין שני המלים ד"מפני", ודילג ממלת "מפני" משורה לאחרתה, וכפי הנראה מהעתקת צעל הטורים בשלימות וכנ"ל, והבן.

סיכום וקיצור העולה מענה זה:

א. שהמדפיס הראשון שהכניס ה"תשובות הנוספות" בשו"ת הרא"ש, דלג בטעות על שורה שלימה שהיה כתוב שם, דמיירי מ"בורח ממקום למקום", וזהו טעות דמוכח במש.

ענה ג

קביעת הנוסח הנכון בלשון הרא"ש ע"פ חמשה עדים נאמנים

א). **ונעידה** לנו חמשה עדים נאמנים, שהגירסא הנכונה בלשון הרא"ש הוא במילוי שורה הנ"ל, המוכיח דהרא"ש מיירי דוקא ממי שנס ממקום למקום: [א], רצינו החזר בנו של הרא"ש וכנ"ל (אות א', ד"ה אמנס). [ב], וכן מהר"ם אלשקר (סי' ע"ג) מזכיר תשובת הרא"ש הלז, ומעתיק דמיירי מצורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחד, ע"ש. [ג], השלטי גבורים (לגטין ע"ז, א', אות ג') הביא ג"כ תשובה זו מהרא"ש כלשון שהעתיק בנו צעל הטורים, דאיירי מצורח ממקום למקום, ע"ש. [ד], וכן הלבוש (שס) כשמציא הך דינא כתב דמיירי באופן זה, וז"ל: אשה שטוענת שיכופו לצעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב

שורה שלימה, ואחד מלא עם אותה שורה, דבדאי שהשכל הישר מחייב להעדיף הגירסא המלא על פני הגירסא החסר. וזהו מן הטעם הפשוט, דכשננקוט כהגירסא המלא, הרי לא נצטרך להאשים מישהו עם כוונות זדוניות, רק נאמר לכל היותר שהגירסא החסר התרחש בטעות, ע"י דילוג שורה שבין המלים "מפני" המופיע שם ב"פ וכנ"ל (ונראה), ע"ש. **משא"כ** בכשנעדיף הגירסא החסר על פני המלא, הלא נצטרך לומר שגירסא המלא הוכנס בזיוף ובמזיד, דבר שהוא נגד השכל לומר כן, וז"פ.

ומעתה, כש"כ וק"ו, כשאכן נודע לנו חוקק סמכותם של ה' מעתיקים הנ"ל, שהיו פוסקים מפוסמים וגדולי ישראל מי שכל בית ישראל נשען עליהם ועל הוראתם בקדושה, וזכרנו כשזיניהם נמצאים גם בנו ותלמידו של הרא"ש, האם יש לנו עוד כל ספק, איזה מן שני הגירסאות בתשובת הרא"ש הוא הנכונה. **ביראי** שנאמנים עלינו חמשה מטיבי לכת האלו: ה"ה רבינו המורנו של הרא"ש, ואחריו עמו בעל חזקת התנופה תלמידו החשוב מי שהתטפל במיוחד בהפלת תשובותיו של רבו, ועמם מהר"ם אלשיך, ובעל שלטי הגבורים, ועל נצחם רבינו בעל הלבושים, שמדברי כולם מתברר ומתלצן דהרא"ש מיירי דוקא בגוונא כשהבעל מוכרח לנוס ממקום למקום מחמת הסכנה, דהלא כולם מתנבאים ומציאים דברי הרא"ש בתשובה זו בסגנון אחד דבהכי קמייירי.

ובפרט כשע"פ גירסא זו, שפיר מוסבר היטב מאוד הצסיס להחיר לכופו על גט, מכיון שא"א לחייב את אשתו להשתתף עמו במורא ונחיות חיי נער וגלות ממקום למקום, וזכרנו שלא ע"מ כן נישאת לו וכמש"כ הלבוש, משו"ה שפיר הדין נותן לכופו לגרשה, משא"כ בכשרוה להשתתף במק"א, דבדאי דא"א להחיר עליו כפיית גט, וכמש"כ כל הפוסקים הנ"ל (ס"ד, ע"ג, ז', אות ד', מד"ה ולהדיא). **ובש"כ**, כשע"פ מהלך זה, יתיישבו היטב כל הקושיות והסתירות שזכרנו המחבר והרמ"א וכנ"ל (אות א', מן ד"ה ולכאורה ואליך), ע"ש וזכ"ב.

סיכום וקיצור העולה מענף זה:

א. ריש לנו חמשה עדים נאמנים, שהגירסא הנבונה בתשובת הרא"ש הוא, דמיירי מ"בורח" ממקום למקום דוקא, הלא הם: בנו ה"בעל הטורים", ותלמידו בעל ה"חזקת התנופה" מי שהתעסק בהפצת

למלכות, ונריך לצרור ממקום למקום, ואינו ראוי לעמוד במקום אחד מפני הסכנה... אין לך טענה גדולה מזו, שהיא אינה נריכה ללכת אחריו מעיר לעיר, [והוא מוסיף הסבר מדיליה]: **שלא על דעת כן נשאתו, והוא אינו ראוי לעמוד במקום אחד מפני אימת המלכות, לפיכך כופין אותו לגרשה, עכ"ל.**

והאחרון חז"ב: [ה], דאמיתת גירסא זו מתברר גם מתלמידו הגדול של רבינו הרא"ש, ה"ה הר"ר משה ברושיליי"ש ז"ל, שהוא היה מי שהתטפל במיוחד בהפלת תורת רבו בתשובותיו, ומזה חזר ועשה את הספר הזה התנופה, שכל תוכנו הוא קיצור מתשובותיו של רבו הרא"ש. [וכתב בהקדמתו דמשו"ה קראש בשם זה, יען כי הורס מזבח תודת שלמי הרב השלם אדונינו הרא"ש, להודיע כי מתלמידי תלמידי הרב אנו, ומימיו אנו שותים ומפיו אנו חיים, עכ"ל. וע"ע שד"ח (כללי הפוסקים ס"י י"א, אות ו'), מש"כ בזה]. **ושם** (בס"י מ"ח), הביא קיצור תשובה זו מרבו הרא"ש בזה"ל: הטוענת שיכופו לצעלה לגרשה מפני שהוא מוכתב למלכות מעירו, "והוא צורח ממקום למקום להמלט על נפשו"... עכ"ל.

הרי לנו עדותו של תלמידו הגדול של רבינו הרא"ש, מי שהיה המומחה והבקי בתורת רבו ומי שעסק בהפלת תשובותיו, שכתב להדיא דמיירי ממי שנס וצורח ממקום למקום, וכמו שהעתיקה בנו בעל הטורים. **ובחבר** זה הוא צר סמכא גדול, כי מרן הב"י מצטט מלשוננו בכתב מקומות בחיבורו, וכן הוזכרו דבריו במהרשד"ם (אה"ע, סוס"י מ"א), וגם הריב"ש (ס"י ר"ט) מזכירו איך שהסכים לאיזה פס"ד, ומשמע שהיה מקובל כפוסק גדול, וגם נדפס ממנו תשובה בפאר הדור (ס"י קפ"ג), ורבינו החיד"א הדפיס את כל החזקת התנופה בסוף ספרו חיים שאל, ע"ש. [וע"ע בש"ח ג' (ספרים, חזה התנופה)]. ומש"כ השואל בבפי אחרן (ס"י י"ב) (ה"ה הג"ר משה פאדרו) שלא מלא תשובה זו בחזה התנופה, הוא תמוה מאוד דהרי אכן נמצא שם תשובה זו וכדבר האמור.

ב. **והנה** הדבר פשוט, דאף לולא שהיינו מכירים בחוקק סמכותם של הנ"ל מעתיקים הנ"ל, שהעתיקו דברי הרא"ש דמיירי ממי שנס ממקום למקום, ג"כ היה הדבר מובן לכל מי שיש לו מח צדקדקו, דכשיש לפנינו שני גירסאות בתשובת הרא"ש, אחד חסר

תורת רבו פסקי דיניו בתשובותיו, ומהר"ם אלשקר, ושלטי הגבורים, והלבוש.

ענף ד

הוכחות נוספות מדברי הפוסקים, דהנפח הנכון בלשון הרא"ש הוא בגירסת בנו בטור

(א). **ובחפשינו** באמתחת תשובות הפוסקים, מאלו אישור מלא לדברינו בהרבה מהם, ואלו הם: [א], בשו"ת שמן רוקח (תלימא, אה"ע סי' ב', ד"ה והא), מחלק מכה הקושיא דלמה לא כתב הריב"ש (סי' קכ"ז) דבריו על דברי הרא"ש דדין מוכתב למלכות וזכר ממקום למקום, דאסור לכופו על גט מוחלט, ומתוך צוה"ל: דהתירוך מצוה דדברי הרא"ש עצמו, שכתב ד"אין לך טענה גדולה מזה", כלומר דג"ו נלמד מק"ו מאותן שמנו חכמים, "דכיון דא"א להיות אללה, א"כ אין לה צעל כלל", ואותן שמנו חכמים, שם הם רוצים להיות עם נשותיהם, אלא שהנשים אינם רוצים להיות עמהם מחמת מוס וכדומה, עכ"ל.

ובוונתו מצוה, שמחלק בין "צורת" ולבין "משחק", דשני צעל המוכרח לצרוא ממקום למקום, דכיון שכמעט שהוא מן הנמנע שחול להשתתף עמו במרוצתו, משו"ה הו"ל "כאלו שאין לה צעל כלל", ועל כן כתב הרא"ש ד"אין לך טענה גדולה מזה". וזהו ממש כדברינו הנ"ל (ענף א', אות ב', ד"ה וצוה), ע"ש. [אלא דמה שמשמע קצת מדבריו, דצורה אכן מותר לכופו על גט מוחלט, הרי הגר"א (סי' קנ"ד, סק"ט) כתב, דדברי הריב"ש קאי וקיימי גם על הך דינא, ואין מותר לכופו רק על דרך צריה, והסכימו עמו להקט מגדולי הפוסקים, וכלקמן (ענף ה') ע"ש]. [ועי' תפארת צבי (אה"ע, סי' ק"צ), שדן שם על מי שסכנה לו לדור במקומו, מפני שהמלכות מחפש אחריו מכה גניבות שעשה, שהציא דברי הלבוש הנ"ל (ענף ג', אות א', ד"ה ונעידה), דרך צורה ממקום למקום כופין לגרש, ולא דחאה רק מטעם, דכיון שהוא גנב, קרוב לודאי שגם במק"א יעבור עליו כוס התרעלה, ולצסוף יתפס, ע"ש, הא בלא"ה כשיכול להשתתף במקום אחר, ודאי דאין לכופו על גט, ע"ש].

(ב). **ובן** כתב גם [ב] בשופריה דיעקב (צירדוגו תקנ"ו, ח"א סי' ס"ג), צנידון צורה מעיר לעיר אחר

מחמת סכנת נפשות, והיא אינה רוצית לצא אחריו, והשאל כתב דהלבוש מחלק בין צורה ממקום למקום לבין הלך למקום קצוה, ושכן דעת רבני חונס, והשיב לאחר משא ומתן ע"פ דיוקים בלשון הרא"ש כפי שמועתק בטור, דזהו דוקא אם צריך לצרוא לארץ אחרת ממקום למקום אז כופין אותו לגרש, מדהיא אינה חייבת ללכת אחריו. אבל אם רץ מעיר לעיר באותה מדינה, ויתכן שיוכל ליטאר בעיר אחת ולא ירגישו בו, אין כופין אותו לגרש, הגם דהיא אינה חייבת להשתתף במרוצתו, אבל אם נס ליערות ומדבריות אפילו באותה הארץ, כופין אותו לגרש, אלא דצנידון ידיה של"ה צריך לצרוא ממקום למקום, חייבת לצא אללו לעיר האחרת, כיון דמחמת סכנה שאני ממחמת פרנסה, ומדייק מדברי הלבוש דכל היכא שיוכל לעמוד במקום אחד צריכה ללכת אחריו, עכ"ל ע"ש.

וב"ב גם [ג] במחנה דוד (צונאן, אהל ל"ב), לדייק מלשון הטור והלבוש, דיש חילוק בין צורה ממקום למקום, ולבין משחק בקציעות במקום אחד, ע"ש. ובן הוא גם דעת [ד] השואל בבפי אהרן (סי' י"ב) [ה"ה הג"ר משה פאדורן], שכתב דלכאורה הדין של הרא"ש המוצא בשו"ע (סי' קנ"ד, ס"ט) סותר לדינו של התה"ד המוצא ברמ"א (סי' ע"ה, ס"א), ואיך ייתכן ששחקו כל הפוסקים מסתירה זו, ומיישב ד"ו עם החילוק שבין צורה ומשחק, וכתב דע"כ דזהו כוונת המחבר (סי' קנ"ד, ס"ט) הגם שלא פירש דמיירי מצורה, דסמך על המעיינים במקור הדברים בטור, דכבר הזהירו הפוסקים שלא להורות ממשצב הקצר שבשו"ע, [וזהו כדברינו הנ"ל (ענף א', אות ג', ד"ה וממילא)], וסיים דאם לא תצא אליו לכאורה מותר לו ליטא אחרת, ע"ש.

גם בשו"ת רב פעלים (ח"ב, אה"ע סי' ח') כתב, דלק"מ סתירת שני דינים הללו, וצ"ח לדברי השואל הנ"ל בכפי אהרן, שמחלק בין צורה ומשחק. ובתב דהגם שדחה (שם, סי' י"ג, ד"ה ואנא), את דברי השואל, מ"מ יש להשיב על דבריו, [מסתמא כוונתו, דאין ראה מסתימת לשון המחבר, די"ל דסמך על המעייין במקור הדברים וכו"ל], וסיים דהצעל שהוא מוחזק יכול לטעון קים לי בכל הנך מחלוקת, ע"ש.

(ג). **אמנם** מש"כ במשחא דריביותא (אה"ע סי' ע"ה, ס"א), לדחות את דברי המשיב [ה"ה רבני חונס שהציא גם השופריה דיעקב], שהציאו דברי הלבוש

(ד). **ותוספת** ראה לדברינו, דדוקא זהכי קמייירי הרא"ש, צמי שרץ ממקום למקום מחמת הסכנה, ורק ככה"ג החר לכופו, אבל לא כשרואה להשתקע בקציעות במק"א מחמת סכנה לו לדור במקומו. **דאל"ב**, הרי תיקשי לן סתירה מפורשת בדברי הרא"ש מדידה אדידיה, דהרי היה גופיה כתב (כלל ז"ג, סי' ז'), צמי שטען שאינו יכול לקיים תנאו בשטר כתובה שלא ייאלנה ממדינה למדינה, והבעל שהלך למקומו טען, שכתב אללו כי אינו יכול לעמוד במקומה מפני אימת כותי שמעליל עליו בשביל הרוע שנהרג ואומר שהיה צענין, והיא טוענת לעומתו: שהוא דחייה בעלמא, עי"ש. **ובמשמע** מדברי הרא"ש בתשובתו שם, דחזינן שאינו מתייחס כלל לטענה זו, שקיבל טענתה שאינו אלא דחיה בעלמא, ומסיק דכיון שהבעל טוען שהתנה עמה במפורש שלאחר החתונה במקומה אכן כתב עמו לדור במקומו, אחרת מן הכתוב בהכתובה שלא ייאלנה ממקומה, שכתבו המפורש גובר על התנאי הרגיל שמנוסח הכתובה, וממילא הוא פטור משכ"ע עד שכתב אללו, עי"ש.

והשתא אי נימא דאף בכשהבעל הולך להשתקע במקום אחר בדרך קצוה מחמת טענת סכנה, ג"כ ס"ל להרא"ש דיש לכופו להוציא, א"כ אמאי הוצרך לדחות את טענת סכנה שלו מכח טענתה שהוא דחיה בעלמא, הלא אף אם היה אמת ונכון הדבר שמסוכן לו לדור שם, ג"כ ל"ה מועיל לו טענה זו שיוכל להוציאה ממקומה, ואדרבה היו כופין אותו לגרשה, וכמש"כ בתשובה הנ"ל. **א"ו** הוא אשר דיברנו, דשא"ה (בכלל מ"ג, סי' א' ה"ב) דמייירי דוקא מצורת ממקום למקום, ואמטו להכי הוצרך לבטל (בכלל ז"ג, סי' ז') את טענת סכנה מן הטעם דאינו רק דחיה בעלמא, אבל אם אמת היה הדבר, ודאי שטענתו היה מועיל אף לכופה שכתב אללו, וכש"כ דל"ה אפשר לכופו כלל ככה"ג לגרשה, ופ"ו"ב.

(ה). **ובמו"ב** משמע גם מדברי מבי"ט (ח"ב, סי' פ"ב), שדן שם במשומד שחזר בתשובה, ומחמת צושה משמועתו הרעה רצה לעקור דירתו במדינה אחרת, וגם מחמת הסכנה לצנותיו שע"פ דתם לא ירשו להם לחזור לדת ישראל, ואשתו ממאנת ללכת עמו, והשאלה אם מותר לכופו לגרשה, והשיב דרק על גט זמן לג' שנים מותר לכופו [וכדיצואר לקמן (ענף ה')]

במה שמחלק בין צורה ולצין משתקע במקום קצוה, דמלשון הלבוש "שלא ע"מ כן נשאתו", משמע דה"ה אף כשרואה לילך למקום קצוה עי"ש. **הנה** אל"ל שדצריו מרפסין איגרא, דהלא שפתי הלבוש צרור מללו לחלק בין נס למשתקע, והטענה: דשלא נישאת לו ע"מ להשתקע במקום אחר, ודאי דל"ה רק לישנא יתירה, אבל לא בנה ההיתר ע"ז. **ובז"ל** למה"ד דומה למי שנישאת לעשיר והעני, אטו נימא דמותר לכופו לגרש, או שעכ"פ מחוייב לגרשה, מן הטענה: שלא נישאת לו ע"מ כן שיעני. **והלא** החילוק שבין שני הנידונים בולט ומוזן מאליו, דחיה"נ שלא נשאה ע"מ להשתקע במקום אחר, אבל סו"ס הרי ד"ז עושים הרבה בנ"א, משא"כ לצרות תמיד ממקום למקום בלי תת מרגוע לכך רגלם, זה אינו דרך ה"חיים" כלל, והוא דבר שלא יימלא אף באחד מני אלף, וז"ע.

ובן מש"כ בשערי חיים חקי חיים (צורגל, אה"ע סי' ע"ה), דמלשון הרא"ש "שאינו יכול לעמוד במקום שנשאה" משמע, דאפילו אם יכול לעמוד במקום אחר כופין אותו לגרשה, עי"ש. **ודאי** דקשה להעמיד קולא במוגע להתרת א"א על דיוק לישנא קלילא בעלמא שכוה, צו צומן שעצם הדבר מופרך לא רק מן הסבירה הצרורה, אלא גם מכל המקורות שצדיינים הללו, ואדקדיקת מסיפיה דלישניה, דייק מרישיה שכתב: שאינו יכול לעמוד במקום "אחד", וע"ז סמך אח"כ.

ובן מה דמשמע ממרוצת לשון מהרש"ם (ח"ג, סי' רפ"ו. וס"ו, סי' קל"ח), ע"פ דברי הרא"ש מה שהעתיק שם כפי נוסח הנדפס לפנינו, דאם רוצה להוציאה לארץ אחרת יכולין לכופו לגרשה, [בדאי שכ"כ משום שלא הרגיש שנוסח זה נלקח בחסר של שורה שלמה, וכנ"ל (ענף ז', אות ב') עי"ש]. **הדבר** פשוט ומוזן, דכיון דלא דן שם ע"ז, להתיר כפיה על בעל הרוצה להחייב במקום אחר, וכש"כ כשלא פסק כן למעשה, אדרבה לא התיר שם לכופו על גט ככה"ג, אפילו כשהיתה לה גם טענת חוסר גבו"א, אלא התיר לו לישא אחרת עליה, עי"ש. **א"ב** בודאי, דא"א להוציא קולות בשאלות חמורות הנוגעים להתרת אשת איש מה"ת, מדיוקא דלישנא בעלמא שדצרי האחרונים, ובפרט כשכל ההוכחות החזקות ע"פ הנוסח הנכון בתשובת הרא"ש מוכיחים להיפך מזה וכדבר האמור לעיל (אות ב'), וז"פ.

אלס למיתה, וכמבואר בגירסת תשובת הרא"ש כפי שהעתיקה הטור.

ובעי"ז יואל גם מדברי הפוסקים: השו"מ (קמא ח"א, סי' קע"ו. וח"ג, סי' ק'), ועונג יו"ט (סי' קס"ח, שאלה ז'), והרד"ד (אה"ע סי' ל', ד"ה הנה) שפסקו, דבעל שנשלח ע"י המלכות לארץ גזירה לעבודת פרך, דכופין אותו לגרש בדרך צריה, וכתבו בטעמא דמילתא משום דאינה יכולה ללכת אחריו לשם, ודימו זאת לדין הנ"ל שבס"ט כשצורח מחמת סכנה, [וכן יואל מדברי הבי"מ (שו"ת, סי' י"ד)], עי"ש. ובן כתב בנחלת יהושע (אה"ע, סי' א') בנוגע שאלה זו כלפי האשה, שאם היא מוכתבת למלכות, וצריכה למק"א אינו חייב לילך אחריה, ומותר לו לישא אחרת עליה. [וע"ע דברי משה (מלחמות ארי, סי' י"ז)], עי"ש.

וחזינן, דכולם הבינו צפישות, דדוקא צהכי קמייירי הך דינא דס"ט, כשאינה יכולה להיות עמו במנוחה. אבל כשהולך להתיישב במק"א דשפיר יש יכולת צידה לילך אחריו ולחיות עמו במנוחה, אפילו אם נימא שאינה מחויבת לילך אחריו מ"מ צדאי דעכ"פ גם אין צידינו לכופו לגרשה צכה"ג, ופ"ב.

סיכום וקיצור העולה מענף זה:

א. דבן מוכח גם מהמון פוסקים אשר מפייהם אנו חיים, שכולם הבינו בפשימות, דהרא"ש מייירי דוקא מ"בורח מקום למקום", ורק בכה"ג התיר לבופו על גט זמן, אבל לא כשרוצה להשתקע במקום אחר בדרך קבוע.

ענף ה

מסקנת הפוסקים: דאפילו הבורח ממקום למקום אין מותר לכופו כי אם רק על דרך ברירה

ואחרי כל זאת, נחזק להדגיש העיקר הגדול מה שהזכרנו לעיל (סי' ז', ענפים ז' - ד'), והוא: דאפילו צכה"ג כשהבעל מוכרח לנוס ממקום למקום מחמת הסכנה שהוא מוכתב למלכות, ג"כ כתב המשיב בשו"ת הרמ"א (סי' ל"ו), דמ"מ אין לכופו להדיא, רק ליתן לו מקודם הצריה לשוץ לציתו, עי"ש. וב"פ להדיא בשמן רוקח (תלימאי סי' ז', ד"ה והא) דאף צורח ממקום למקום אין לכופו על גט מוחלט, רק בדרך צריה, עי"ש.

עי"ש], דאולי אם תשמע במשך זמן זה שמנא מקום מנוחה ופרנסה צין יהודים תסכים לצא אלל, עי"ש. משמע דאם אכן היה לו מקום מסוים וקצוע היכן שרונה לילך להשתקע שם, אז ל"ה מחיר לכופו על גט כלל, ואף לא רק על גט זמן, וזה מאשר את דברינו, דכל היבא שיש לו מקום קצוע היכן שרונה להשתקע, א"א לכופו כלל על מתן גט. ובן יואל גם מדברי המשיב בשו"ת הרמ"א (סי' ל"ו) שהצין דהרא"ש מייירי צכשהוא רן ממקום למקום דומיא ממש דנידון ידיה מה שדן עליה, עי"ש.

ובן כתב להדיא בפני יהושע (ח"ב, אה"ע סי' ע"ה), דלאחר שהציא לשון תשובת הרא"ש שבטור, כתב וז"ל: בעל השו"ע... קיטר במקום שראוי להאריך, דנראה מדבריו דאם אפילו צזה המקום שנשאה לצד אינו יכול לעמוד, כופין אותו, ואינו משמע כן בתשובת הרא"ש, שהוא לא כתב אלל אם צורח ממקום למקום... אבל הצ"י שכתב סתם, כצדו במקומו מונח שנתן מכשול לפני המעיינים... [וראה לעיל (ענף א') אות ג'), דכבר הזהירו הפוסקים שלא לפסוק מן השו"ע טרם שמעיינים צדברי הטור], ופשיטא דבמקום איסור אשת איש, לעשות גט מעושה שלא כדין, אזלינן לחומרא... [וממשיך]:

ומ"מ צנ"ד נראה פשוט, דאינה מחויבת לילך עמו, כיון שאין לו מקום מיוחד, והוא עצמו אינו יודע איזה עיר תקלוט אותו, ואפשר שיהא נע ונד צארך... פשיטא שאין חכם בעולם שיכופ אותו לנוע ולנווד צארך עמו אל אשר ישאוהו הרוח... ולא נאמרו כל הדברים בחלמוד כי אם מעיר לעיר וממדינה למדינה שידוע שידור בעיר אחרת, אלל זה שצריך שיצור מקום מנוחה, ומי יודע למתי, פשיטא שאין כופין אותה... דצכה"ג נחזק השו"ע שכתב צלשון סתם, שאינו יכול לעמוד במקום שנשאה, שצריך לצרוח מכאן, ואין לו מקום מיוחד אחר, ולכך כופין שאין צריכה לנווד עמו, עכ"ל, [ועי"ש שצחמת לא עשו שם כפיה כלל].

הרי לנו דברים צרורים, דרק צכה"ג מייירי בשו"ע (סי' קי"ד, ס"ט), כשהבעל מוכרח לנוס ממקום למקום להצביא עצמו מן המלכות, מחמת הסכנה שהוא מוכתב

המחזיק מעמד ע"פ "כללי ההוראה" כלל, [וכדוהכחונו בעבר דיהוי והפרכת דבריו בכמה מקומות], ואכמ"ל.

א. ועל של עתה צאנו, דהנה צספרו (ח"ג, אה"ע סי' ט', אות ד') הוא כותב צוה"ל: ואם הבעל אינו רוצה לדור במקום האשה כשמחויב לדור שם, הדין הוא שכופין אותו בכל הכפיות כמו שכתב הרש"ך בתשובה הנ"ל, עכ"ל. חנה המכוון לתת צוה מכשול לפני הקורא התמים, שידמה צעיניו כאילו שהרש"ך מתיר ח"ו לכופו בשביל זה על גירושין, צו צומן שבאמת לא התיר רק לכופו לדור שם... דו"ל מהרש"ך (ח"א הראשון, סי' קע"ה): כלל העולה, שזה האיש מחויב לדור עם אשתו במקום שנשאה, כיון שהמנה ע"ז ונשבע על דעת רצים... ואם יערער ויפקפק, יש לכופו בכל מיני כפיות בגופו ובממונו, "עד שיצטח את חמיו שלא יוציאנה", עכ"ל.

ורואין צעליל, איך שנוכל דין הפסיק צודון צסכינא חריפא את דברי הרש"ך צאמצע המשפט, ולא התבייש להעתיק רק חצי הראשון של המשפט, דהיינו המלים: יש לכופו בכל מיני כפיות צלצד ותל"מ, צכדי לייצר הרושם המסולף והמזויף כאילו שהרש"ך מתיר לכופו על הגירושין על סמך זה, וכמסקנתו המסולף של הזיפן דין. ועל כן, השמיט צודון מלהעתיק חצי השני וגמרו של המשפט, דהיינו המלים מש"כ לאח"ז: עד שיצטח את חמיו שלא יוציאנה, צכדי להסמיר מעין הקורא שבאמת לא התיר הרש"ך לכופו על הגירושין מעולם, רק על שישאר לדור שם... וזה אינו טעות צשגגה, רק ציוף צדונית, ניכר וצולט, ומשל למה"ד, להמציא ראייה שחייבין לעצוד ע"ז [ח"ו], מן הפסוק המפורש וסרתם ועצדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, והוא מעלים עינו מן הפסוק שלאחריה, וסרה אף ה' וגו', האם נוכל ללמד עליו זכות "שטעה"... וכדי צזיון וקנף.

ב. ובכלל הוא מעמיד פני חס, כאילו שהדבר פשוט דאף כשלא התנו היכן לדור, מ"מ הו"ל דומה כאילו שהתנו צפירוש שידורו צמקומה, משום דכך הוא המנהג כהיום. מלבד מה שעצם הנחה זו מופקר וכלקמן (אות ג'), הוא מוסיף להרחיק ללכת עד כדי כך, דלא רק דאף צלי תנאי כלל, הוא דומה כאילו שעשו תנאי גמור לדור צמקומה, אלא דאף הו"ל כאילו שנשבע לה ע"ז שצועה חמורה על דעת רצים וכצנידון דמהרש"ך הנ"ל,

וב"ב בבבכת אברהם (סי' ל"ז), דחייבין ליתן לו הצריה לחזור ממרדו, עי"ש.

וב"ה גם שיטת הגר"א (סי' קנ"ד, סק"ט) שכתב צוה"ל: צ"ל ג"כ כנ"ל [ר"ל, דאפילו צכה"ג אסור לכופו להדיא על הגט, רק צדרך צריה על "גט זמן" כמו צדין הקודס], דכל שאינו מפורש צהדיא צגמרא דכופין, אין כופין, ואע"ג דמונע תשמיש ומזונות כופין כמש"כ צס"ג, [מ"מ] משום שאינה רוצה לצאת אחריו, לא איתמר צהדיא דכופין, עכ"ל. ונקמו צוותיה העונג יו"ט (סי' קס"ז, וסי' קס"ח, שאלה צ'), הרד"ד (אה"ע, סי' ל'), ובערוה"ש (סס, סי"ג), עי"ש.

סיכום וקיצור העולה מענף זה:

א. דאפילו "בורח" הנם ממקום למקום, ג"כ אסור לכופו להדיא על מתן גט, רק לבל היותר על "גט זמן" וגם זה רק בדבר "ברירה" שיחזור לביתו.

ב. וכש"כ ואצ"ל, דבעל הרוצה להשתקע במקום אחר באופן קבוע, בודאי שאין שום מקום כלל לכופו על יותר מזה, [וזהו מלצד מה דגס ע"ז, שידור צמקומו, אין לכופו צנ"ד, וכנ"ל (סי' ד')], ותל"מ.

ענף ו

החירום הגדול של מגלה פנים בתורה שלא כהלכה במחנינו המתיר צזיוף כפיית גט ככה"ג נגד דברי כל הפוסקים כולם:

הארכנו כ"כ עד כאן להוכיח, שכל הפוסקים הבינו דאי אפשר להתיר כפיה על בעל, רק משום שרוצה להשתקע במקום אחר. והאומנם שכ"ז פשוט וברור לכל הולך ישר שיש לו מח בקדקדו, דכל עוד שהבעל מוכן ליתן לה את כל התחייבותו אליה במקום קבוע, בודאי דא"א לכופו על מתן גט רק משום שהיא אינה חייבת וגם אינה רוצית ללכת אחריו.

עכ"ז הרגשנו צורך להאריך בזה, יען וביען כי ראה ראינו בספר אחד ממחריבי זמנינו, שבידו "מאזני מרמה" לגלות פנים בתורה שלא כהלכה באופן מבהיל, שטרם היה צמח זר ומהרס כמוהו במחנינו. ובהיותו מתפרנס מסידור גיטין, הציג את עצמו כסניגורן ומחניפן של הנשים בכל אורך ספרו, וע"כ הוא "פוסק" בספרו בכל שאלה באה"ע כפי היוצא לטובת הנך נשי חצופות הרוצות בפירוד, מבלי שום מהלך

[דאף ככה"ג כתב שכופין אותו לדור שם, ולא לגרש, וכנ"ל (אות א')].

והדברים מפליאים, עד היכן שמרהיב לטשטש הגבולים מן הקצה אל הקצה ממשי. דהלא איפכא מצינו בהפוסקים, דאפילו כשהומנה צנייהם בפירוש לדור במקומה, ואפילו כשנשבע ע"ז, מ"מ ס"ל דיכול להוציאה מכח אמתלת פרנסה. ע"י רב"ז (מ"א, סי' תק"ט), מהר"ם גלאנטי (סי' מ"ד), שופריה דיעקב (מ"א סי' ס"ג), מים רבים (אה"ע, סי' י"א), ועוד.

ויותר מזה, דאף החולקים, ה"ה: מהריב"ל (מ"א, סי' ע"ד), מהרש"ך (הנ"ל), רשב"ש (סי' ש"ז). מ"מ זהו דוקא כשהומנה או נשבע לדור במקומה, אבל כסתמא לא, וכמש"כ המהרש"ך (מ"ב, סי' ל"ו) גופיה: דאם רוצה להשתקע במק"א מכח האמתלת דפרנסה, היא מחויבת ללכת אחריו, ואם אינה רוצה, יכול לישא אחרת עליה, ופטור משכ"ע להראשונה, ע"ש. וזייפן דנן, לא התבייש להתעלם עצמו מתשובה זו של המהרש"ך גופיה, על אף שהוא מצוין פעמיים בבאה"ט (סי' ע', סק"א. וסי' ע"ה, סק"ט), וכדרכו להציא מן פוסק רק מה שמתאים לשאיפתו, ולהתעלם כליל מן דברי אותו פוסק עצמו המנוגד לרצונו, וכנ"ל.

ג). **ובגידון** מש"כ בספרו (סי' ט', אותיות ב' וג') בפשיטות, דכהיום שהמנהג הוא שרוב רובם של בני"א, הולכים לדור במקום של האשה, א"כ אף כשלא התנו צנייהם חייב הצעל לילך לדור שם, ואם אינו רוצה מותר לכופו על מתן גט. הבה, מלבד מה דכבר הוכחנו לעיל (סי' ד', ענף ז') דאפילו כשאין לו הזכות לילך לדור במקום שרוצה, אכתי אין שום מצוא הימר לכופו בשביל זה על מתן גט, כל עוד שהוא מוכן ליתן לה את התחייבותו במקום קבוע. מלבד זה, הרי כל עצם הנחתו אינו ברור כלל, וכמו שכתבנו לעיל (שם ענף א', ד"ה ופשוט), דכיון דסו"ס המנהג הוא בכל מקרה ומקרה שמתנין זאת בפירוש, צודאי יש מקום גדול לומר, דאם שינו מן המנהג ולא התנו, אז הדר דינא שיקוב הדין את ההר שצריכה לצוא למקומו, ע"ש.

ובעצם הדבר מש"כ, דשינוי המנהג דכהיום מצוי מקדם משנה את הדין לטובת האשה. הבה לפי"ז היה לו להעלות על דעתו שיש לדבר זה שני קצוות,

דגם לטובת הצעל ישנם דברים שלפי שינוי המצב צומנינו יכול הדין להשתנות לטובתו. ובגון, הא דמצואר בפוסקים דהגדרים צדיני סי' ע"ה, לאיזה מקומן שהצעל יכול לכופ את אשתו ללכת אחריו, ולאיזה לא, דזה תלוי הרבה על הנימוק, דמחמת ריחוק המקום לא תוכל להתוודע משלוש צני משפחתה. ע"י רב צמח גאון [הוצא בשמ"ב"ק (כתובות ק"י ע"ב), וברדב"ז (מ"א, סי' תל"ה)]: ואם יש צעיר שמוליכה, מרחץ ושוקים ושכיח זה כל מילי, אם אינה יוצאה אין לה כתובה, ואם יש צין עירו לעיר אציה מהלך יום אחד, צריך להוליכה לבית אציה בכל שנה, שמאצנו צדרך רחוקה שאמרו חכמים מהלך יום אחד, עכ"ל.

ובע"ז כתב גם תומת ישרים (סי' צ"ו): כיון שצנייהם מהלך ד' או ה' ימים הו"ל ארץ אחרת, עכ"ל. וז"ל מהר"ם גלאנטי (סי' נ"ה): ושיירות מצויות מזו לזו, לדעת את שלום קרוביה וצני משפחתה, עכ"ל. וז"ל התורת חיים (מ"ג, סי' ס"ב): דאף שצרכין לילך דרך ים, צימות החמה אין ליסטים צדרך.. ומהלך יום וחצי צנייהם דרך יצשה.. עכ"ל. וז"ל שופריה דיעקב (צירדוגו תקצ"ו, מ"א סי' ס"ג): ואפי' צער הפרידה מקרוביה אין לה, כיון שהוא מהלך ד' שעות ושכיחי שיירות דצר יום ציומו, עכ"ל. וז"ל רב פעלים (מ"ב, אה"ע סי' ת'): גם קבוע צי דואר מהתם להכא צכל שצוע, והליכה מכאן שם צספינה של אש הוא צטות ושקט, עכ"ל.

הרי לפי כל הנ"ל, צודאי שכל מי שיש לו מח צקדקדו וקצת יר"ש צלצבו, מצין דיש מקום גדול לומר, דכהיום שכל העולם "נמתקן" והדרך מלוגדון לנו יארק עלה ונמתקן לשש שעות, וגם נמצאים כלי התקשרות של פאקס וטלעפאן ואי מעיל, שצקל יכולים להתקשר למרחקים לדבר ולהתוודע שלום קרובי המשפחה, הרי ייתכן שדינים הללו נשתנו לטובת הצעל. ועב"פ זה מיהא ברור, דאף לפי טעותו של מחבר דנן, דצעל המשנה מקום מגורים צניגוד לזכותו להלכה, שזה מתיר עליו כפיית גט [מה שז"א וכנ"ל], מ"מ כלפי חומר היתר כפיה הנוגע להתרת אשת איש לעלמא, שכל הפוסקים החמירו צה עד קצה האחרון, וכדלקמן (סי' ז'), צודאי שהיה לו להתחשב עם שינויים הנ"ל, וכש"כ לפי האמת, ששינוי

מקום מגורים אינו מתיר כפיית גט בשו"א כלל, וכדלהלן, והבן.

ד. **ברם** העולה על כולנה הוא עצם הדבר, מה שמסיק בספרו (סוף סי' ס'. וסי' י', אות י"ג) להתיר כפיית גט על בעל הרוצה להעתיק דירתו בארץ אחרת נגד הסכמת אשתו, עי"ש. ובמקור לדבריו הוא מציין חזון ושוב (בסי' ט', אות ד'. ובסי' י', אות א') לדברי הרא"ש הנ"ל המוצא בשו"ע (סי' קנ"ד, ס"ט), על אף שכל הפוסקים הצינו בכוונתו כדברי החזון, דמיירי דוקא כשהוא רץ ממקום למקום, וכדיארנו הדק היטב לעיל (ענפים ז' - ד'), עי"ש. ובתוך להיטמו הגדול לעמוד לימין הנשים, ולסיבת סבלו מחולשת ד"ו, הלך חשכים ואיצד את עשתונותיו עד כדי כך, שהוא מרהיב (בסי' ט', אות י"א) לחלוק על החזון שהציא דברי הרא"ש דמיירי כשהוא רץ ממקום למקום, והוא אזיל בחר איפכא להתאחז על הגירסא החסר והמשוש, כאילו דמיירי אף ממי שרוצה להתיישב במקום אחר.

ו. **יעד** כדי כך הגיע, שצרמות רוחא דיליה הוא עומד וצווח ומשתאה על הנודב"י ושאר פוסקים, [שמדבריהם וכן מדברי המון הפוסקים שנימנו לעיל (ענפים ג' וד') ששתק מהם, אחיא שאכן נקטו צדעת הרא"ש כגירסתו של בעל הטורים בנו, והחזוה התנופה תלמידו, ועממה השלשי גבורים והלבוש, דמיירי דוקא ממי שהוא רץ ממקום למקום]. ותבמה עליהם, מדוע שלא הציאו ראיה מדברי הרא"ש [ע"פ הגירסה החסר והמשוש שצדפוס שלפנינו], דמותר לכופו לגרשה רק משום דאינה חייבת לילך אחריו, עי"ש. [ובמשל, למה"ד: לאותו אדם שהעמיד עצמו על ראשו, (רגליו למעלה וראשו למטה), ועקב צקולי קולות שכל העולם כולה הפוכה, עליונים למטה ותחתונים למעלה, ולא עלתה על דעתו שכל זה הוא פרי תוצאת הפיכת עצמו].

ז. **ולא** חלי ולא הרגיש, דבמקום שיתמה על גדולי הפוסקים, ותחת שיחפז וימהר לפרסם צדפוס המת א"א לעלמא שלא כדין, וליתן מכשול לרבים, היה לו להחבא בחור העכזרים ולתמוה על עצמו. דהלא תמיהתו על חיקו תשיב, דאין התעלם מדבר פשוט כזה, שרצינו החזון שהיה בנו של הרא"ש, וכן בעל חזה התנופה שהיה תלמידו המובהק, מי שהתעפל צמיחוד בהפלת תורת רבו בתשובותיו להלכה, צנירוף הפוסקים

המוצקהים: המהר"ם אלשקר, השלשי הגבורים, והלבוש, הם הרבה יותר צעלי סמכא, והם כדאים לסמוך עליהם בנוגע קציעת נוסח הנכון בתשובת אצוורצו הרא"ש, יותר מאיזה כת"י משוש המלא טעותים וחסירות, שמאיזה כותב לא נודע, שהמדפים העתיק ממנה מאות שנים לאחר פטירתו וכנ"ל (ענף ז'), וכמו שהצינו ד"ו כל הפוסקים הנ"ל (ענף ד') צפשיטות, ע"ש.

ה. **ובקשר** לתמיהתו על הנודב"י: מלצד מה דאינו מוצן כלל, דמה ראה על ככה להתאחז עליו, ולמה בחר להתלונן דוקא עליו, צו צומן שכן הצינו המון כל הפוסקים שנימנו להלן (אות ו', ד"ה וכדאי), אין זאת רק משום שמדבריו לא היה יכול להתעלם, היות שהם מוצאים בפת"ש (שם, סק"ג), עי"ש.

ב. **בר** מן דין, נעתיק דברים כדבונות מהגה"ק מרן בעל דברי חיים ז"ל מש"כ (אה"ע ח"ב, סי' מ"א) על כיו"צ צוה"ל: ראיתי קצת רבנים צדמינס משיבים על הנודב"י, צעוה"ר הוא מחמת "חסרון הדעת וקלות", ופוק חזי מה צין תקיפי קדמאי הנודב"י ז"ל שידוע תוקפו בהלכה, וכי לא נלחו כמעט אדם מעולם, ואעפ"כ כתב דהגם שיש לדחות דברי בעל מגיה שצמסנה למלך, מ"מ לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה להקל באיסור אשת איש, הרי שהיה לו ראיות נגד בעל מגיה הנ"ל שהיה כמעט צימיו, ואעפ"כ לא הקיל, מכש"כ אנחנו יתמי דיתמי האיך נקל באשת איש, עכ"ל.

ז. **ובעין** זה כתב השו"ב (קמא ח"ב סי' כ"ט), וז"ל: ואף שמעלתו הקשה על הרמ"ע, מכל מקום לפמ"ש יש ליישב, ואף אם ישארו דברי הרמ"ע מוקשים, אצל הדין דין אמת. ודרך כלל אני אומר, חלילה וחלילה לזו זיו כ"ש מדברי רבותינו הראשונים ואחרונים מפני איזה קושיא, ומוטב לתלות החסרון צדעתינו, וטובה צפרנן של ראשונים... ואם לא כתיבנא עליהו זקן ממרא, כמו שאמר שמואל על רב לענין גזירות של עכו"ם, ואם שם הוא להקל צדצנן, אף כי להחמיר צמ"ע של תורה.. בי אף אם יהיה כגוצה ארוזים גצהו, אין אנו שומעין לשנות אף קולו של יו"ד, וצפרט שציארתי הדברים שאין שום קושיא... ומודים צדצנן היינו שצחייהו, עכ"ל.

ובכרי להדגיש, דעד היכן שקלותו של מהרס דנן מגעת, יש לציין דבקובץ בית אהרן וישראל (שנה ח', גליון ד', דף פ"א) יש תשובה מרוב אחד מה"ראצאנאט", בעוצדה שהבעל עזב את אשתו בא"י והלך להשתקע לחו"ל, וציקש ממנה שתבא אחריו והיא לא רצתה, ותפסוהו בכאן והולילו ממנו גט ע"י חצישה ואיומים [כצנ"ד ממש], ופסק דהגט פסול אף דדיעבד, ובעיקר הוא קמסתמך על הנימוק החזק: דצגוונא שהוא מוכן לימן לה המציאותו במק"א, אין שום מקום להכשיר כפיה, [וכנ"ל מדברי כל הפוסקים], וכדי ציון וקנף.

1. **וכראי** לנו לעמוד על החשבון ולהתבונן עד היכן שמהרס דנן עיקס עלינו את הדרך:

[א], הטור, מהר"ם אלשקר, החזה התנופה, השלמי הגיבורים, והלבוש, אישרו לנו להדיא כפי הגירסא בהרא"ש, שלפיה יוצא שלא התיר כפיה רק דוקא על צעל המוכרח לצרות ממקום למקום, ולא על צעל הרוצה להתייטב בקציעות במק"א. [ב], התה"ד, הריב"ש, מהריב"ל, המהרשד"ם, התומת ישרים, הדרב"ו, המהרש"ך, המהריט"ן, המהר"ם אלשיך, המהרי"מ, הלחם רב, הרמ"א, הפנ"י, הנודב"י, השמן רוקח, היר אהרן, הפת"ש, השו"ע"ק, שופריה דיעקב, בית מאיר, שו"מ, והמלחמות ארי, כולם הבינו בפשיטות שכן הוא הגירסא הנכונה בהרא"ש, שאינו מחיר כפיה רק על צעל הצורח ממקום למקום, ולא על צעל המתייטב בקציעות במק"א. [ג], המשיב בשו"ת הרמ"א, הגר"א, הברכת אברהם, העונג יו"מ, הדר"ד, והערוה"ש כתבו, דאפילו מי שנס ממקום למקום, ג"כ אין לכופו להדיא, רק דוקא בדרך צריה.

[ד], הר"ן, מהרשד"ם, מהר"ם גלאנטי, הפני יהושע, התפארת צבי, והמהרש"ם כתבו להדיא, דא"א להתיר כפיה על צעל הרוצה להשתקע בקציעות במק"א. [ורב מה"ראצאנאט" פסק להדיא דאס כפו צכה"ג, הגט פסול אפילו דדיעבד]. [ה], ולא עוד, אלא דאפילו על מי שנס ממקום למקום, שפשוט לשון המחצר (סי' קנ"ד, ס"ט) מורה, שמוחר לכופו להדיא על גט, ג"כ מסקנת הפוסקים: הרמ"א, הגר"א, השמן רוקח, הדר"ד, העונג יו"מ, וערוה"ש, שאין לכופו להדיא, רק לכל היותר בדרך צריה וכנ"ל (אות ג'). [ו], ולעומת מ"ו פוסקים הנ"ל,

לא נמצא שום פוסק החולק עליהם, להתיר לעשות כפיה על צעל, רק משום שרוצה להשתקע במק"א נגד רצונה. **ומהרם** דנן, שאינו מגיע אף לצפרי רגליהם של האריות ונמרים הללו שכל בית ישראל נשען עליהם ועל הוראתם בקדושה. מרוב קלותו שכל האיסורים החמורים דומין עליו כמישור, הוא צחק מהם, ומרהיב "לפסוק": שמוחר לעשות אף כפיה גמורה על צעל, רק משום שרוצה להשתקע במקום אחר, להיפך הגמור מדברי כל הפוסקים..

ז. **ולא** נשאר לנו רק לקונן: שומו שמים על עלבון התוה"ק ועל הריסת חומת קדושת בית ישראל מה שגרם צ"התיריו" המסולפים. אורי לנו לאן שהגענו, שנמצא ציינו מי שעושה לחוק מכה"ת כולה, לעשות זה כאדם העושה בתוך שלו, החלטותיו אינם מחזיקים מעמד ע"פ שום מהלך צ"כללי הוראה" המסורים לנו מגדולי הפוסקים, רק הם צו"ים על "רצונו" הפשוט, [מה שרצינו הרמ"א (חו"מ סי' כ"ה, ס"ב) מתאר "הכרעה" כזו התלוי צ"רצון": כ"דין שקר" עי"ש], ועל משפטו הקדוש שהיה לו טרם שפתח השו"ע: שצריכין לעמוד לימין הנשים ולהעניק להם את כל משאלות לבם. ואח"כ כשהוא רואה שדברי כל הפוסקים עומדים לנגדו, הוא מעלים את עיניו מדברי רוצם כולם, ועל מקצתם שמוכרח להתטפל עמהם, הוא עומד וזוח ומשתומם עליהם שדצריהם תמוהים..

ובל זה הוא תולדה מפרי נגיעתו והתחכמותו על תוה"ק, צהיותו בטוח בעצמו שנגיעתו דצבר לא זיק לו, בצחינת "אני ארצה ולא אסיר". ולבסוף מה עלתה לו: שנעשה להמכשיל והפורץ גדר היותר גדול במחנינו, ודבריו דחויין לגמרי מהלכה, וח"ו לסמוך עליו להתיר כפיה צכה"ג, כי זה מנוגד מדברי כל הפוסקים. ובצורה לפרסם: שאסור לסמוך על הוראותיו [עכ"פ צדיני חו"מ ואה"ע שמתפרנס מזה].

ובסרים צלשונו של השמן רוקח (תליתאי, אה"ע סי' צ') המתאימים היטב על מהרס דנן, וז"ל: צלי ספק שהמסדר הזה אשר לא טוב בעמיו עשה, והעביר את הדרך על הר"ר מענדיל הנ"ל בדרך מעוקס ומצולצל, ואוי לאזנים שכן שומעות, ואוי לדור שכן עלתה צימיו, ואוי לספינתא שזה הוא

וח"ו לסמוך עליו.

וזאת תורת העולה מסימן זה - בהנוגע לנ"ד:

א. דאף אם כל מענות הנ"ל (ס"ד, ענפים א' - ד'), של הבעל, על זכותו לכופה להתיישב בניו יארק, לא היו מועילים לדינא, כלומר שלא היה לו זכות ע"פ הלכה להתיישב כאן, והיא לא היתה חייבת לבא אחריו [מה שז"א בנ"ד]. **מ"מ** ועכ"ז, אכתי היה הדין ברור, דאסור לכופו בשביל זה על מתן גט, כיון שסו"ס הוא מוכן ליתן לה התחייבותיו אליה במקום אחר קבוע.

ועכ"פ מבואר מכל האמור עד כאן (סימנים ז' - ו'), דמענתה הראשון בנ"ד: ד"מניעת חיובי אישות", אין בכוחה בשו"א להכשיר כפיית הגט בנ"ד כלל. **משום** שזה נפרך מכח שבעה עשר גדרים יסודיים הנ"ל, מה שהניחו הפוסקים בהלכה זו, מה שכ"א מהם היה בפני עצמה להפריך היתר כפיה הקלוקל הזה, וכש"כ בהצטרפות כולם ביחד. **ולא נמצא** אף שיטה יחידה המצדיק כפיה מכח מענה זו בנוונא דנ"ד.

אשר על כן, הרי הפירצה שבהיתר כפיה זה צועק עד לב השמים, דאיך נדמה להכופים שביכולתם להפקיר "אשת איש" על סמך "סברות בריסיות" בעלמא, וכן לא ייעשה.

קצרניטה, והגט הזה הוא פסול מן המורה, ואשה הזאת עדיין היא אשת איש לכל דבריה.. הנה צלי ספק נמצאים צקהלמו הרמה ובהמדינה אנשי אמת יראי ה' וחושבי שמו יתצרך, "עליהם הדבר מוטל לפרסם ברבים, שלא יסמכו על הוראת המסדר הזה בשום ענין", עד אשר יציע דבריו לפני גדולי זמנינו מה ראה על ככה לענות את הר"ר מענדל ולכופו על הגירושין.. יצרר את טעמו, עכ"ל.

ושם (ס"י) כתב צוה"ל: צלי ספק שהמורה הזה עתיד ליתן את הדין שפרץ גדרן של הפוסקים שרובן ככולם נחתי להחמיר, ומי הוא זה אשר ימלא את לבו להמיר לכתחלה דבר שגדולי ראשונים ואחרונים אוסרים. על כן כל מדה נכונה לענשו ע"ז, למען ידעו שדין כי יש חלקים שופטים בארץ, שלא יהיה כל אחד [ונפרט מי שמתפרנס מזה וכנ"ד] קופץ צראש להכניס את עצמו בין הרים הגדולים, עכ"ל.

סיכום וקיצור העולה מענף זה:

א. שכל דברי מהרם דנן, כאילו שמותר לעשות כפיית גט, רק משום שרוצה להשתקע במקום אחר, הוא מופרך ועומד מדברי כל הפוסקים כולם,